

TIETOJÄRJESTELMÄT OSANA LASTENSUOJELUN TIEDONMUODOSTUSTA

Susi Salovaara
Pro gradu -tutkielma
Kevät 2018
Sosiaalityö
Lapin yliopisto

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Tietojärjestelmät osana lastensuojelun tiedonmuodostusta

Tekijä: Susi Salovaara

Koulutusohjelma/oppiaine: eSosiaalityön koulutusohjelma

Työn laji: Pro gradu -työ_X_ Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 87 + 5

Vuosi: 2018

Tiivistelmä:

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sosiaalityön tiedonmuodostusta lastensuojelun kontekstissa. Tutkimuksessa sitoudutaan käytäntölähtöiseen näkökulmaan, jossa sosiaalityön ammatillisen tiedon katsotaan muodostuvan osana sosiaalista vuorovaikutusta eri toimijoiden kesken. Sosiaalityön tiedonmuodostus ymmärretään sosiaalityön kontekstissa tapahtuvana prosessina, johon vaikuttavat eri tiedon lähteet, kriittinen reflektio ja dokumentaatiolle asetetut vaatimukset. Tutkimuksessa tarkastellaan tietojärjestelmien asettumista tiedonmuodostusprosessin osaksi.

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa tiedonmuodostuksen näkökulman huomiointia aihetta koskevassa tutkimuskirjallisuudessa. Tutkimuskysymyksenä oli, miten tiedonmuodostuksen näkökulma tulee esiin lastensuojelun sosiaalityötä ja tietojärjestelmiä käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa. Tutkimus toteutettiin integroivana kirjallisuuskatsauksena. Systemaattisen aineistonhaun tuloksena lopulliseksi aineistoksi saatiin 19 kansainvälistä artikkelia. Aineistoa analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla.

Tiedonmuodostuksen näkökulma nousi esiin aineistossa erilaisina havaintoina ja tulkintoina tiedon muodostamiseen, käyttöön ja merkitykseen liittyen. Aineistosta paikannettiin neljä erilaista sosiaalityön tiedonmuodostuksen orientaatiota: teoreettinen, hallinnollinen, tapauskohtainen ja tehtäväkohtainen tiedonmuodostus. Kirjallisuudessa esitetty tietojärjestelmiin kohdistuva kritiikki liittyi hallinnollisen tiedonmuodostuksen lähtökohdista kehitettyihin tietojärjestelmiin. Lastensuojelun käytännön näkökulmasta tapauskohtainen tiedonmuodostus nähtiin keskeisenä, eikä nykyisten tietojärjestelmien koettu antavan tähän riittävää tukea.

Johtopäätöksinä esitetään, että tietojärjestelmä voidaan nähdä sosiaalityön ammatillisen tiedonmuodostuksen välineenä tai toimijana. Toimijuuden näkökulma tulee esiin, mikäli tietojärjestelmä ottaa sosiaalityön prosesseissa ohjaavan roolin syrjäyttäen sosiaalityöntekijän toimijuuden tai kaventaen sitä. Tietojärjestelmä välineenä voi toimia sosiaalityön tiedonmuodostuksen tukena tai esteenä. Sosiaalityön tavoitteita tukevia tietojärjestelmiä kehitettäessä, on tärkeää ottaa huomioon sosiaalityön ammatillisen tiedonmuodostuksen näkökulma. Tiedonmuodostuksen eri orientaatioiden tasapainoinen huomiointi tietojärjestelmissä tukee tietojärjestelmiin tallennettavan datan eheyttä ja luotettavuutta. Tietojärjestelmien avulla muodostetun tiedon luotettavuus on keskeistä pätevän päätöksenteon mahdollistumiseksi sekä käytännön asiakastyössä, että hallinnollisissa tehtävissä.

Avainsanat: Sosiaalityö, lastensuojelu, tieto, tietojärjestelmät, tiedonmuodostus, integroiva kirjallisuuskatsaus

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi_X_

University of Lapland, faculty of Social Sciences

Title: Information systems as part of child welfare knowledge formation

Author: Susi Salovaara

Study program: Master's degree program of eSocial work

Thesis: Master's thesis

Pages: 87 + 5

Year: 2018

Abstract:

This research paper examines knowledge formation in the context of Child Welfare Social Work. The research adheres to a practice-based perspective, in which professional knowledge in social work is understood to be formulated as part of social interaction between different actors. Social work knowledge formation is understood as a process that happens in social work context and is affected by the sources of knowledge, critical reflection, and the requirements of documentation. The research examines information systems as part of knowledge formation process.

The purpose of the research is to review examination of the knowledge formation perspective in the research literature of this subject. The research question centers on how the knowledge formation perspective appears in research literature concerning child welfare social work and information systems. The research was conducted as an integrative literature review. The research data was collected by using a systematic search method, the result of which was 19 international articles. The data was analyzed using theory-oriented analysis of the content.

The perspective of knowledge formation was detected within the data as various observations and interpretations concerning formulation, usage, and meaning of knowledge. The data revealed four different orientations for social work knowledge formation: theoretical, administrative, case-centered and task-centered knowledge formation. The critical views concerning information systems were expressed in relation to systems that had been developed from the perspective of administrative knowledge formation. Case-centered knowledge formation was seen as crucial for child welfare, and the current systems were reported to lack support for said knowledge formation.

In conclusion, it is presented that information system can be seen as a tool or as an actor in the process of social work knowledge formation. The perspective of an actor arises when information system takes a leading role in social care processes, effectively superseding or narrowing social worker's agency. As a tool, information system can function either as a support tool or an obstacle for social work knowledge formation. It is important to consider the perspective of social work knowledge formation when developing information systems that support social work objectives. Equal consideration of different knowledge formation orientations supports integrity and reliability of the data that is stored in information systems. The reliability of the information is central for qualified decision-making both in social work practice and in administration.

Key words: Social work, child welfare, knowledge, information systems, knowledge formation, integrative literature review

Sisällys

1 Johdanto.....	1
2 Tieto, yhteiskunta ja sosiaalityö	4
2.1 Tieto, teoriat ja yhteiskunta	4
2.2 Tieto sosiaalityön perinteissä	8
2.3 Tieto lastensuojelun kontekstissa	14
3 Tietojärjestelmät osana sosiaalityön tiedonmuodostusta	19
3.1 Sosiaalityön käytäntöön kytkeytyvä tiedonmuodostus	19
3.2 Tietojärjestelmät sosiaalityössä	25
3.3 Tiedonmuodostuksen suhde tietojärjestelmiin ja eettiset näkökulmat	28
4 Tutkimuksen toteutus	32
4.1 Tutkijapositio.....	32
4.2 Tutkimuskysymykset	34
4.3 Kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen.....	35
4.4 Systemoitu haku.....	41
4.5 Teoriaohjaava sisällönanalyysi	44
4.6 Tutkimuksen eettiset näkökulmat.....	48
5 Sosiaalityön tiedonmuodostuksen orientaatiot.....	51
5.1 Tiedonmuodostuksen orientaatioiden esiintyvyys aineistossa	51
5.2 Hallinnollinen tiedonmuodostus.....	54
5.3 Tehtäväkohtainen tiedonmuodostus.....	56
5.4 Teoreettinen tiedonmuodostus	58
5.5 Tapauskohtainen tiedonmuodostus	60
5.6 Tietojärjestelmän rooli tiedonmuodostuksessa.....	64
6 Yhteenveto	67
7 Pohdinta	75
Lähteet	81
Liitteet	88
Liite 1. Aineisto aakkostettuna.....	88
Liite 2. Aineiston luokittelu	90
Kuviot	
Kuvio 1. Sosiaalityön ammatillisen tiedonmuodostuksen prosessi	24
Kuvio 2. Asiakastietojärjestelmä osana sosiaalityön tiedonmuodostusta	29
Kuvio 3. Tiedonmuodostuksen orientaatioiden esiintyvyys aineistossa artikkeleittain	52
Kuvio 4. Tiedonmuodostuksen orientaatiot koko aineiston aineisto-otteissa	53
Kuvio 5. Tiedonmuodostuksen orientaatiot ja tietojärjestelmä	67
Taulukot	
Taulukko 1. Tietokannat ja artikkelit hyväksymisprosessin eri vaiheissa.....	43

1 Johdanto

Yhteiskunnallisessa kehityksessä tiedolla on yhä keskeisempi, toimintaa ohjaava rooli. Myös sosiaalityö lukeutuu vaativiin informaatioammatteihin, joissa tietoa tuotetaan, käytetään ja hyödynnetään monin tavoin työn tavoitteiden saavuttamiseksi. (Pohjola ym. 2010, 10; Lehmuskoski 2017, 417.) Informaatioteknologialla, kuten tietojärjestelmillä, pyritään tukemaan työhön liittyviä tiedollisia vaatimuksia. Tietojärjestelmien hyödyntäminen edellyttää kuitenkin tiedon käytön luonteen ja tarpeen riittävää ymmärtämistä kyseisessä toimintaympäristössä. (Kuronen & Isomäki 2010.)

Tietojärjestelmien kehittäminen sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeisiin on Suomessa ajankohtaista. Kehittäminen on osa laajempaa digitalisaatioon ja tietoteknologian hyödyntämiseen tähtäävää politiikkaa. Suomen hallitusohjelmassa (Ratkaisujen Suomi 2015, 26) asetettiin julkisten palveluiden digitalisointi yhdeksi hallituksen kärkihankkeista. Myös Euroopassa digitalisaatio on yksi keskeisistä kehittämishankkeista. Osana Eurooppa 2020 -strategiaa on kehitetty Euroopan digitaalistrategia, jonka tavoitteina on muun muassa sovellusten, tietokantojen ja palveluiden yhteentoimivuuden lisääminen, digitaalisen osallisuuden edistäminen sekä tieto- ja viestintäteknikkaan liittyvään tutkimukseen investoiminen (Euroopan digitaalistrategia 2010).

Suomen sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi vuonna 2014 Sote-tieto hyötykäyttöön -strategian. Strategiassa painotetaan tiedonhallinnan kehittämistä siten, että erilaisiin tietovarantoihin tallennettu tieto olisi jatkossa paremmin kansalaisten, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden ja johdon sekä tutkimuksen hyödynnettävissä. Tavoitteiden saavuttamiseksi pyritään toteuttamaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon tietojärjestelmäratkaisuja, jotka vastaavat työn vaatimuksiin nykyistä paremmin. (Tieto hyvinvoinnin ja uudistuvien palveluiden tukena 2014.) Tällä hetkellä Suomessa on käynnissä useampia sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmähankeita, kuten esimerkiksi Apotti- ja UNA-hankkeet (Apotti -hanke 2013; Ajankohtaista UNA-hankkeesta 2017).

Pekka Kortelaisen (2010) mukaan sosiaalihuollon tietotekniikan osalta kansallinen kehittäminen alkoi 1990-luvulla. Kortelainen kuvaa tätä kehittämistyötä politiikan, tieteen ja

käytännön vuoropuheluksi. Tässä vuoropuhelussa Kortelaisen mukaan politiikka valtuuttaa kehittämiseen muun muassa strategioiden ja ohjelmien avulla. Keskeisiä politiikkoja ovat sosiaalipolitiikka ja tietoyhteiskuntapolitiikka. Tieteenalat, kuten sosiaalityieteet, tietojenkäsittelytieteet ja informaatiotutkimus luovat kehittämiselle tietopohjaa hyödyntäen tutkimuksellisia menetelmiä. Sosiaalityön ja tietohallinnon käytännöistä taas nousevat kehittämisen vaatimukset ja tarpeet.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen tietoa tiedonmuodostuksen näkökulmasta. Olen kiinnostunut siitä, miten sosiaalityön tieto muodostuu ja millaiseen suhteeseen tietojärjestelmät asettuvat sosiaalityön tiedonmuodostuksen prosessiin nähden. Suuntaan tarkastelun kokemuksiin lastensuojelussa käytössä olleista tietojärjestelmistä erityisesti tiedonmuodostuksen näkökulmasta. Aiheesta ei ole juurikaan aiempaa tutkimusta. Lastensuojelu sosiaalityön erityisalana sisältää omat haasteensa, jolloin ajantasaisen sekä luotettavan tiedon merkitys korostuu. Kansainvälisesti tähän tarpeeseen on pyritty vastaamaan kehittämällä tietojärjestelmiä erityisesti lastensuojelun tarpeita silmällä pitäen (esim. Wastell & White 2014; Gillingham 2015). Tietojärjestelmien käytöstä saadut kokemukset ovat tuottaneet kansainvälistä tieteellistä keskustelua, joka toimii tutkimukseni aineistona.

Tutkimukseni tarkoituksena on kartoittaa tiedonmuodostuksen näkökulman huomiointia lastensuojelua ja tietojärjestelmiä koskevassa tutkimuskirjallisuudessa. Tutkimuksessani hyödynnän integroivan kirjallisuuskatsauksen menetelmää ja käyn systemaattisesti läpi aiempia aiheeseen liittyviä tutkimuksia niiden tuloksia analysoiden. Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa käyttökelpoisempi jäsennys tietojärjestelmistä osana lastensuojelun sosiaalityön tiedonmuodostusta. Kokoamalla ja yhdistämällä tutkimuksista saatua tietoa voin tuottaa tutkittavasta ilmiöstä jäsennyksen, jota voidaan hyödyntää tietojärjestelmien kehittämistyössä lastensuojelun tarpeisiin.

Tutkijana asetun hermeneuttisen lähestymis- ja tulkintatavan mukaiseen positioon suhteessa tutkimusaiheeseeni. Tämä tulee esiin erityisesti siinä, miten arvioin aiemman tutkimustyöni kandidaatin tutkielman ja artikkelin (Salovaara 2017) kirjoittamisen parissa, sekä työkokemukseni lastensuojelutyössä ja tietojärjestelmän sovelluskehittäjänä vai-

kuttavan tutkittavan ilmiön ymmärtämiseen. Taustaymmärryksenä on, että ymmärtämällä paremmin lastensuojelun sosiaalityön tiedonmuodostuksen dynamiikkaa, on mahdollista kehittää tietojärjestelmiä, jotka tukevat käytännön työtä. Sosiaalityön tavoitteiden ulkopuolelta tulevien määrittelyiden mukaisesti rakennetut tietojärjestelmät voivat aiheuttaa merkittäviä esteitä ja riskejä sosiaalityön tavoitteiden saavuttamiselle. Tiedonmuodostuksen näkökulman huomioon ottaminen asiakastietojärjestelmiä kehitettäessä mahdollistaa tiedon esittämisen tietojärjestelmässä lastensuojelun tiedonmuodostusta tukevalla tavalla.

Erkki Kaukonen (1979, 2) kirjoitti jo liki 40 vuotta sitten kuinka teknologisen determinismin teorioissa ”tiedettä ja teknologiaa tarkastellaan yhteiskunnallisista suhteista ja käytännöstä irrallisina ilmiöinä.” Noora Talsin (2014, 19) mukaan teknologiselle determinismille on tyypillistä ajattelu, jonka mukaan teknologia määrittää ihmisen ja yhteiskunnan toimintaa eikä päinvastoin. Anneli Pohjola (2017, 181) esittää, että myös sosiaalityön suhdetta teknologiaan on tarkasteltu liian teknologialähtöisesti. Tutkimuksellani haastan tätä luutunutta tarkastelutapaa ja tiedonmuodostuksen näkökulman huomioimalla tuon erityisesti lastensuojelun sosiaalityön käytännön ja siellä hyödynnettävän teknologian hedelmällisempään vuorovaikutukseen ja tarkastelusuhteeseen keskenään. Pohjola (mt., 181) peräänkuuluttaakin teknologiaohjautuvuuden sijaan sosiaalityöohjautuvaa teknologioiden kehittämistä. Näin voimme aidosti löytää tapoja hyödyntää teknologiaa sosiaalityössä sosiaalityön tavoitteista käsin.

2 Tieto, yhteiskunta ja sosiaalityö

Erja Saurama ja Ilse Julkunen (2009, 311) kehottavat palaamaan sosiaalityössä perusasioihin ja kysymään mitä tieto on, ja mitä se merkitsee sosiaalityön kontekstissa. Aloitan tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen kokoamisen luomalla katsauksen tiedon käsitteen jäsentelyyn eri tieteenaloilla ja perinteissä. Tässä tutkimuksessa ei ole tarkoitus ottaa kantaa erilaisten tietoa koskevien käsitteellisten jäsennysten paremmuuteen vaan ensisijaisesti ymmärtää ja ottaa huomioon se tosiasia, että näitä erilaisia käsityksiä on. Tällä on merkitystä erityisesti tulkittaessa eri tieteenalojen edustajien tieteellisiä tekstejä. Tutkimuksellisesti sitoudun kuitenkin sosiaalityön lähtökohdista muodostuvaan tieto-käsitykseen, jota jäsennän tarkemmin luvussa 2.2.

2.1 Tieto, teorat ja yhteiskunta

Ilkka Niiniluoto (1996, 106) arveli informaatioyhteiskuntaa käsittelevässä filosofisessa käsiteanalyysissään, ettei kehittyvän teknologian hyötyjä saada käyttöön pelkästään teknologiaan ja markkinoihin luottaen, vaan olisi tarpeellista tutkia myös ymmärtämisen, tiedon ja viisauden tasoja. 1980-luvulla kehkeytyneet visiot ja ideat suomalaisesta informaatioyhteiskunnasta ovat monilta osin sittemmin käyneet toteen. Tuolloin informaatioyhteiskuntaan liitettyjä odotuksia ei kuitenkaan ole täytetty. Meillä on yhä köyhyyttä, työttömyyttä ja sosiaalisia ongelmia, huolimatta teknologisesta kehityksestä. Voisi jopa sanoa, että jotkin pelätyistä uhista ovat toteutuneet ja uusiakin on ilmaantunut. Pidän Niiniluodon tavoin tärkeänä pysähtyä tarkastelemaan teknologian, tiedon ja informaation suhdetta yhteiskuntaan.

Riku Jutin (2013, 422–423) mukaan tietoyhteiskunnan käsitteellä tarkoitetaan ennemminkin teknistä yhteiskuntaa, jossa teknologiaa hyödynnetään laskennallisen hallittavuuden pyrkimyksissä. Tämä kapea-alainen teknologian hyödyntämisen näkökulma ei kuitenkaan lisää tietoa ja on johtanut usein ongelmien pirstoutumiseen niiden ratkaisemisen sijaan. Juti tuo esiin, että tietoyhteiskunnan käsitteellistä harhaa tiedon yhteiskuntana ylläpitävät tiedotusvälineet ja poliittinen keskustelu. Jutin mukaan tiedollinen

toiminta edellyttäisi toiminnan perusteiden parempaa hahmottamista, kuten tutkimuksen tarkoituksenmukaisuuden ja arvovalintojen käsittämistä.

Tiedosta puhutaan monin tavoin yhteiskunnallisissa keskusteluissa, poliittisissa ohjelmissa, yritysten strategioissa sekä tieteellisessä keskustelussa. Tiedon käsite voi kuitenkin olla monille epäselvä. Filosofinen tietoteoria voi tarjota välineitä tiedon ja tietämisen haasteiden käsittelyyn. Tietoteoria (tieto-oppi) on filosofian osa-alue, josta käytetään myös käsitettä epistemologia. Epistemologialla tarkoitetaan tiedon mahdollisuuksien, rajojen, lähteiden ja perusteiden tutkimusta. Se on filosofinen oppi tiedosta ja tietämisen ehdoista. (Niiniluoto 1996, 15–16; Salonen 2008, 73, 242.) Tiedon filosofia ja sen tutkimus ovat vuosisatojen aikana kasvaneet niin monimuotoiseksi ja runsaaksi tieteksi, ettei siitä ole mahdollista antaa suppeaa ja yksinkertaista jäsennyttä. Erilaiset teoriat esittelevät hyvin erilaisia ja keskenään yhteismitattomia jäsennyksiä pyrkiessään määrittelemään ja ymmärtämään tiedon käsitettä. Filosofisissa pohdinnoissaan tietoteoria on viime vuosisadalle tultaessa vähitellen etäännyttänyt muista tieteenaloista syvennyessään entisestään omaan ja omanlaiseksi muodostuneeseen tutkimukseensa. (Juti 2013, 379–380.) Näistä syistä pitäydyn tutkimuksessani tietoteorian yleisluontoisessa ja valikoidussa hyödyntämisessä tutkimukseni tarkoitukseen perustuen.

Klassisen määritelmän mukaan tieto on hyvin perusteltu uskomus, joka on tosi. Tätä määritelmää on vuosisatojen saatossa kritisoitu ja kyseenalaistettu ja uusia määrittelyjä laadittu etenkin filosofian tietoteoreettisissa pohdinnoissa ja perinteissä. (Lammenranta 1993, 79; Niiniluoto 1996, 15, 57; Salonen 2008, 242; Juti 2013, 29–31.) Meidän on kuitenkin helppo ymmärtää ja hyväksyä arjessamme klassiset tiedolle asetetut vaatimukset: jotta jokin olisi tietoa, sen on oltava totta ja hyvin perusteltua. Näin erotamme tiedosta luulot ja arvaukset. Vaikeammaksi asian kuitenkin tekee se, että käytämme sanaa ”tieto” myös asiayhteyksissä, joissa näitä tiedolle esitettyjä vaatimuksia ei voida soveltaa, kuten ´tietokone´ tai ´tietojenkäsittely´. (Niiniluoto 1996, 17–18, 57; ks. myös Juti 2013, 422–423.) Tämä pätee myös tietojärjestelmään. Tietojärjestelmät sisältävät monenlaista datan muodostamaa informaatiota, mutta eivät välttämättä tietoa sanan filosofisessa merkityksessä. Informaatio voi olla väärää tai virheellistä, kun taas tiedon klassisen määritelmän mukaan tiedon on oltava totta ollakseen tietoa. Informaatiosta voi

tulla tietoa vasta, jos ihminen on sisäistänyt sen mieleensä. Tämä edellyttää ymmärtämistä. (Esim. Niiniluoto 1997, 236–238; Blackmer 2005; Pohjola 2017, 184.)

Edellä esitetyt tieteenfilosofiset näkemykset tiedosta poikkeavat informaatiotieteiden, kuten informaatiotutkimuksen, tavasta ymmärtää tiedon käsite. Informaatiotutkimuksessa tiedolla tarkoitetaan nimenomaan informaatiota, joka on voitu ulkoistaa jollekin tekniselle välineelle, kuten tietokoneelle (Vakkari 2006, 19). Tietoon suhtaudutaan tietoteoreettisia näkemyksiä pragmaattisemmin, kun käsitetään tiedon olevan ihmisen konstruoima käsitysten kokonaisuus, joka auttaa häntä toimimaan arjessa (Savolainen 2006, 84). Informaatiotutkimuksessa tieto nähdään myös resurssina ja tämä näkemys korostuu organisaatioiden tiedonhallinnan jäsennyksissä (Huotari 2006). Maija-Leena Huotarin (2006, 147–148) mukaan erot informaatiotutkimuksen tavassa määritellä tieto tulevat esiin etenkin kuvattaessa tiedon luonnetta. Siinä missä filosofisen tietoteorian luonnehdinta edellyttää mielessä tapahtuvaa ymmärrystä tiedon edellytyksenä, informaatiotutkimuksen mukaan tiedon luonnetta kuvastaa muun muassa sen siirrettävyys, jaettavuus ja leviävyys. Informaatiotutkimuksessa tiedolla voidaan ajatella olevan myös elinkaari, joka kuvastaa tapahtumasarjaa erilaisten tietotarpeiden määrittelystä ja tiedon keräämisestä aina tiedon käyttöön ja poistoon asti (Huotari 2006, 146–147).

Informaatiotieteiden käytännöllisempi (instrumentaalinen, ks. Lyotard 1985) lähestymistapa tietoon voi olla tarpeellista erityisesti teknologian kehittämisessä palvelemaan yhteiskunnan tiedollisia tarpeita. Tätä näkemystä hyödyntää myös monitieteinen sosiaalihuollon tiedonhallinnan tutkimus, joka sijoittuu soveltavien tieteiden alueelle. Sosiaalihuollon tiedonhallinta pohjautuu sekä sosiaalitieteisiin, että soveltavan tekniikan tutkimukseen ja tieteelliseen perinteeseen. (Kuusisto-Niemi 2016, 25–26.) Näin ollen se käsittää tiedon laaja-alaisesti hyödyntäen sekä tieto-opillisia näkökulmia, että käytännöllisempää jäsenystä tiedosta data-informaatio-tieto -jatkumona (mt., 34–35). Informaatiotieteiden alaan lukeutuvassa informaatiomuotoilussa paneudutaan erilaisiin informaation tai tiedon visuaalisen esittämisen tapoihin, jolloin tavoitteena on esittää valittu tietosisältö mahdollisimman selkeästi (Koponen ym. 2016, 16–23). Tiedon filosofista näkemystä voi kuitenkin hyödyntää, jotta näiden välineiden käyttö olisi mielekästä ja eettisesti kestäväällä pohjalla. Filosofiset näkemykset auttavat esimerkiksi suhtautu-

maan kriittisesti tietojärjestelmissä esitettyyn informaatioon, kun taas informaatiomuotoilu pyrkii tukemaan esitetyn informaation hahmottamisessa ja ymmärtämisessä (Lyotard 1985; Koponen ym. 2016, 326).

Tieteellisen tiedon käsitettä voidaan käyttää, kun tarkoitetaan tieteellistä tutkimustoimintaa, jossa sitoudutaan tieteellisten menetelmien käyttöön ja tieteellisiin periaatteisiin (ks. Juti 2013, 64). Jotkut filosofiset suuntaukset ovat suhtautuneet tieteelliseen tietoon ainoana oikeana tiedon muotona (Sintonen 2002, 66). Tiedon filosofiassa tieteellistä tietoa on luonnehdittu myös sen prosessimaisuuden kautta. Tieteellinen tutkimus on ajassa etenevä ja muuttuva prosessi, jolle on tyypillistä sen itseään korjaava luonne. Tieteellinen tieto pyrkii näin ollen jatkuvasti kohti täydellisyyttä, saavuttamatta sitä kuitenkaan täysin. (Juti 2013, 370–371.) Käsitteet tiedosta ovat keskeisiä teoreettisille hahmotelmille. Epistemologiset eli tiedonopilliset käsitykset ovat osa tieteenfilosofia jäsenyyksiä, joita voidaan kutsua myös paradigmoiksi. (Metsämuuronen 2000, 10–11.) Teorioilla tarkoitetaan ilmiöitä selittäviä oppirakennelmia, joilla tietoja jäsenellään käsitteiden avulla (Salonen 2008, 239).

Tiedonsosiologia puolestaan liittyy tiedon käsitteellisen tarkastelun yhteiskunnalliseen kontekstiin. Laajasti ymmärrettynä tiedonsosiologinen tiedon käsite kattaa kaiken sen 'tiedon', jota yhteiskunnassa tietona pidetään, mukaan lukien uskomukset, arkitieto, tieteellinen tieto ja niin edelleen. Tiedonsosiologisessa tutkimuksessa tarkastellaan myös tiedon ja vallan sekä tiedon ja moraalien välisiä yhteyksiä. Tiedonsosiologian tutkimus tarjoaa mielenkiintoisia näkökulmia juuri siihen kysymykseen, mikä vaikutus ja merkitys tiedoksi jäsenetyillä näkemyksillä ja informaatiolla on yhteiskunnassamme eri aikoina. (Aittola & Pirttilä 1988, 174–178.)

Tiedon käsitettä on pohdittu myös tiedon lajien näkökulmasta. Kolme yleisesti tunnistettua erilaista tiedon lajia ovat tuttuustieto, taito ja propositionaalinen tieto. Tuttuustiedolla tarkoitetaan tietoa kohteesta kokemuksen tai kontaktin kautta. Yleinen esimerkki liittyy henkilön tuntemiseen. Mikäli joku voi sanoa tuntevansa toisen henkilön, hänellä voidaan sanoa olevan tuttuustietoa tästä henkilöstä. Taito viittaa tietoon toiminnasta eli siihen, että henkilö osaa tehdä jotain mikä vaatii taitoa. Propositionaalinen tieto määritellään perinteisesti aiemmin mainitulla tavalla: tosi, perusteltu uskomus.

Valtaosa filosofisesta keskustelusta tiedon määrittelyyn liittyen koskee propositionaalista tietoa. (Lammenranta 1997, 77–79.)

Tiedon erilaisia jäsennostapoja on lukuisia ja niistä on tässä esitelty vain lyhyesti muutamia, tutkimusaiheen kannalta valittuja. Tietoon liittyvien käsitystapojen runsautta auttaa ymmärtämään myös historiallinen muutos suhteessa tiedon käsitteeseen. Tätä kuvasi jo 1979 filosofian professori Jean-Francois Lyotard teoksessaan 'Tieto postmodernissa yhteiskunnassa'. Lyotard kuvasi varsin osuvasti tiedon aseman muutosta erityisesti teknologisen kehityksen vaikutuksesta. Lyotard (1985) esitti kuinka teknologinen kehitys muuttaa tiedon luonnetta, jolloin perinteinen tiedon ja ymmärtämisen arvotus vähenee ja uudenlainen informaation ymmärtäminen kauppatavaran kaltaisena 'tietona' vahvistuu. Lyotard (mt.) nosti esiin myös eettisiä ja yhteiskunnallisia kysymyksiä liittyen tiedon aseman muutokseen, kuten tietosuojan ja julkiseen valtaan liittyvät pohdinnat, jotka ovat ajankohtaisia myös tänä päivänä.

Kohtaamme varsin monia haasteita tarkastellessamme tiedon käsitettä. Suomen kielessä käsitteellistä hämmennystä aiheuttaa myös monien erilaisten englanninkielisten käsitteiden kääntäminen tiedoksi (esim. data, information, knowledge) (Niiniluoto 1996, 48; 1997, 236–238; ks. myös Koponen ym. 2016, 365–367). Tämän lisäksi eri tieteenalojen väliset sekä tieteenalojen sisäiset käsite-erot tekevät tiedon yksiselitteisestä määrittelystä käytännössä mahdotonta. Yhteiskunnassamme tieto näyttäytyy hyvin monimuotoisena ja monitahoisena käsitteenä, eikä sitä ole helppoa analysoida. Tietona voidaan pitää myös uskomuksia, joilla ei ole todellisuuspohjaa. Haastavia ovat tavat, joilla nämä tietona pidetyt uskomukset vaikuttavat yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja valintoihin. (Aittola & Pirttilä 1988, 178.) Erityisesti näistä syistä tiedon ja sen käytön tutkimus on yhteiskunnallisesti merkittävää.

2.2 Tieto sosiaalityön perinteissä

Sosiaalityön voidaan sanoa olevan luonteeltaan tietotyötä, jossa tietoa tuotetaan, käsitellään ja hyödynnetään (Pohjola ym. 2010, 10). Sosiaalityön tietopohjan määrittelyä on

kuitenkin pidetty vaikeana tehtävänä ja käsitykset siitä, mikä sosiaalityössä ymmärrettään tiedoksi ovat olleet vaihtelevia ja ristiriitaisia (esim. Trevithick 2008, 1212–1217). Sosiaalityön teoreettisissa tutkimuksissa ja pohdinnoissa sosiaalityön tietoa on jäsennetty monin eri tavoin, kuten esimerkiksi tiedon tyyppien, lajien, luokkien tai lähteiden kautta tai pohtimalla tiedon merkitystä, käyttöä tai asemaa sosiaalityössä (esim. Payne 2001; Osmond 2006; Trevithick mt.; Hämäläinen 2014; Karttunen & Hietämäki 2014). Otan tässä luvussa esiin muutamia jäsennyksiä, jotka tukevat tutkimuksellisia tavoitteitani ja rakentavat pohjan tutkimukseni teoreettiselle viitekehykselle.

Julie Drury Hudson (1997) jäsentää sosiaalityön ammatillisen tiedon muodostuvan viidestä tiedon muodosta. Näitä ovat teoreettinen, empiirinen, henkilökohtainen, käytännöstä nouseva ja menettelytapoihin liittyvä tieto. Hudsonin mukaan nämä eri tiedon muodot luovat pohjan sosiaalityön ammatilliselle tiedolle, joka lisää ammatillista itseyemmärrystä ja ohjaa käytäntöä. Hudson (mt., 43–44) on tuonut esiin, että eri tiedon muotoja tulisi hyödyntää tasapainoisesti ammatillisen sosiaalityön tiedon pohjana, jotta taitava ja vaikuttava sosiaalityö on mahdollista. Tämän saavuttamiseksi kriittistä ja tutkimusperustaista ammatillista sosiaalityön käytäntöä tulisi vahvistaa.

Malcolm Payne (2001) on esittänyt, että sosiaalityön tieto tulisi ymmärtää sosiaalityöntekijöiden ja muiden toimijoiden välisenä vuorovaikutteisena prosessina. Myös Kirsi Juhila (2006, 201–255) on kuvannut sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden vuorovaikutuksessa muotoutuvaa tietoa asiakkaiden tilanteesta. Nämä näkemykset edustavat sosiaalisen konstruktionismin mukaista ajattelutapaa. Sosiaalinen konstruktionismi on laaja tutkimuksellinen suuntaus, jossa korostuu havaintojen ja niistä johdetun tiedon kriittinen tarkastelu. Sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti ajatellaan, että tietoon vaikuttavat historialliset ja kulttuuriset kontekstit. Tiedon ajatellaan rakentuvan sosiaalisissa suhteissa, joissa myös valta vaikuttaa monin tavoin tiedon muotoutumiseen ja käyttöön. (Burr 2003, 2–5.)

Synnöve Karvinen-Niinikosken (2009) mukaan postmodernin ajan sosiaalityön teorioille on tyypillistä sosiaalisen konstruktionismin mukainen ajattelu, johon liittyy tiedon ymmärtäminen tilanteittaisena, kontekstuaalisena ja sosiaalisissa diskursseissa rakentuvana. Tietoa ei näin ollen ymmärretä ehdottomana muuttumattomana totuutena vaan

tietoa voidaan rakentaa teorioiden avulla tulkintojen ja käsitteellistämisen keinoin (mt., 148). Karvinen-Niinikoski (mt. 141) tuo myös esiin kuinka tapahtuneet kehityssuunnat ja ajattelun muutokset ovat korostaneet vaateita sosiaalityön teorianmuodostukselle ja sitä edellyttävälle tutkimukselliselle ja analyttiselle ajattelulle sekä käytäntöön kiinnittyvälle tiedonmuodostukselle. Payne (2001, 143) esittää, että tutkimalla tiedon rakentumisen prosesseja erilaisissa sosiaalityön konteksteissa voimme saavuttaa ymmärrystä siitä, miten tietoa luodaan sosiaalityössä.

Pamela Trevithick (2008) on esittänyt sosiaalityön käytäntöön liittyvän mallin sosiaalityön tiedosta. Mallin taustalla on ajatus siitä, että tietämykseen liittyy keskeisesti erilaisen teorioiden tarkastelu, analysointi ja yhdistely, jonka avulla voidaan saavuttaa alustava ymmärrys tarkasteltavasta asiasta (mt., 1214). Mallissa keskeistä on myös tiedon sovellettavuus käytäntöön. Trevithickin mallissa sosiaalityön tieto jäsenetään kolmen tiedon tyyppin avulla. Näitä ovat teoreettinen tieto, faktuaalinen tieto ja käytännöllinen tieto (ks. myös Jaakkola 2016, 27–29). Nämä tiedon eri tyypit eivät ole selvärajaisia vaan osittain limittäisiä ja niitä kaikkia pidetään tärkeinä sosiaalityön kannalta. (Trevithick 2008, 1217–1218.)

Teoreettisen tiedon katsotaan pitävän sisällään sekä sosiaalityön kohteisiin ja ilmiöihin liittyviä teorioita, sosiaalityön tarkoitukseen ja tavoitteisiin liittyviä teorioita, että käytäntöteorioita ja näkökulmia. Sosiaalityön teoreettisen tiedon tehtävänä on tukea ja informoida sosiaalityön toimintaa ja ymmärrystä. (Trevithick 2008, 1219–1222.) Paynen (2001, 144–145) mukaan käytännön sosiaalityössä ilmenevät monimuotoiset tilanteet edellyttävät usein myös uudenlaista ja luovaa teoreettisen tiedon soveltamista ja onkin tärkeää ymmärtää sosiaalityön käytännön rooli suhteessa teoreettiseen tietoon aktiivisemmin. Tätä näkökulmaa painottavat myös Carolyn Taylor ja Susan White (2000) tarkastellessaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten refleksiivistä suhdetta tietoon. Taylorin ja Whiten (mt., 6) mukaan tiedon käytön ja muodostumisen prosesseista on tärkeää tulla tietoiseksi. Payne (mt.) korostaa, ettei sosiaalityön käytäntöä tule nähdä vain teoreettisen tiedon potentiaalisena hyödyntäjänä, vaan aktiivisena toimijana sosiaalityön teoreettisen tiedon muotoutumisessa.

Teoreettisen tiedon merkityksestä on puhuttu sosiaalityön tutkimusperustaisuuden vahvistamisen yhteydessä. Juha Hämäläinen (2014, 66) peräänkuuluttaa sosiaalityön teoreettisen tietopohjan vahvistamista sosiaalityön ammatillisen kehittymisen edellytyksenä. Systemaattista tutkimustietoa tarvitaan myös sosiaalityön eettisesti kestävän asiantuntijuuden vahvistamiseksi (Karvinen-Niinikoski 2005, 76). Tutkimusperustaisuutta hyödyntää myös tietoperustaisen sosiaalityön kehittäminen. Tietoperustainen sosiaalityö pohjautuu tiedon monimuotoisuuden ja eri toimijoiden arvostukselle kokonaisvaltaisen sosiaalityön tietoperustan kehittämiseksi. Näin ollen sekä laadullinen, että määrällinen tieto ja eri toimijat asiakkaista ja kansalaisista sosiaalityöntekijöihin ja päättäjiin otetaan mukaan tietoperustan vahvistamiseen tähtäävään yhteistyöhön. (Pohjola ym. 2014, 289.) Sosiaalityön tietoperustan ymmärtäminen monimuotoisuuden kautta auttaa linkittämään teoreettisen tiedon sosiaalityön käytäntöön. Näin ajateltuna sosiaalityön tietoa on se, miten ymmärrystä ja näkemyksiä erilaisista tiedon lähteistä hyödynnetään, tulkitaan ja esitetään käytännön sosiaalityössä. Tästä muodostuu sosiaalityön tiedonmuodostuksen prosessien viitekehys. (Payne 2001, 144–145.)

Trevithickin mallissa faktuaalinen tieto pitää sisällään laajan kokonaisuuden lakiin, yhteiskunnallisiin ja organisaatiokohtaisiin menettelytapoihin ja ohjeisiin liittyvää tietoa, sekä erilaisiin ihmisryhmiin ja sosiaalisiin ongelmiin liittyvää informaatiota. Faktuaalisen tiedon ilmenemismuotoja ovat usein erilaiset tilastot, rekisterit ja tutkimusraportit. (Trevithick 2008, 1222.) Faktuaalista tietoa tulisi aina peilata ja koetella teoreettista tietoa vasten, jotta sillä olisi arvoa sosiaalityössä (mt., 1226).

Käytännöllinen tieto Trevithickin mallissa painottaa tiedon soveltamisen tapoja sosiaalityössä. Käytännöllinen tieto pitää sisällään myös sosiaalityöntekijän kokemusperäisen tiedon. Käytännöllisen tiedon tyyppiä kuvastaa tiedon hankintaan, käyttöön ja luomiseen liittyvät toiminnot. Myös oppimisen näkökulma liittyy keskeisesti käytännölliseen tietoon. Käytännöllisen tiedon arvostus perustuu näkemykseen, että tieto on arvokasta vain, jos se on sovellettavissa käytäntöön (Trevithick 2008, 1226–1229). Voidaan myös kysyä, onko tieto sosiaalityön tietoa lainkaan, mikäli sitä ei sovelleta käytännön sosiaalityössä (Payne 2001, 135). Michael Eraut (1994, 28–29) on kuvannut esimerkiksi tulkinnallisia ja assosiativisia tapoja, joilla tietoa voidaan käyttää ja soveltaa käytännössä. Erautin mukaan tulkinnalliset tiedon käytön tavat luovat vuorovaikutteisuutta teorian ja

käytännön välille, kun taas assosiativiset tavat käyttää tietoa voivat johtaa käytännöstä kumpuavien havaintojen teoreettiseen hyödyntämiseen.

Jennifer Osmond (2006) on tutkinut lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tiedon käyttöä käytännön työssään. Aiheesta on varsin vähän tutkimusta ja tutkimuksen tekee osaltaan haastavaksi se, etteivät sosiaalityöntekijät ole aina tietoisia siitä, mitä ja millaista tietoa he toiminnassaan hyödyntävät. Tiedon käyttö sosiaalityön käytännöissä ei ole tarkkarajaista eikä saatavillakaan olevaa tietoa välttämättä hyödynnetä. (Payne 2001, 139.) Osmond (mt.) havaitsi, että sosiaalityöntekijöiden käsitteellinen ja välineellinen tiedon käyttö oli varsin monimuotoista. Tietoa käytettiin esimerkiksi asiakastapausten arvioinnissa, ennustamisessa ja ennaltaehkäisyssä, ilmiöiden selittämisessä ja toiminnan suuntaamisessa sekä asiakkaiden informoinnissa ja suhteen luomisessa. Osmond (mt., 236) tuo esiin, että sosiaalityöntekijöiden tiedonkäytön parempi ymmärrys mahdollistaa käytäntöjen kriittisen tarkastelun ja tarvittaessa toiminnan ohjauksen toivottuun suuntaan. Osmondin mukaan myös sosiaalityöntekijät itse voivat hyötyä lisääntyneestä ymmärryksestään tiedon hyödyntämisen tapojen suhteen ja saada näin välineitä käytännön kehittämiseen.

Trevithick (2008, 1229–1230) liittää käytännöllisen tiedon myös sosiaalityön arvoihin ja tehokkuuteen liittyviin tarkasteluihin. Käytännölliseen tietoon liittyvä tiedon luominen tarkoittaa sekä käytännön sosiaalityössä tapahtuvaa tutkimuksellisen tiedon tuottamista, tiedon saavutettavuuden lisäämistä, että käytännön tuottaman viisauden kehittymistä ja jakamista. (Mt., 1230–1232.) Tarja Kemppainen ja Pekka Ojaniemi (2012, 48) hyödynsivät Lappiin sijoittuvassa sosiaalityön vaikuttavuustutkimuksessaan käytännöllisen ja faktuaalisen tiedon jäsenyyksiä. He havaitsivat, että sosiaalityöntekijöillä oli käytössään varsin vähän jäsentynyttä tietoa asiakaskunnastaan ja toteutuneesta työstä (mt., 43). Tällöin työ jää helposti näkymättömäksi. Kemppainen ja Ojaniemi (mt., 62) esittävät, että sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi edellyttää tapauskohtaisen tiedon keräämistä koko asiakasprosessien ajalta. Tärkeää olisi kyetä yhdistämään eri lähteistä, kuten asiakkaalta tai työntekijältä kerätty tieto ja peilata tätä kontekstuaaliseen (esim. väestöpohja tai palveluresurssit) tietoon. Kokonaisvaltaisemman hyvinvointipalveluiden

vaikuttavuuden arviointi edellyttää puolestaan eri palveluista saatavan tiedon yhdistämistä. Kemppainen ja Ojaniemi (mt., 62) huomauttavat, että luotettava ja onnistunut vaikuttavuuden arviointi asettaa vaatimuksia työn dokumentaatiolle.

Teija Karttunen ja Johanna Hietämäki (2014) esittelevät sosiaalityön tietoperustasta erilaisia näkemyksiä yhdistelevän jäsenyyksen sosiaalityön tiedonlähteistä. Tämä jäsenyyks muodostuu tutkimus- ja teoriatiedon lisäksi asiantuntijatiedosta, asiakkaan tiedosta, formaalista tiedosta ja ammattietiikasta. Erotuksena kapea-alaisesta näyttöön perustuvan ammattikäytännön vaatimuksesta Karttunen ja Hietämäki esittävät laaja-alaista näkemystä tutkimus- ja teoriatiedosta. Laaja-alainen näkemys sallii tietoperustaan sisällytettävän myös sosiaalityön käsitteet ja mallit sekä tutkimukseen pohjautuvan menetelmäosaamisen ja empiirisen tutkimuksen tuottaman tiedon. Asiantuntijatiedolla kuvataan työntekijän kokemuksen kautta kertyvää tietoa ja intuitiota, sisältäen myös muilla työntekijöillä ja asiantuntijoilla olevan tiedon.

Karttunen ja Hietämäen (2014) tiedonlähteiden kuvauksessa asiakastiedolla tarkoitetaan asiakkaan kokemuksiin perustuvaa tietoa. Formaali tieto kuvaa menettelytapatietoutta sisältäen erilaiset lakien ja muiden ohjeistusten asettamat suuntaviivat työlle sekä organisaatiota ja hallintoa koskevan tiedon. Jäsenyyksessä eettisellä tiedolla kuvataan sosiaalityöntekijän ymmärrystä sosiaalityön eettisistä periaatteista ja ihmisoikeuksista sekä näiden soveltamisesta. Eettinen näkökulma on erityisen tärkeää huomioida myös suhteessa sosiaalityön digitalisaatioon. Aihetta käsitellyt Mari Kivistö (2017) korostaa digitalisaation ja teknologian hyödyntämisen sosiaalityössä asettavan uusia vaatimia sosiaalityön eettiselle osaamiselle. Kivistön mukaan eettisesti kestävä toiminta edellyttää ohjeiden ja suositusten lisäksi kontekstisidonnaista ja reflektiivistä työtapaa (mt., 36–37).

Karttunen ja Hietämäen (2014) mukaan sosiaalityöntekijä tarvitsee kaikkia esiteltyjä viittä tiedonlähdeä, jotta asiakkaan tilanteen jäsentäminen ja vaihtoehtojen pohdinta onnistuvat. Karttunen ja Hietämäen jäsenyyksessä tiedonlähteiden onnistunut käyttö mahdollistaa sosiaalityössä tarvittavan tieto- ja taitoperustan toteutumisen. Tällä tavoin

sosiaalityön tieto kytkeytyy vahvasti ammatillisuuteen liittyviin kysymyksiin. Sosiaalityön kytkeytyminen yhteiskunnalliseen asemaan ja tehtäväänsä tapahtuu erityisesti formaalin tiedon ja ammattietiikan tiedonlähteiden kautta.

Trevithickin mallin taustoituksessa pohditaan tiedon erityistä merkitystä sosiaalityössä ja otetaan huomioon myös sosiaalityön käytännöissä tapahtuneet muutokset. Suomesakin jo 1980-luvulla alkanut julkisten palveluiden mittava uudistus on johtanut siihen, että julkisia palveluita tuotetaan vähemmällä resursseilla tehokkuuteen pyrkien (Juhila 2006, 71–72). 2000-luvulla korostunut käänne kohti managerialistista toimintatapaa sosiaalityössä on vaikuttanut myös siihen, millaista ja kenen tietoa pidetään tärkeänä. Sosiaalisen hoivan ja huolenpidon kirjo on kaventunut ja käytettävät resurssit vähentyneet. Tämän myötä sosiaalityön ammattilaisten kyky hyödyntää tietojaan ja taitojaan asiakkaiden hyväksi on heikentynyt. Myös asiakkaiden kokemusperäisen tiedon ja ymmärryksen hyödyntäminen on tullut vaikeammaksi sosiaalityön käytännöissä. (Trevithick 2008, 1220.)

Tietoon liittyviä valta-asetelmia on eettisesti tärkeää huomioida sosiaalityön ammatillisen tiedon jäsentämisessä ja käytössä (Fook 2016, 49). Faktuaalisen ja menettelytapoihin liittyvän tiedon korostuminen on seurausta myös siitä, että tällainen tieto on usein sosiaalityöntekijöille helposti saatavilla (Trevithick 2008, 1229). Payne (2001, 143) kannustaa edellä mainittujen ilmiöiden tutkimiseen, sillä ne olennaisesti vaikuttavat tiedon tulkintaan ja käyttöön sosiaalityössä. Näin ollen se yhteiskunnallinen tilanne ja konteksti, jossa sosiaalityötä tehdään, on syytä huomioida sosiaalityön tietoa jäsenettäessä ja tutkittaessa. Yhteiskuntaan liittyvä tieto, kuten palvelujärjestelmän ja sosiaalisten ilmiöiden ajantasainen ymmärrys ovat keskeisiä myös käytännön sosiaalityöntekijöille (Pohjola ym. 2014, 288–289).

2.3 Tieto lastensuojelun kontekstissa

Laajasti ymmärrettynä lastensuojelu voidaan käsittää sisältämään koko lapsiperheiden hyvinvointipalvelujärjestelmän (Hämäläinen 2011, 50). Laaja näkemys tulee tutkimusai-

neistossani esille, sillä osassa aineistossani lastensuojelu käsitetään juuri tähän länsimaiseen tapaan laaja-alaisesti. Tässä tutkimuksessa keskityn kuitenkin tarkastelemaan lastensuojelua sosiaalityön erityisalana, jota Suomessa säätelee lastensuojelulaki (esim. Pekkarinen 2011, 13). Kiinnostukseni kohdistuu käytännön lastensuojelutyötä tekeviin sosiaalityöntekijöihin ja heidän käyttämiinsä tietojärjestelmiin.

Kymmenkunta vuotta sitten Tarja Pösö (2007) esitti puheenvuoron lastensuojelun tiedon vähydestä. Pösön mukaan lastensuojelusta tiedetään ylipäätään varsin vähän ja osittain tilannetta vaikeuttaa se, että lastensuojelu voidaan käsitteenä ymmärtää monin eri tavoin. Pösön mukaan tutkimustiedon lisääminen lastensuojelusta olisi kuitenkin tärkeää, jotta ymmärtäisimme paremmin, miten lastensuojelun toimenpiteet vaikuttavat. Lastensuojelun tutkimusta on vaikeuttanut ja hajauttanut myös lastensuojelun käsitteellinen epämääräisyys (Pekkarinen 2011, 12). Tutkimuksellista tietoa on kerätty eri tieteenalojen toimesta ja se on jäänyt kaikkiaan ohueksi.

Lastensuojelu tunnistetaan erittäin vaativaksi sosiaalityön erityisalueeksi useissa aika-laisteksteissä (esim. Healy & Oltedal 2010; Arnkil & Heino 2014). Lastensuojelun toimesta sijoitettujen lasten vanhemmilla on usein vaikeita terveydellisiä ja taloudellisia vaikeuksia, kuten vaikeita mielenterveysongelmia tai työttömyyttä (Heino ym. 2010). Lastensuojelun prosessit näyttävät usein mutkikkaina, ristiriitojen sävyttäminä ja hankalina (Vierula 2012, 153). Näiden haasteiden vuoksi on helppo ymmärtää, miksi lastensuojelussa käytettävän tiedon saavutettavuus, hyödynnettävyys, laatu ja eheys luovat edellytyksiä työn tavoitteiden saavuttamiselle.

2000-luvulla lastensuojelutyön haasteita on tarkasteltu myös suhteessa vallitsevaan yhteiskuntapolitiikkaan. Uusliberalistiset ja managerialistiset käytännöt ovat korostaneet sosiaalityössä budjettikontrollia ja tuoneet työhön tiukkenevia tehokkuusvaatimuksia (esim. Juhila 2006, 71–74). Työntekijöiltä edellytetään entistä suurempaa tehokkuutta ja toimenpiteiltä vaikuttavuutta samaan aikaan, kun työn resursseja pienennetään (Laitinen & Väyrynen 2011, 185). On myös esitetty, että tämä osaltaan on vaikuttanut haasteeseen saada lastensuojelun työntekijöitä pysymään alalla (ks. Healy & Oltedal 2010).

Suomessa lastensuojelun asiakkaana oli vuonna 2016 yli 75 000 lasta. Määrät ovat vähentyneet edellisestä vuodesta, mutta lastensuojelun tuen tarpeessa on yhä suuri määrä lapsia. (SOTKANet-tilasto- ja indikaattoripankki). Antti Kääriälän ja Heikki Hiilamon (2017) systemaattisessa katsauksessa (n=20) todetaan, että huolimatta Pohjoismaiden lasten yleisestä hyvinvoinnista, kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset voivat huomattavasti ikätovereitaan huonommin. Tutkimuksen mukaan sijoitettujen lasten ja nuorten ongelmat vaikuttavat kasaantuvan heidän aikuistuessaan ja heidän yhteiskunnallisen tuen tarpeensa on ikätovereitaan suurempi, vaikka vanhempien sosioekonomisen tausta huomioitaisiinkin. Kääriälä ja Hiilamo (mt., 113) näkevät tarpeelliseksi kehittää ja tutkia lastensuojelun palveluita ennaltaehkäisevästä näkökulmasta, avohuollon osalta ja sijaishuollon kannalta, jotta tähän eriarvoistumiseen voidaan puuttua.

Pohjolan (2017, 184) mukaan sosiaalityö on tietoon perustuvaa toimintaa, jossa on tärkeää kyetä ymmärtämään asiakkaan tilanne yhteiskunnallisessa kontekstissaan kokonaisvaltaisesti. Lastensuojelussa tieto on erityisen merkittävässä roolissa, johtuen etenkin lastensuojelussa tehtävien päätösten luonteesta, joilla voi olla ihmisten elämään hyvin voimakkaita ja kauaskantoisia seurauksia (esim. Taylor & White 2000, 3). Lastensuojelussa työskennellyt tutkija Elina Pekkarinen (2014, 215) kuvaa, kuinka olisi kaivannut työnsä tueksi työkalua, joka olisi auttanut hahmottamaan asiakkaan tilannetta kontekstissaan sekä sirpaleisen tiedon liittymistä asiakkuuden taustalla vaikuttaviin ilmiöihin. Pohjola (2017, 184) tuokin esiin, että nykyään erilaista dataa on käytettävissä lähes rajattomasti, mutta sen informatiivinen hyödyntäminen tiedon pohjana ei ole yksinkertaista.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijän työtehtäviin kuuluu työn vaiheiden ja päätösten kirjallinen dokumentointi. Dokumentointiin velvoittavat laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (20.3.2015/254) ja lastensuojelulain (13.4.2007/417) 33§. Dokumentointi kuvaa palveluprosessia ja toimii apuvälineenä asiakkaan tilanteen jäsennyksessä. Parhaimmillaan dokumentointi voi helpottaa työprosesseja ja turvata asiakastyön jatkuvuutta. Dokumentoinnin avulla tietoa myös tallennetaan työn hallintoa ja suunnittelua varten. Laadukas dokumentointi palvelee kaikkia osapuolia: asiakasta, työntekijää ja työnjohtoa. (Kääriäinen 2003, 23–24.)

Asiakirjateksteillä on erilaisia merkityksiä ja tavoitteita, joista monet liittyvät tiedon hyödyntämiseen. Dokumentointia voidaan tehdä esimerkiksi muistin tueksi, työn näkyväksi tekemiseksi ja tilanteen jäsentämiseksi. (Kuusisto-Niemi & Kääriäinen 2005, 457.) Asiakirjat muodostuvat usein moniäänisiksi ja heijastelevat sosiaalityöntekijän, asiakkaan ja heidän verkostojensa kommunikaatiota. (Kääriäinen 2003, 165–166.) Dokumentoinnin merkitys on nykyään keskeinen sosiaalityössä ja sillä voidaan nähdä olevan useita tehtäviä ja tarkoituksia. Dokumentoitua tietoa tarvitaan esimerkiksi toiminnan suunnitteluun ja päätöksentekoon. (Kääriäinen 2016, 189.)

Tarja Vierula (2012, 153) kuvaa lastensuojelun dokumenttien erityisyyttä niihin kirjatun tiedon henkilökohtaisuuden, pysyvyyden ja käytön vuoksi. Dokumentoinnin merkitys lastensuojelun sosiaalityössä korostuu etenkin silloin, kun tehdään vahvasti yksilöiden elämään vaikuttavia päätöksiä, jotka ovat asianomaisten tahdon vastaisia. Ihanteellista olisi, että muodostettu tieto olisi dokumentoituna asiakastietojärjestelmiin asianmukaisesti ja työn tavoitteita tukevalla tavalla. Ajantasainen, riittävä ja paikkansa pitävä tieto on onnistuneiden päätösten edellytys. Ei siis ole yhdentekevää, kuinka tätä päätösten pohjana olevaa tietoa muodostetaan. On syytä pohtia tarkasti, millaista tietoa asiakirjoihin dokumentoidaan ja millä tavoin (Kääriäinen 2016, 189).

Sirpa Kuusisto-Niemi ja Aino Kääriäinen (2005) ovat esittäneet puheenvuoron sosiaalityön tiedon näkyväksi tekemisen puolesta. Heidän mukaansa sosiaalityöntekijöillä on eettinen velvoite tehdä ajatteluaan ja havaintojaan näkyväksi. Lastensuojelutyöhön liittyvän vahvan vallankäytön ja yksityisyyteen sekä perhe-elämään puuttumisen velvoitteet nostavat tämän eettisen näkökulman vielä tärkeämmäksi vaatimukseksi lastensuojelun sosiaalityössä. Hyvin kehitellyt asiakastietojärjestelmät voisivat ottaa tiedon ja tiedonmuodostuksen näkyväksi tekemisen vaatimuksen huomioon ja tukea tämän toteutumista.

Vierulan (mt., 153–164) mukaan lastensuojelun dokumentointia tarkasteltaessa on hyvä ymmärtää, että dokumenteilla on erilaisia merkityksiä asiakkaille ja työntekijöille. Dokumentaatio voikin heijastella asiakkaiden suhdetta työntekijään ja ilmentää suhteessa esiintyvää valtaa monin tavoin. Vierula ehdottaakin, että asiakkaiden ja työntekijöiden

rinnakkainen dokumentaatio voisi tasapainottaa tätä valta-asetelmaa ja lisätä asiakkaiden osallisuutta. Vierulan mukaan rinnakkainen dokumentaatio voitaisiin mahdollistaa luomalla asiakkaille pääsy asiakastietojärjestelmään siten, että he pääsivät kirjaamaan sinne tärkeinä pitämiään asioita ja avaamaan näkökulmaansa.

Suomessa on meneillään laaja kansallinen sosiaalihuollon dokumentaation yhtenäistämiseen ja kehittämiseen tähtäävä Kansa-kouluhanke, joka perustuu 2015 voimaan tulleeseen lakiin sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista. Jo toiseen vaiheeseen edennyttä hanketta hallinnoi Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy (Socom) ja se toteutetaan yhteistyössä muiden sosiaalialan osaamiskeskusten kanssa. Hankkeen tavoitteena on kouluttaa sosiaalialan työntekijöitä sosiaalihuollon asiakastietomallin mukaiseen kirjaamiseen, joka mahdollistaa kansallisiin Kanta-palveluihin liittymisen. (Kohti yhtenäistä kirjaamista 2015; Lehmuskoski 2017, 436) Kanta-palveluilla tarkoitetaan kansallista tietovarastoa ja asiakastiedon arkistoa. Nämä tarjoavat keskitetyn asiakastietojen tallennuspaikan, jonne kaikilla ammattilaisilla on tarvittaessa pääsy. (Lehmuskoski 2017, 435–436.) Kanta-palveluihin tallennetaan jo terveydenhuollon palveluita koskevaa potilastietoa.

Lastensuojelutyössä muodostettuja dokumentteja on käytetty myös tutkimuksessa sosiaalityön tietoperustan rakentamiseen. Niiden käyttö on kuitenkin ollut verrattain vähäistä, kuten muutoinkin sosiaalityön asiakasasiakirjojen hyödyntäminen tutkimuksessa. Kiinnostus asiakirjojen tutkimukselliseen hyödyntämiseen etenkin vaikuttavuustutkimuksen kohdalla on kuitenkin ollut nousussa samaan aikaan, kun yhtenäisempiä kirjaamiskäytäntöjä on kehitetty. (Kuusisto-Niemi ym. 2011.)

On selvää, että lastensuojelussa tiedolla on erityinen merkitys ja painoarvo. Käytännöllistä tietoa tarvitaan haastavissa tilanteissa toimimiseksi hupenevien resurssien varassa. Teoreettistakin tietoa tarvitaan, jotta ymmärretään varsin monimutkaisia sosiaalisia ongelmia, joita lastensuojelun asiakkaiden elämässä esiintyy. Hiljainen, sisäistetty tieto olisi puolestaan tuotava näkyväksi reflektion ja jaetun tiedonmuodostuksen avulla (ks. Kuusisto-Niemi & Kääriäinen 2005). On myös tarve kerätä ja analysoida käytännöstä kerättyä kokemusta ja tietoa tutkimukselliseen työhön ja kehittää lastensuojelun teoreettista tietopohjaa vahvemmaksi asiakasosallisuutta unohtamatta.

3 Tietojärjestelmät osana sosiaalityön tiedonmuodostusta

Sosiaalityön tiedonmuodostuksen kannalta voidaan pohtia, mitä ovat ne mekanismit ja ehdot, joiden kautta sosiaalityö tieteenä ja sosiaalityöntekijä ammattilaisena muodostavat tietoa. Asiaa voidaan tarkastella lukuisista näkökulmista käsin. Tässä tutkimuksessa kokoan tiedonmuodostuksesta yhden teoreettisen jäsennyksen. On kuitenkin syytä muistaa, että muitakin jäsennyksiä on olemassa ja perusteellisempi sosiaalityön tiedonmuodostuksen analyysi vaatisi laajemman teoreettisen ja käsiteanalyttisen työn, johon tässä tutkimuksessa ei ole mahdollista ryhtyä. Tästä syystä teoreettinen taustoitus tiedonmuodostukselle on tässä tutkimuksessa suppeampi, mutta palvelee tarkoitustaan. Tiedonmuodostuksen jäsennyks tarjoaa riittävät välineet tunnistaa ja tarkastella ilmiötä analyysin kohteena olevissa teksteissä. Tässä kappaleessa esitän kokoavan jäsennyksen sosiaalityön tiedonmuodostuksesta ja tietojärjestelmistä sen osana. Kokoamani jäsennyks toimii tutkimukseni keskeisenä teoreettisena viitekehystenä.

3.1 Sosiaalityön käytäntöön kytkeytyvä tiedonmuodostus

Eräs yhteiskuntatieteissä sovellettu tiedon käsityksen tapa liittyy pragmatismiin. Charles S. Peircen (1839–1914) edustaman pragmaattisen näkemyksen mukaan tiedon ajattelun perustuvan hypoteeseihin ja havaintojen avulla tapahtuvaan hypoteesien testaukseen. Tieto ei ole muuttumatonta vaan siihen liittyy oleellisesti epävarmuus ja ajatus yhteisöllisestä tiedon lisäämisestä. (Niiniluoto 2002, 111–117.) Peircen pragmaattisia jäsennyksiä kehitti edelleen hänen oppilaansa John Dewey (1859–1952), joka kritisoi käytännöllisen toiminnan ja teoreettisen tiedon välille rakentunutta kuilua filosofiassa. Deweyn mukaan tieto liittyy olennaisesti käytäntöön erityisesti kokemuksen jäsentämisen ja perustelemisen näkökulmista. (Pihlström 1997; Niiniluoto 2002, 125–126; Saurama & Julkunen 2009, 297.) Deweyn kuvaus käytännöstä korostaa yksittäisten tilanteiden ainutlaatuisuutta ja sitä, etteivät ne koskaan ole täysin samanlaisina toistettavissa (Dewey 1999, 14). Deweyn kritiikki kuvastaa myös sosiaalityön teoreettiseen tietoon liittynyttä kritiikkiä. Tunnistettu haaste on ollut se, että abstraktia teoreettista sosiaalityön tietoa on ollut vaikeaa soveltaa käytäntöön (Trevithick 2008, 1219).

Sosiaalityön tilanteiden yksilöllisyys aiheuttaa monenlaisia haasteita sosiaalityössä käytettävälle tiedolle. Minkään teorian ja tiedon suoraviivainen soveltaminen ei ole yleensä mahdollista, vaan tarvitaan luovaa, eri tietoja soveltavaa käytäntöä. Usein ammattilaiset joutuvat tekemään raskaitakin päätöksiä keskenään ristiriitaisen tiedon pohjalta. (Taylor & White 2000; Juhila 2006, 243–245.) Juhilan (mt., 245) mukaan tämä on sosiaalityön ammatillisuuden ydintä ja siksi sosiaalityön kohdalla ei riitä, että tarkastellaan ainoastaan tiedon käyttämistä. Juhila korostaa sosiaalityön tilanteittaista luonnetta, jossa samoistakin tiedon lähteistä joudutaan tekemään toistuvasti uusia tulkintoja. Tästä syystä sosiaalityössä painottuu käytännössä muotoutuva tieto ja sitä tulisi myös tarkastella yhteydessä sosiaalityön käytäntöön (Kuusisto-Niemi & Kääriäinen 2005, 458; Karvinen-Niinikoski 2010, 258).

Pragmaattinen tietokäsitys sopii hyvin moniin postmodernin ajan sosiaalityön teorioihin. Yhteiskuntatieteissä on 2000-luvun lähestyessä kiinnostuttu laajemminkin käytännön merkityksestä suhteessa tietoon ja puhuttu jopa käytäntöön suuntautuvasta teoreettisesta käänteestä (Alasuutari 2007, 34–35). Sosiaalityön käytäntötutkimuksesta voidaan löytää vaikutteita pragmaattisesta ajattelusta ja teoriasta, jossa korostetaan tieteen tekemistä käytännön toimintana (Saurama & Julkunen 2009, 296–298). Sosiaalityössä käytäntötutkimuksessa on tehty urauurtavaa työtä viime vuosina myös Suomessa. Esimerkiksi Laura Yliruka (2015) on tutkinut sosiaalityön käytännön reflektiivisiä rakenteita sosiaalityön tiedonmuodostuksen osana. Käytäntötutkimuksessa sosiaalityön tutkimusta ei jäsennetä käytännöstä erillisenä toimintana, jonka tehtävänä on tuottaa tietoa käytäntöä varten vaan nähdään, että tutkimuksellinen ote ja tiedonmuodostaminen kuuluvat käytännön sosiaalityöhön (Satka ym 2005; Saurama & Julkunen 2009).

Käytäntötutkimuksen yhteydessä myös sosiaalityön asiantuntijuutta on tarkasteltu uudella tavalla. Käytännön ja teorian tiiviimpi ja luova vuorovaikutus on muodostanut ajatuksen avoimesta asiantuntijuudesta, jossa sosiaalityön tiedon nähdään rakentuvan kumppanuudelle perustuvassa vuorovaikutuksessa yhdessä eri toimijoiden kesken. Tämä lähestymistapa mahdollistaa sosiaalisen tiedontuotannon, jossa kriittisen reflektoinnin avulla toimintaa ja käytänteitä kehitetään. (Karvinen-Niinikoski 2005, 84–85; Saurama & Julkunen 2009; Karvinen-Niinikoski 2010, 258; vrt. tietoperustainen sosiaalityö: Pohjola ym. 2014, 289). Kriittinen reflektointi on lähestymistapa, jossa sosiaalityön

käytäntöä katsotaan kriittisesti samalla teoreettista tietoa ja käytännön näkökulmia luovasti yhdistäen. Kriittisen reflektion avulla on mahdollista tiedostaa sosiaalityöntekijän toiminnan taustalla vaikuttavia tekijöitä, kuten tiedollisia käsityksiä ja arvioida niiden tarkoituksenmukaisuutta suhteessa tavoitteisiin. (Fook 2016, 51–52.) Kriittinen lähestymistapa tarjoaa sosiaalityöntekijälle välineitä tarkastella eri lähteiden tarjoamaa informaatiota ja tietoperustaa kriittisesti. Myös omien ideoiden tarkastelu uusien tiedollisten näkökulmien valossa voi olla hedelmällistä ja tukea tiedonmuodostusta käytännön työn tueksi. (Payne 2001, 141–143; Karvinen-Niinikoski 2010, 258–259.)

Kyösti Raunio (2009a, 121) kuvaa sosiaalityön tietoa moninaiseksi ja jännitteiseksi. Tiedon jännitteisyys ilmenee Raunion mukaan etenkin tutkimuksen tuottaman tiedon ja käytännössä muodostetun tiedon välisillä rajapinnoilla sekä vaatimuksessa vuorovaikutteiseen ja reflektiiviseen tiedonmuodostukseen. Sosiaalityön käytäntötutkimuksessa on vahvana ajatus käytännön ja tiedon välille rakentuvasta uudenaikaisesta suhteesta. Tähän pyritään luomalla uudenlaisia tiedonrakenteita kehittämissuorituksiin. (Saurama & Julkunen 2009, 302). Näistä innovaatioista esimerkkinä on lastensuojelussa hyödynnetty Kuvastin-menetelmä, joka on tukenut reflektiivistä työtettä ja yhteistä tiedonmuodostusta erityisesti suhteessa asiakastyöhön ja organisatorisiin muutoksiin (Yliruka ym. 2016).

Synnöve Karvinen-Niinikoski ja Maria Tapola (2005, 6) kuvaavat sosiaalityön käytännössä tapahtuvan tiedonmuodostuksen tapahtuvan erityisesti reflektoinnin ja työstä nousevien pohdintojen kautta. Erja Saurama ja Ilse Julkunen (2009, 303–304) kertovat reflektiivisen työtavan vakiintuneen sekä sosiaalityön koulutuksessa, että ammattikäytännöissä. Karvinen-Niinikoski ja Tapola (mt., 6) erottavat toisistaan arkisen tiedonmuodostuksen ja tutkimuksellisen tiedonmuodostuksen. Tutkimuksellisessa tiedonmuodostuksessa korostuu heidän mukaansa systemaattinen tiedonkeruu ja analyysi. Georg Walls (2005, 35–36) jakaa tiedonmuodostuksen horisontaaliseen ja vertikaaliseen, joista horisontaalinen tiedonmuodostus tapahtuu käytäntöyhteydessä tutkijoiden, sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden vuorovaikutuksessa. Vertikaalinen tiedonmuodostus puolestaan kuvastaa Wallsin mukaan ylhäältä alaspäin määrittyvää tiedontuotantoa.

Sosiaalityöntekijöiden on syytä tiedostaa ja tunnustaa asiakkailta olevan kokemuksellisen tiedon tärkeys. Asiakkailta voi oman tilanteensa ja kokemuksensa kautta olla tietoa, jota ei ole ehditty esittää teorioiden tasolla. Tällaista voi olla vaikkapa hyvinvointijärjestelmän toimintaan liittyvä tieto. (Trevithick 2008, 1226.) Asiakkaiden tieto onkin tärkeää ottaa mukaan tiedon tuottamiseen sosiaalityön kentältä. Asiakkaiden näkökulma tarjoaa tärkeän osan kokonaisuuden hahmottamiseksi. Eräs tapa tiedon tuottamiselle asiakkaiden kanssa yhteistyössä on kanssatutkijuus. (Pohjola ym. 2014, 289.)

Pauli Niemelä (2016, 105–106) jäsentää sosiaalityön tietovälitteisyyttä tapauskohtaisessa asiakastyön prosessissa. Tässä jäsennyksessä sosiaalityön asiakasprosessi tapahtuu kolmessa vaiheessa: tunnistamisvaihe, työskentelyvaihe ja arviointi. Jokaiseen vaiheeseen sisältyy lisäksi kolme erilaista suhdetta tapausta koskevaan tietoon. Yhdistämällä nämä tietoon liittyvät suhteet voidaan muodostaa yhdeksänportainen prosessikuvaus sosiaalityön tietovälitteisyydestä. Asiakastyön alkuvaiheessa tavoitteena on muodostaa paras mahdollinen käsitys asiakkaan tilanteesta. Työskentelyvaiheen prosessiin kuuluvat käytetyt menetelmät ja reflektio. Kolmantena ja viimeisenä on arviointivaihe, jossa tehtyä työtä ja sen tuloksia arvioidaan. (Niemelä 2016, 105–106.)

Aino Kääriäinen (2003, 165–171) kuvaa sosiaalityön dokumentointia erityisesti tiedonmuodostusprosessina, jonka avulla muodostetaan käsitystä asiakkaan tilanteesta ja kerätään tietoa. Kääriäisen (mt., 25–26) mukaan huolellinen asiakastyön dokumentaatio voi muodostaa toimivia välineitä tiedonmuodostukselle asiakirjojen muodossa. Nämä välineet voivat potentiaalisesti toimia työntekijöiden tiedonmuodostuksen voimavarana ja auttaa työntekijöitä muodostamaan jäsentynyttä käsitystä asiakasprosessista, mikä on myös Kääriäisen mukaan työn tekemisen edellytys.

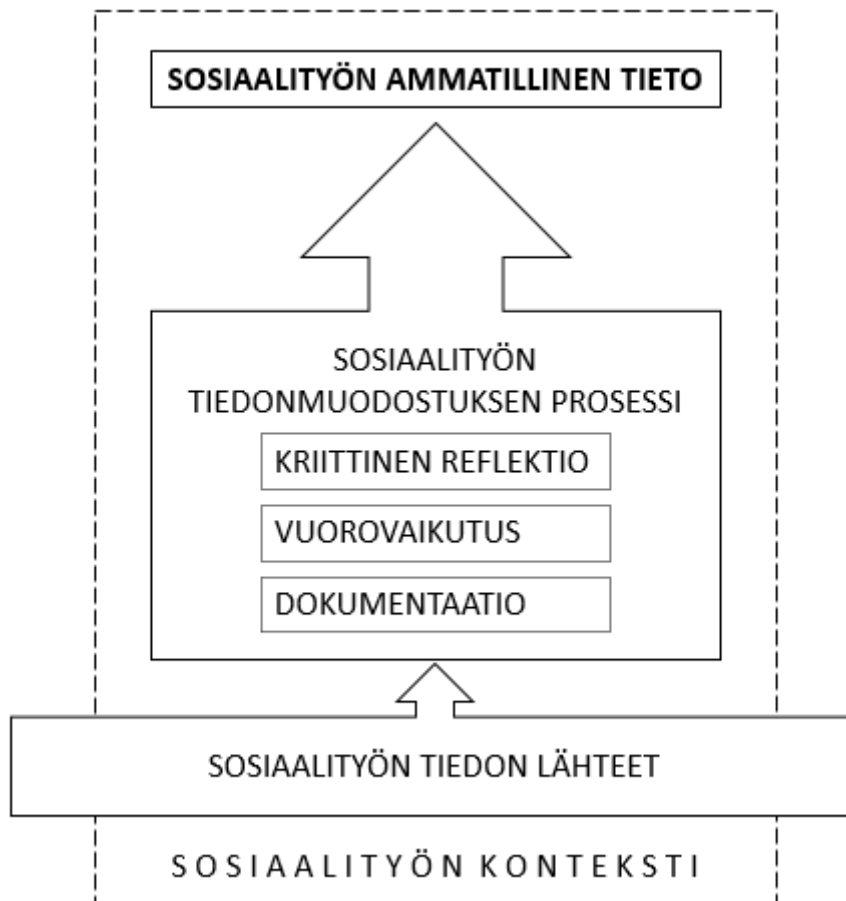
Kääriäisen (mt., 171) mukaan dokumentoinnin kehittäminen edellyttää ymmärrystä sen luonteesta ja merkityksestä etenkin tiedonmuodostuksen dynamiikan suhteen. Sosiaalipäivystyksessä tutkimusta tehneen Jenni-Mari Räsänen (2014) mukaan tiedonmuodostusprosessi jäsentyy sekä asiakirjoihin kirjatun tiedon, että työntekijöiden ja asiakkaiden vuorovaikutuksessa muodostuvan tiedon kautta. Räsänen havaitsi tutkimuksessaan myös, että käsitystä asiakkaan tilanteesta muodostettiin yhdessä toisten työntekijöiden

kanssa. Dokumentointi voidaan näin ollen nähdä tiedonmuodostuksen kannalta keskeisenä välineenä sosiaalityössä yhdessä vuorovaikutuksen kanssa.

Kääriäisen (2003, 165–170) jäsenitys tiedonmuodostuksen prosessista on tiiviissä yhteydessä dokumentoinnin ja siten käytetyn kielen kanssa. Prosessissa kieli on väline työn ja ilmiöiden kuvaamiseksi. Tähän prosessiin vaikuttavat sosiaalityön toimintaympäristön käytännöt, kuten työyhteisön tavat, sosiaalityöntekijöiden yksilökohtaiset ominaisuudet sekä sosiaalityön puitteet ja olosuhteet. Myös tekstien lukemisen tavat vaikuttavat tiedonmuodostukseen. Dokumentoidun tiedon lukeminen tukee reflektiota ja työn arviointia avaten mahdollisuuden myös työn vaikuttavuuden arviointiin.

Sosiaalityölle on ominaista jatkuvan arvioinnin vaade suhteessa tietoon. Sosiaalityöntekijä arvioi ja tekee päätöksiä työssään siitä, mitä tietoa hän asiakkaasta kerää, tallentaa, jakaa ja käyttää. Jäsennetty tieto mahdollistaa työssä vaaditut tehtävät kuten päätöksenteon. Asiakas on eri tavoin osallisena tiedon muodostamisessa ja käsittelyssä. Asiakastietojärjestelmään tallennetuista tiedoista muodostuu sosiaalityöntekijälle tietämisen ja reflektion välineitä. Sosiaalityössä muodostetut asiakirjat rakentavat käsityksiä asiakkaista ja heidän elämästään ja niitä käytetään päätöksenteon välineinä. Tämä tekee sosiaalityön asiakasasiakirjoista merkittäviä. (Kääriäinen 2007, 247–248, 264.) Kääriäisen mukaan sosiaalityöntekijän on tärkeää tehdä myös tulkintaansa näkyväksi asiakirjoihin kirjoittaessaan. Tiedonmuodostuksen prosessissa tämä on tärkeää ja tekee sosiaalityön toimintaa ymmärrettäväksi esimerkiksi asiakkaille. Asiakkaan kanssa yhteisempi ja jaettu tiedonmuodostusprosessi tuottaa eettisesti kestävämpää dokumentaatiota. Kääriäisen (mt., 265) mukaan tiedonmuodostusprosessien tulisi olla sosiaalityöntekijöille tietoista toimintaa.

Kokoamalla ja yhdistelemällä esittelemiäni näkökulmia sosiaalityön ammatillisen tiedonmuodostuksen prosessi voidaan hahmottaa kuviossa 1 kuvatulla tavalla.

Kuvio 1. Sosiaalityön ammatillisen tiedonmuodostuksen prosessi

Jäsennyksessäni hahmotan sosiaalityön päätösten ja toiminnan taustalla olevan ammatillisen tiedon (Hudson 1997) muodostuvan prosessissa. Jäsennys kuvaa ensisijaisesti tätä prosessia elementteineen ja siitä on selkeyden vuoksi jätetty eri toimijoiden kuvaus pois. Prosessissa hyödynnetään sosiaalityön tiedon lähteitä (Karttunen & Hietamäki 2014), joista osa voi sijaita myös sosiaalityön kontekstin ulkopuolella (esim. asiantuntijatieto, jota muilla asiantuntijoilla on). Tiedonmuodostus tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden toimijoiden (Räsänen 2014) ja asiakkaiden (Niemelä 2016) kanssa. Ammatilliselle tiedonmuodostukselle on keskeistä kriittinen reflektio (Karvinen-Niinikoski & Tapolta 2005; Fook 2016). Dokumentaatio toimii tiedonmuodostuksen välineenä ja reflektion tukena (Kääriäinen 2003, 2016). Sosiaalityön ammatillisen tiedonmuodostuksen prosessi kuvastaa erityisesti sosiaalityön käytännön kontekstissa tapahtuvaa tiedonmuodostusta, johon kuuluvat olennaisesti asiakasprosessit ja niissä muodostuva tieto (Niemelä 2016).

3.2 Tietojärjestelmät sosiaalityössä

Tietojärjestelmällä tarkoitetaan usein asiakastietojärjestelmää. Asiakastietojärjestelmä on ohjelmisto, jonka tarkoituksena on käsitellä sähköisesti nimenomaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietoja (ks. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 9.2.2007/159 3§). Tietojärjestelmän käsitettä voidaan myös käyttää laajana yläkäsitteenä kuvaamaan kaikkea tiedon käsittelyyn (esim. kokoamiseen, jakamiseen ja tallentamiseen) käytettäviä resursseja, kuten tietokoneita, ohjelmia, ihmisiä ja organisointia (ks. Mursu & Tiihonen 2011, 368). Tutkimuksessani huomioin tietojärjestelmän laajan käsitteen sisältämiä kokonaisuuksia ja tarkastelen erityisesti näiden merkitystä tiedonmuodostuksen kannalta. Tietojärjestelmän käsitettä käytän kuitenkin asiakastietojärjestelmän synonyymina.

Sosiaalityön dokumentit ovat viime vuosikymmenten aikana muuttuneet yhä useammin paperisista elektronisiksi. Dokumentteja hallitaan ja dokumentaatiotehtävää toteutetaan nykyään pääasiassa tietojärjestelmien avulla. (Saarenpää 2010, 100–101; Lehmuskoski 2017, 422–423.) Tietojärjestelmien tarkoituksena on tukea työntekijöitä työssään. Tietojärjestelmän toimivuus kyseisessä työympäristössä ja soveltuvuus käytännön työhön edellyttävät kuitenkin tarkkaa pohdintaa ja arviointia suunnitteluvaiheessa. (Mursu & Tiihonen 2011, 361–368.) Teknologian vaikutukset ihmisen toimintaan ovat monimutkaisia ja käytettävällä teknologialla on potentiaalia muuttaa työntekijöiden toimintaa yllättävilläkin tavoilla (Munro 2011, 111).

Eräs merkittävä näkökulma tietojärjestelmien kehittämiseen työpaikoille on se, ketä järjestelmä hyödyttää. Monet tietojärjestelmien käyttöönotot ovat epäonnistuneet, sillä hyödyn saaja on ollut joku toinen, kuin varsinaisen työn tekijä. Tietojärjestelmien kehittämisessä tulisikin pyrkiä parempaan symmetriaan tältä osin, jotta hyöty jakautuisi tasaisemmin eri osapuolille. (Dix ym. 2004, 451–454.) Sosiaalityössä on tärkeää kysyä, kenen tarpeista käsin tietojärjestelmiä kehitetään: asiakkaan, työntekijän, johdon, päättäjien vaiko tutkijoiden. Suomessa sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien kansallisessa kehittämistyössä tavoitteena on huomioida sekä asiakkaat, työntekijät, johto, että tutkijat (Tieto hyvinvoinnin ja uudistuvien palveluiden tukena 2014).

Yhteiskunnallisten muutosten myötä myös sosiaali- ja terveydenhuollon hallinto nojautuu yhä enemmän tietojärjestelmiin informaation hallinnassaan. Tästä puhutaan informaatiohallintona, jolloin informaation käsittely on hallinnollisten toimien keskiössä. Tällöin hyvän hallinnon edellytykseksi muodostuu tietojärjestelmien moitteeton toiminta. On keskeistä, ettei tietojärjestelmiä nähdä tässä hallinnon prosessissa vain apuvälineinä vaan ne tulisi ymmärtää osana digitaalista toimintaympäristöä. (Saarenpää 2010, 100–101.) Tietojärjestelmiä on pyritty hyödyntämään myös uuden julkishallinnon tavoitteiden saavuttamiseksi. Tietojärjestelmien avulla on mahdollista kerätä entistä tarkempaa tietoa toteutuneesta työstä ja käytettävissä olevien resurssien kohdentumisesta. Näillä on todettu olevan vaikutuksensa sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden toimijuuteen ja ammattikäytännöille. (Saario 2014.)

Tiedonhallinta on oma tutkimusalansa, joka tarjoaa näkökulmia tietojärjestelmien kasvavan informaatiomäärän hallintaan siten, että se säilyttäisi hyödynnettävyytensä (Hämäläinen 2014, 65; Lehmuskoski 2017). Antero Lehmuskosken (2017, 417) mukaan tietointensiivisillä aloilla, kuten sosiaalityöllä, on syytä kiinnittää erityistä huomiota tiedonhallintaan. Sosiaalihuollon tiedonhallinta on sitoutunut toiminnassaan sosiaalityön arvopäämääriin (Kuusisto-Niemi 2016, 21) ja pyrkii näin ollen takaamaan hyödyllisyytensä. Tarvitaan kuitenkin myös sosiaalityön omista käytännöllisistä ja teoreettisista lähtökohdista tapahtuvaa tutkimusta tiedonmuodostuksesta ja tietojärjestelmistä sen osana, jotta tietojärjestelmät voitaisiin kehittää tukemaan sosiaalityön tavoitteita (Salovaara 2017).

Suomessa kansallinen sosiaalihuollon tiedonhallinnan kehittäminen on edennyt vuosina 2005–2011 toteutetun Sosiaalialan tietoteknologiahankkeen (Tikesos) jälkeen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) OPER-yksikön alaisuuteen. THL:n sosiaalihuollon tiedonhallinnan kehittämistyön tavoitteena on kehittää sosiaalialan tiedonhallintaa ja tietoteknologiaa palvelemaan paremmin sekä asiakkaita että sosiaalialan työntekijöitä. (Laaksonen ym. 2013.) THL toteuttaa näin ollen Suomessa kansallisen kehittämisen koordinoititehtäväänsä, joka on kirjattu myös lakiin (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 9.2.2007/159, 14§).

Kansainvälisesti on arvioitu, että teknologian käyttöönotto sosiaalityön tueksi on ollut hidasta ja siihen on liittynyt monia haasteita. Teknologian valjastamisessa sosiaalityöhön on koettu kalliita epäonnistumisia ja tämä on puolestaan turhauttanut työntekijöitä ja nostanut esiin akateemisessa keskustelussa kritiikkiä teknologisia hankkeita ja niiden toteutustapoja kohtaan. (Tregeagle 2016, 224.) Iso-Britanniassa teknologiasta etsittiin ratkaisuja lastensuojeluun kohdistuneiden poliittisten paineiden aikaan sattuneiden lapsikuolemien jälkeen 2000-luvun alussa. Tällöin teknologiaa kehitettiin vahvasti hallinnollisista näkökulmista käsin ylhäältä alaspäin. (Munro 2011.) Useiden tutkimusten mukaan lastensuojelun käyttöön kehitetyt teknologiset tietojärjestelmät Iso-Britanniassa ja Australiassa ovat olleet sopimattomia tarkoitukseensa nähden ja niiden on katsottu jopa haittaavan sosiaalityön käytäntöä (Gillingham 2015). Vähitellen skeptinen suhtautuminen tietoteknologian ja sosiaalityön yhteensopivuudesta on kuitenkin kääntymässä siihen, että pohditaan, miten voidaan toteuttaa ratkaisuja, jotka tukevat sosiaalityön käytäntöä sen erityisine tiedontarpeineen (Tregeagle 2016, 225; Gillingham 2015).

Philip Gillinghamin (2015) mukaan tietojärjestelmien suunnittelussa on tärkeää vastata kysymyksiin mitä tietoa järjestelmiin tulisi tallentaa, kenen toimesta, mitä tarkoitusta varten ja miten. Tämä ei kuitenkaan ole yksinkertaista ja Gillingham suosittelee, että tietojärjestelmän loppukäyttäjät, kuten sosiaalityöntekijät, otetaan mukaan suunnittelu ja kehitystyöhön aiempaa vahvemmin. (ks. myös Kilpeläinen & Salo-Laaka 2012, 309.) Suomessa tietojärjestelmien loppukäyttäjien osallistuminen suunnittelutyöhön ja uusien järjestelmien käyttöönottoon on huomioitu kansallisen strategian tasolla. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille pyritään tarjoamaan myös asianmukaista koulutusta tietoturvaan, tiedonhallintaan ja tietojärjestelmien käyttöön. (Tieto hyvinvoinnin ja uudistuvien palveluiden tukena 2014.)

On myös tärkeää tunnistaa aiemmin kehitetyissä järjestelmissä havaitut puutteet, jotta vastaavilta ongelmilta vältyttäisiin tulevaisuudessa. Gillinghamin (2015) mukaan sosiaalityön asiantuntijuudelle, tiedolle ja arvoille pohjautuva informaation hallinnan strategia voisi näin syrjäyttää teknologian ammattilaisten näkemyksiin pohjaavat strategiat, joissa loppukäyttäjien tiedontarpeiden ymmärtäminen on valitettavan rajallista. Osallistava suunnittelu onkin yksi sosioteknisen suunnittelun malli. Malli, jota voidaan kutsua myös suunnittelufilosofiaksi, korostaa loppukäyttäjien osallisuutta suunnitteluprosessissa

alusta loppuun. Osallistavaa suunnittelua määrittää kolme erityispiirrettä: kehitettävän järjestelmän työ- ja tehtäväkeskeisyys, yhteistyö kaikissa prosessin vaiheissa ja iteratiivisuus, jossa validoidaan jokainen kehitysvaihe. Osallistava suunnittelu on lähtöisin Skandinaviasta ja se on mallina hyvin aikaa vievää ja siksi kallista. Mallin piirteitä on sovellettu myös muissa järjestelmäsuunnittelun malleissa. (Dix ym. 2004, 441, 466–467.)

Lastensuojelun asiakastietojärjestelmien käyttöön liittyviä haasteita on tutkittu sekä sosiaalityön, informaatiotutkimuksen että tiedonhallinnan näkökulmista. Monet tutkijat ovat ideoineet lastensuojelun tiedonhallinnan kehittämistä omana erityisalanaan vastaamaan tietojärjestelmien ja lastensuojelun yhteen toimivuutta koskeviin haasteisiin (esim. Naccarato 2010). Haasteiden ratkaisemiseksi olisi kannattavaa lisätä sosiaalityön ja informaatioteknologian välistä vuoropuhelua (Kuronen & Isomäki 2010) sekä tukea tieteenalat ylittävää tutkimusta (Huuskonen 2014, 70). Tarvitsemme myös sosiaalityön omaa tutkimusta tiedonmuodostuksen mekanismeista eri sosiaalityön alueilla ja konteksteissa. Tähän tarpeeseen tutkimukseni tuo osansa lastensuojelun näkökulmasta. Yhteiskunnallisesti lapset ovat haavoittuvammassa asemassa aikuisiin nähden ja tähän pohjaa myös lastensuojelun tarkoitus. Lapsiystävällinen tietojärjestelmäsuunnittelu huomioi lapsen haavoittuvan aseman eikä näin suunnitellun tietojärjestelmän käyttö tule vahvistaneeksi lapsen haavoittuvuutta tai muutoin aiheuta lapselle vahinkoa (Kaonga ym 2016).

3.3 Tiedonmuodostuksen suhde tietojärjestelmiin ja eettiset näkökulmat

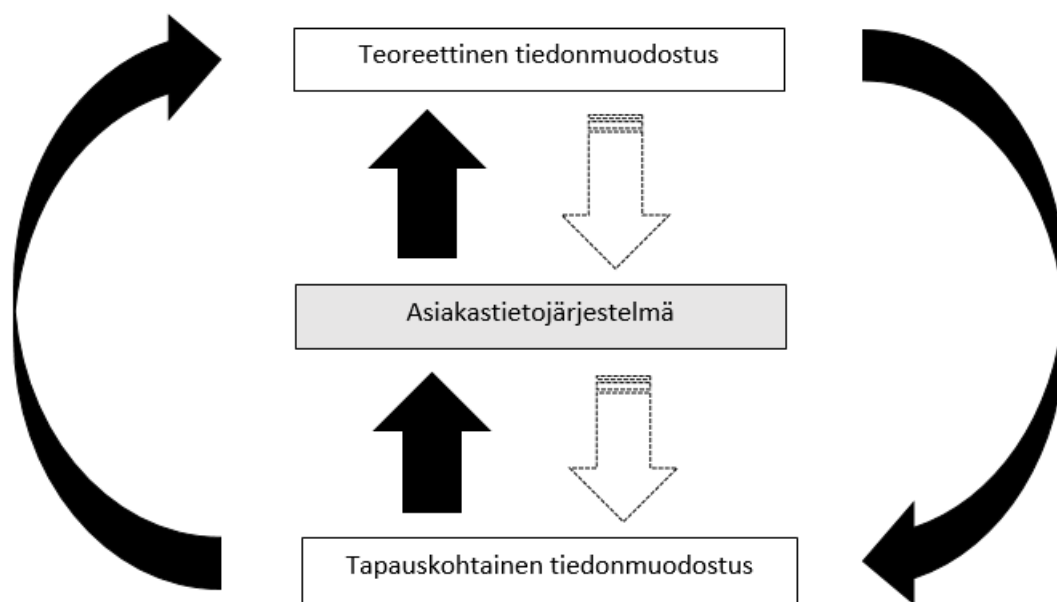
Olen edellä kuvannut tiedonmuodostukseen liittyviä määrittelyjä tutkimuskirjallisuuden pohjalta sekä esittänyt näiden pohjalta jäsennyksen, jossa sosiaalityön tiedonmuodostus voidaan käsittää prosessina. Olen myös lyhyesti taustoittanut sosiaalityön tietojärjestelmiin liittyviä haasteita ja ajankohtaista kehitystä. Seuraavaksi tarkastelen tietojärjestelmän asettumista osaksi sosiaalityön tiedonmuodostusta ja täsmennän tutkimukseni teoreettista viitekehystä.

Käsite tiedonmuodostus esiintyy kirjallisuudessa useammassa merkityksessä. Sosiaalityön teoreettisen tietopohjan kehittämiseen tähtäävästä toiminnasta käytetään usein

myös käsitettä tiedontuotanto (Hämäläinen 2014, 65). Tällä tarkoitetaan uutta teoreettista tietoa tuottavaa toimintaa eli yleensä tutkimusta. Tästä puhutaan suomenkielisessä sosiaalityön kirjallisuudessa myös tiedonmuodostuksena (esim. Walls 2005). Aiemmassa artikkelissani (Salovaara 2017) olen esittänyt tulkinnan, jossa tätä tiedonmuodostuksen tyyppiä kutsutaan teoreettiseksi tiedonmuodostukseksi (mt., 66). Tiedonmuodostuksen käsitettä käytetään myös viitattaessa erilaisista tiedon lähteistä saatavan tiedon jäsenykseen, jolloin informaatiosta ja ulkoisesta tiedosta tulee sisäistettyä. Kääriäinen (2003; 2005; 2016) on kuvannut tiedonmuodostusta myös tapahtumana, jossa sosiaalityöntekijät jäsentävät asiakkaisiin liittyvää tietoa. Nimitän tätä tiedonmuodostuksen tyyppiä jatkossa tapauskohtaiseksi tiedonmuodostukseksi. (ks. myös Salovaara 2017.)

Teoreettisen ja tapauskohtaisen tiedonmuodostuksen erottaminen toisistaan auttaa jäsentämään tiedonmuodostuksen suhdetta tietojärjestelmiin. Tapauskohtaisen ja teoreettisen tiedonmuodostuksen suhdetta tietojärjestelmiin havainnollistaa kuvio 2.

Kuvio 2. Asiakastietojärjestelmä osana sosiaalityön tiedonmuodostusta (Lähde: Salovaara 2017, 67)

Tietojärjestelmä voi toimia tiedonmuodostuksen tukena ja välineenä sekä tapauskohtaista tietoa hahmotettaessa, että teoreettisia jäsennyksiä muodostettaessa. Vastavasti sosiaalityön teoreettinen tiedonmuodostus ja tapauskohtainen tiedonmuodostus toimintana voivat antaa suuntaviivoja tietojärjestelmien kehittämiseksi sosiaalityön tavoitteiden tueksi. (Salovaara 2017, 59–72.) Tietojärjestelmien rakenteella on myös ohjaava vaikutus dokumentaatioon ja siten tiedonmuodostuksen prosessiin (Kääriäinen 2016, 190). Tämän ohjaavan vaikutuksen vuoksi on keskeistä, että sosiaalityön omat lähtökohdat huomioidaan riittävästi tietojärjestelmien kehittämistyössä (Pohjola ym. 2010, 11; Pohjola 2017).

Tietojärjestelmien kehittäminen sosiaalityön tarpeisiin edellyttää monien eettisten näkökulmien huomioimista. Esimerkiksi luokittelulla ja siihen liittyvällä eettisellä pohdinnalla on selkeä yhteys tietojärjestelmien kehittämiseen. Tietojärjestelmien sisältämän tiedon aiempaa tehokkaamman hyödyntämisen toiveet ovat luoneet rakenteiselle kirjaamiselle paineita. Rakenteisella kirjaamisella tarkoitetaan ennalta määritellyn ja yhteisen tiedon rakenteen noudattamista (Sosiaalialan tiedonhallinnan sanasto 2017). Rakenteisessa muodossa kirjattu asiakasta koskeva tieto on keskeistä sosiaalihuollon tiedonhallinnan kehittymiselle ja mahdollistaa dokumentoinnin nopeutumisen lisäksi tietojärjestelmän toiminnallisuuksien kehittämisen ja aiempaa tehokkaamman hyödyntämisen esimerkiksi tutkimuksen, johtamisen tai kaupallisten tarpeiden näkökulmista. (Kuusisto-Niemi & Lehmuskoski 2010; Tieto hyvinvoinnin ja uudistuvien palveluiden tukena 2014.)

Tutkimustiedon käyttöön tietojärjestelmien rakenteisen kirjaamisen tukena tulee kuitenkin suhtautua kriittisesti. Pohjola (2003, 64–65) kiinnittää huomiota siihen, että tutkijoilla voi olla taipumusta jäsentää ilmiötä tarkoitustaan laajemmin tavoitelleessaan selkeyttä. Pohjola nostaa esiin myös ihmisten tyyppittelyyn liittyvät ongelmat. Ihmisten jakaminen kategorioihin väistämättä häivyttää yksilöllisyyttä ja luo yleistyksiä. Erityisesti sosiaalityön tutkimuksessa on aiheellista varoa luomasta negatiivisia identiteettejä asiakaskunnalle. Pohjolan mukaan eettisesti oikeanlainen lähestymistapa on pohtia ilmiötä toimijoiden kautta ja tuoda heidän näkökohtiaan ja ääntään esiin. Pohjola myös korostaa tutkijoiden tehtävää vallitsevien kategorioiden kyseenalaistamisessa.

Merja Laitinen ja Sanna Väyrynen (2011, 168–169) havaitsivat tutkimuksessaan, että lastensuojelutyössä sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden kohtaaminen oli vaikeampaa tai jopa mahdotonta, mikäli asiakkaat oli kategorisoitu. Sosiaalityöntekijät saattoivat tuottaa kategorisoivaa puhetta ja ylläpitää kategorisoituja kuvia asiakkaista puheensa kautta. Samassa tutkimuksessa onnistuneiden kohtaamisten taustalta tunnistettiin sosiaalityöntekijöiden taito nähdä asiakas ihmisenä vahvuuksineen kategorioiden takaa. Kyse on eettisesti merkittävästä asiasta työssä, jossa onnistumisen ja vaikuttavuuden edellytyksenä on usein hyvä kohtaaminen ja luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen rakentuminen. On tärkeää pohtia tietojärjestelmien kehittämisessä, kuinka sosiaalityöntekijöitä tuetaan asiakkaiden yksilöllisessä kohtaamisessa.

Tietojärjestelmien kestävä kehittäminen edellyttää sellaisten valintojen tekemistä, jotka ovat eettisesti kestäväällä pohjalla. Tällöin huomioidaan taloudellisten näkökulmien lisäksi inhimilliset ja ekologiset vaikutukset. (ks. Pohjola & Särkelä 2011, 301.) Sosiaali- ja terveysalalla pyritään tukemaan ihmisten kokonaisvaltaista hyvinvointia, jolloin tietojärjestelmien kestävä kehittäminen vaatii onnistuakseen ihmisen yksilöllistä huomioimista sosiaalisessa kontekstissaan.

4 Tutkimuksen toteutus

Toteutin tutkimukseni tekemällä systemoidun haun valitsemini artikkelitietokantoihin. Sisällölliset sisäänottokriteerini olivat, että artikkeli on kirjoitettu sosiaalityön näkökulmasta ja että siinä käsitellään lastensuojelua ja tietojärjestelmiä. Tämän jälkeen hyödynsin sisällönanalyysin menetelmiä aineiston analysointiin ja kysyin aineistolta, miten tiedonmuodostuksen näkökulma siellä esiintyy. Seuraavaksi jäsensin näitä tuloksia tiedonmuodostuksen teoreettiseen viitekehukseeni ja tuotin integroivalla otteella synteesis tuloksista. Integroiva ote tarkoittaa tutkimuksessani sekä perustellusti valikoitujen tekstien sisällyttämistä analyysiin, että myös tutkimustiedon integroivaa jäsenystä. Tutkimukseni on näin ollen paikannettavissa integroivaksi kirjallisuuskatsaukseksi, joka sisältää systemaattisen katsauksen piirteitä. Tutkimukseni on pääosin teoreettista, sillä se kiinnittyy käsiteanalyyttiseen työskentelyyn ja muiden tutkijoiden tuottamaan tietoon ja teoriaan.

4.1 Tutkijapositio

Hermeneutiikan traditio on vaikuttanut ymmärtävään ihmistieteeseen merkittävästi. Alun perin Raamatun tekstien tulkinnasta lähtöisin oleva menetelmäoppi esitettiin myöhemmin yleisenä ja yhtenäisenä tiedonalana. Hermeneutiikan lähtökohtana on ihmisen ajattelun ymmärtäminen kielellisenä. Tästä seuraa se, että ihmistä voidaan tutkia ja ymmärtää tulkitsemalla ihmisten tuottamia tekstejä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 31; Raatikainen 2004, 88–89.) Olen tutkimuksessani valinnut aineistoksi tieteelliset tekstit, jotka löydän kirjallisuuskatsauksen avulla. En tutki suoraan sosiaalityön käytännöstä kerättyä aineistoa, vaan eri tutkijoiden sosiaalityön kentältä kokoamaa ja jäsentämää tietoa ja ymmärrystä. Ajattelen, että nämä tutkijat ovat koonneet ja jäsentäneet eri tavoin lastensuojelutyötä tekevien henkilöiden todellisuudesta tietoa, jota minä nyt tutkimuksessani asetun arvioimaan ja tarkastelemaan lähemmin tutkimukseni näkökulmasta käsin.

Tutkimukseni lukeutuu ihmistieteellisen tutkimuksen perinteeseen, jossa tarkastellaan ihmismielen konstruoimaa merkitystodellisuutta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 31). Wilhelm

Diltheyn ajatuksilla on suuri merkitys sekä ymmärtävälle ihmistieteelle, että hermeneutiikalle. Hänen mukaansa ihmisten sisäisen elämän tunteminen on ihmistieteiden edellytyksenä ja ihmistieteet perustuvat täten sisäiseen kokemukseen. Dilthey oletti perustavan eron luonnontieteiden ja ihmistieteiden välille. Vaikka molemmissa käytetään havaintoa, luokittelua ja hypoteeseja niin ihmistieteissä käytetään lisäksi ymmärtämisen menetelmää. Ihmisen toiminnalle voidaan löytää merkityksiä asettamalla se laajempaan kulttuuriseen kontekstiin, jossa ihminen toimii. Kulttuurisista kokonaisuuksista saadaan tietoa ymmärtämällä ne osiensa kokonaisuutena, jotka vaikuttavat toisiinsa. (Raatikainen 2004, 89–93.)

Martin Heidegger otti käyttöön ilmaisun hermeneuttisesta kehästä, jonka mukaan ihmisen perusominaisuudesta, ymmärtämisestä johtuen, kaikkiin tulkintoihin sisältyy aina taustauskomuksia ja ennakko-oletuksia. Tämän ajatuksen johdosta on selvää, ettei tutkija voi koskaan lähteä tulkitsemaan mitään niin sanotusti tyhjältä pöydältä, vaan tulkintoihin vaikuttavat muun muassa tutkijan koulutus, kulttuurinen kasvuympäristö, kieli ja niin edelleen. Näin ajatteli myös Hans-Georg Gadamer, Heideggerin oppilas. Gadamerin mukaan tutkijalla on alussa eräänlainen esiyymmärrys tutkittavaan aiheeseen liittyen, josta on tärkeää pyrkiä tulemaan tietoiseksi. Ihmistieteissä tutkitaan Gadamerin mukaan myös sitä, kuinka tutkittavat ovat tulkinneet omaa todellisuuttaan. (Raatikainen 2004, 94–98; Kakkuri-Knuutila & Heinlahti 2006, 32–33.)

Tutkijana koen tärkeäksi määritellä ja ilmaista lähtökohtani hermeneuttiselle kehälle. Tällä on merkitystä tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa ja se toimii apuna tutkijan itsereflektiolle. Jäsennän positiotani hermeneuttisen lähestymis- ja tulkintatavan sekä hermeneuttisen kehän kautta ymmärtäen taustatietämykseni vaikutukset tutkimukseeni. Olen pyrkinyt sanoittamaan nämä taustaoletukset auki tutkimuksessani ja tietoisena reflektion avulla tuonut näkyväksi niiden vaikutuksia. On tärkeää, että pohdin työkokemukseni vaikutuksia tutkimusaiheeseeni. Työkokemukseni lastensuojelun sosiaalityössä on herättänyt minut pohtimaan tietojärjestelmien hyödyntämättömiä mahdollisuuksia tuon haastavan työn tukena. Gadamerin (2004, 33) mukaan tutkijan on hyvä tarkastella ja arvioida oman ennakkonäkemyksensä lähtökohtia ja oikeutuksia ennen tekstin tulkintaan ryhtymistä.

Tutkimukseni kohteena ovat tieteilijöiden tuottamat tekstit. Näitä tekstejä hyödynnän etsiessäni vastauksia tutkimuskysymyksiini. Tekstien tutkiminen ja ymmärtäminen edellyttävät tutkijalta aina tulkintaa. Hermeneuttisessa lähestymistavassa tulkinnasta pyritään tekemään suopeaa. Tällä tarkoitetaan sitä, että tulkitsija yrittää tavoittaa tekstin kontekstin mahdollisimman hyvin ja pyrkii ymmärtämään sitä, mitä kirjoittaja on tekstissä pyrkinyt kuvaamaan. Suopeudella ei tarkoiteta kritiikittömyyttä vaan ennemminkin sitä, että ensin pyritään ymmärtämään kirjoittajan sanoma ja sen jälkeen sovelletaan kritiikkiä tähän sanomaan tarpeen mukaan. (Kakkuri-Knuuttila & Heinlahti 2006, 32–33.)

Esiymmärrystäni tutkimusaiheestani on lisännyt kandidaatintutkielman tekeminen keväällä 2016, jossa aiheena oli tietojärjestelmät ja lastensuojelun sosiaalityö. Syksyllä 2016 aloitin työt sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmähanke Apotissa, jossa yhä työskentelen sovelluskehittäjänä. Työni on laajentanut ymmärrystäni asiakastietojärjestelmien luonteesta, mahdollisuuksista sekä rajoitteista. Olen myös kokenut tietojärjestelmän kehittämistyön haasteita omakohtaisesti ja pohtinut tätä aihetta paljon.

En siis lähtenyt puhtaalta pöydältä tähän tutkimukseeni vaan voisi sanoa, että pöydälläni oli jo melko paljon tavaraa. Olen kuitenkin pyrkinyt hyödyntämään hermeneuttista lähestymistapaa tutkimuksessani ja tilanteen mukaan kuvaannollisesti järjestellyt tuon pöydän tavaroita uusiksi. Koen, että esiymmärrykseni antoi minulle riittävästi käsitteellistä ja konkreettista ymmärryskykyä peilata teoreettisia näkökulmia suhteessa käytäntöön ja katsoa tarvittaessa tutkimieni tekstien taakse kätkeytyvään laajempaan kontekstiin.

4.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessani vastaan kysymykseen: Miten lastensuojelun tietojärjestelmiä koskevassa tutkimuskirjallisuudessa tulee esiin sosiaalityön tiedonmuodostuksen näkökulma? Analyysissäni jaan tutkimuskysymyksen kahteen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa kartoitan, minkä verran tiedonmuodostuksen näkökulma tulee esiin. Toisessa vaiheessa selvitan tarkemmin sitä, miten tiedonmuodostuksen näkökulma tulee esiin.

Tiedonmuodostuksen näkökulman paikantamisessa ja tunnistamisessa hyödynnän tutkimukseni teoreettista viitekehystä. Koska sosiaalityön tiedonmuodostuksesta on kirjallisuudessa kirjoitettu eri tavoilla, kokosin eri jäsennyksiä yhdistelevät mallit tutkimukseni tueksi. Teoreettiset jäsennykset tukevat tiedonmuodostuksen näkökulmien havaitsemista aineistossa. Sosiaalityön tiedonmuodostuksen prosessin malli (kuvio 1) auttaa paikantamaan tiedonmuodostuksen elementtejä aineistosta. Sosiaalityön tiedonmuodostuksen suhdetta tietojärjestelmiin havainnollistama kuvio 2 auttaa havaitsemaan tietojärjestelmiä käsittelevissä teksteissä tiedonmuodostuksen näkökulman. Sosiaalityön tiedonmuodostukseen ja tietojärjestelmiin liittyy lukuisia käsitteitä ja tutkimuksessani hahmotan näiden käsitteiden liittymistä toisiinsa ja niiden välisiä suhteita. Olen kiinnostunut tietojärjestelmien kenties vielä hyödyntämättömästäkin potentiaalista sosiaalityön tiedonmuodostuksen tukena.

4.3 Kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen

Toteutin tutkimukseni kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsauksen avulla on mahdollista hahmottaa olemassa olevan tieteellisen tiedon kokonaisuus valitun ilmiön osalta (Fink 2010, 3). Ari Salminen (2011, 6) jakaa kirjallisuuskatsaukset kolmeen tyyppiin, joita ovat kuvaileva, systemaattinen ja meta-analyysi. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan Salmisen (mt. 6–9) mukaan jakaa kahteen orientaatioon: narratiivinen ja integroiva. Integroiva katsaus muistuttaa monelta osin systemaattista katsausta. Perinteistä narratiivista kirjallisuuskatsausta on kritisoitu puutteellisesta lähdevalintojen kuvauksesta ja tutkijan oman näkökulman korostumisesta. Narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa tutkijan on mahdollista sisällyttää katsaukseen vain sellaisia lähteitä, joiden hän kokee tukevan omaa ajatteluaan. Näitä valintoja ei useinkaan ole raportoitu. Tämä voi johtaa tulosten vääristymiin, kun toisen näkökulman tarjoava aineisto rajataan pois. (Torgerson 2003, 5; Johansson 2007, 4.)

1990-luvulta lähtien kasvanut näyttöön perustuvan käytännön suosio on vaikuttanut myös systemaattisten kirjallisuuskatsausten ja meta-analyysien suosion kasvuun erityisesti terveystieteissä. Meta-analyysi tarkoittaa kvantitatiivisin ja tilastollisin menetelmin analysoitujen tulosten pohjalta toteutettua systemaattista kirjallisuuskatsausta. Näiden

sekundaaristen tutkimusten vahvuutena on nähty se, että ne katselmoivat lukuisia yksittäisiä tutkimuksia ja hyvin toteutettuina kokoavat niiden tuloksia luotettavasti synteesiksi. Näyttöön perustuvassa toiminnassa systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen suositellaan valittavaksi kvantitatiivisia tutkimuksia, joista erityisesti satunnaistettujen ja kontrolloitujen kokeellisten vaikuttavuustutkimusten katsotaan olevan sopivimpia. Tästä huolimatta systemaattinen kirjallisuuskatsaus soveltuu hyvin myös laadullisten tutkimusten sekundääritutkimukseksi. Näiden kokoavien tutkimusten tulosten nähdään tarjoavan luotettavan lähtökohdan esimerkiksi poliittisen päätöksenteon tueksi. Parhaimmillaan systemaattiset katsaukset auttavat muodostamaan elävää suhdetta tutkimuksen, käytännön ja päätöksenteon välille. (Torgerson 2003, 1–13; Pettigrew & Roberts 2006, 2–10, 19; Johansson 2007, 4–5.)

Kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen voidaan jakaa eri vaiheisiin. Kirjallisuuskatsauksista kertovissa oppaissa ja oppikirjoissa näiden vaiheiden jäsenyksissä on havaittavissa pieniä eroja. Pelkistettynä vaiheet voidaan erotella toisistaan seuraavalla tavalla:

1. Tutkimuskysymysten valinta
2. Käytettävien hakutietokantojen valinta
3. Hakutermien valinta
4. Haun tekeminen
5. Hakutulosten rajaaminen sisäänotto- ja ulossulkukriteerien avulla
6. Aineiston analysointi
7. Synteesin laatiminen
8. Tulosten kirjoittaminen, esim. kuvaileva synteesi

(Mukaellen Fink 2010, 5)

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on narratiivista katsausta huomattavasti täsmällisempi ja tarkempi tutkimusmenetelmä. Systemaattisen katsauksen tavoitteena on mahdollisimman suuri avoimuus kaikkien tehtyjen valintojen suhteen. Tavoitteena on sisällyttää katsaukseen kaikki oleellinen kirjallisuus aiheesta ja koota yhteen tulokset läpinäkyvällä tavalla, joka mahdollistaa lukijalle itsenäisen arvioinnin tutkimuksen luotettavuudesta. Läpinäkyvyys tulisi olla niin selkeää, että lukijan olisi mahdollista toistaa tutkimus halutessaan. Näin ollen kiistanalaiset tutkimustulokset voidaan tarkistaa ja haluttaessa selvittää vaikkapa erilaisten hakutermien vaikutusta tuloksiin. (Torgerson 2003,

6–7, 89–90; Fink 2010, 16.) Toteutin tutkimuksessani aineistonhaun systemaattisen haun menetelmällä ja olen raportoinut tekemäni valinnat haun eri vaiheissa avoimesti. Tältä osin tutkimukseni on toteutettu systemaattisen katsauksen mallia mukailien.

Systemaattisesti toteutetussa kirjallisuuskatsauksessa määritellään tarkkarajaisesti tutkittava ilmiö ja tutkimuskysymykset, parhaat informaation lähteet sekä arvioidaan lähteiden tarjoaman tiedon laatua ja lopuksi muodostetaan tuloksista synteesi (Fink 2010, 16). Systemaattisten katsausten avulla on myös mahdollista tunnistaa aihealueiden tutkimuksessa piileviä ongelmia ja tulevan tutkimuksen tarpeita (Torgerson 2003, 13). Tutkimuskysymykseni luonteen vuoksi ja tutkimuksen tarkoitukseen nähden en ole pitänyt tarpeellisena arvioida aineistooni valikoituneiden tutkimusten laatua. Ajankohtaisen tutkimuksen mahdolliset katvealueet ja tulevan tutkimuksen tarpeet ovat kuitenkin tärkeitä näkökulmia toteuttamassani tutkimuksessa. Näiltä osin systemaattisen katsauksen menetelmän soveltaminen tutkimukseeni on perusteltua.

Cochrane Collaboration on vuonna 1993 perustettu kansainvälinen organisaatio, jonka tavoitteena on tuottaa puolueetonta ja systemaattisten katsausten menetelmin tuotettua tietoa terveydenhuollon interventioista. Cochrane Collaboration on tuottanut menetelmän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen laatimiseksi ja se on laajalti tunnettu. (Aveyard 2010, 14.) Systemaattisen katsauksen toteuttaminen näiden vaatimusten mukaisesti on erittäin aikaa vievää ja vaatii usein useamman kokeneen tutkijan yhteistyötä ja sitä pidetään yleensä kaikkein tarkimpana ja vahvimpana systemaattisen katsauksen toteutustapana (Aveyard 2010, 15). Helen Aveyardin (2010, 16) mukaan opinnäytetyötään laativilta opiskelijoilta ei voida odottaa Cochrane Collaborationin mallin mukaisen systemaattisen katsauksen tekemistä, mutta heidän on mahdollista noudattaa systemaattista katsausta soveltuvien osien työssään ja tähän tulisikin pyrkiä akateemisen tutkinnon kohdalla. Aveyardin (2010, 17) mukaan systemaattisen katsauksen erottaa narratiivisesta tarkasti määritellyt menetelmät kirjallisuuden haulle, kritisoinnille ja syntetisoinnille.

Systemaattinen katsaus sopii tutkimusmenetelmäksi silloin, kun jotain palvelua tai käytäntöä ollaan kehittämässä tai niiden tehokkuudesta on epävarmuutta. Systemaattinen katsaus on paikallaan myös tilanteessa, jossa aiheesta on jo paljon tutkimusta, mutta

avainkysymyksiin ei olla löydetty vastauksia. (Pettigrew & Roberts 2006, 21.) Tietojärjestelmien kehittäminen Suomessa on hyvin ajankohtaista ja tietoa onnistuneiden ratkaisujen tueksi on mahdollista kerätä systemaattisen katsauksen avulla. Tietojärjestelmiä osana sosiaalityön tiedonmuodostusta ei ole aiemmin tutkittu ja toivon, että tutkimukseni avaisi uusia näkökulmia myös tietojärjestelmien käyttöön sosiaalityössä liittyviin haasteisiin.

Yleensä tutkimukseen sisällytetään aina jonkinlainen kirjallisuuskatsaus tutkimusaiheen esittelyyn ja taustoittamiseen liittyen. On kuitenkin hyvä ymmärtää, että systemaattisesti toteutettu kirjallisuuskatsaus toimii tutkimusmenetelmänä itsessään. (Aveyard 2010, 20.) Tässä tutkimuksessa toteutin narratiivisen kirjallisuuskatsauksen tutkimusaiheen teoreettista taustoitusta varten, mutta varsinainen tutkimus suoritettiin integroivana kirjallisuuskatsauksena.

Integroiva kirjallisuuskatsaus

Integroivan kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on olemassa olevan kirjallisuuden katselmoinnin ja kriittisen analyysin avulla tehdä aiempaa tietoa integroiden uutta synteesiä tai mallia tutkittavasta aiheesta (Torraco 2005). Salmisen (2011, 8) mukaan integroiva kirjallisuuskatsaus voidaan nähdä myös osana systemaattista kirjallisuuskatsausta etenkin kriittisen metodologisen otteen ja vaiheiden kannalta. Tutkimuksessani integroiva ote tulee näkyviin erityisesti erilaisia tieteellisiä tekstejä sisältävän aineiston integraatiossa valitsemaani tiedonmuodostuksen teoreettiseen viitekehykseen.

Integroivaa kirjallisuuskatsausta tutkimusmenetelmänä voidaan soveltaa sekä kypsiin, että uusiin tutkimuskohteisiin. Valitun tutkimusaiheen kypsyyys vaikuttaa katsauksen laatimisen piirteisiin. Uuden tutkimusaiheen kohdalla tavoitteena on tuottaa kokonaisvaltaista jäsenystä ja synteesiä siitä, mitä tutkimuksellista tietoa aiheesta on olemassa. Näin saadaan alustava jäsenyys tutkimusaiheesta. (Torraco 2005, 357.) Tutkimusaiheeni sivuaa ilmiöitä, joista on jo paljon tutkimusta eri näkökulmista, kuten lastensuojelu ja tietoteknologia. Olen kuitenkin valinnut tutkimukselleni sosiaalityön tiedonmuodostuksen näkökulman, josta ei ole tehty juurikaan aiempaa tutkimusta ja tästä syystä lähestyn

katsauksen tekemistä uuden tutkimusaiheen näkökulmasta. Cynthia Russelin (2005) mukaan integroiva katsaus voikin auttaa tunnistamaan aukkoja olemassa olevan tutkimuksen kentällä ja sen pohjalta voidaan tehdä ehdotuksia tulevan tutkimuksen tarpeista.

Kirjallisuuskatsauksen laatijan on tärkeää perustella käyttämänsä tutkimusmenetelmä. Perustelut tulisi johtaa tutkimusaiheesta ja sen merkityksellisyydestä. Tutkijan tulee selittää, miksi kirjallisuuskatsaus on sopiva tapa lähestyä tutkimusaihetta. Lisäksi tulisi perustella juuri integroivan kirjallisuuskatsauksen valinta. (Torraco 2005, 358.) Perustelen tutkimusaihettani sen ajankohtaisuudella ja henkilökohtaisen oppimiseni näkökulmasta. Koska aihe on uusi, on hyödyllistä kartoittaa aiheetä käsittelevää olemassa olevaa tietoa sekä jäsentää siitä käyttökelpoinen synteesi. Aihetta on sivuttu ja lähestytty hieman eri näkökulmista sekä sosiaalialan, että informaatiotutkimuksen puitteissa. On hyödyllistä koota tätä tietoa yhteen ja tukea poikkitieteellisen tutkimuksen edistämistä molempien tieteenalojen hyödyttämiseksi. Richard Torracon (2005, 359) mukaan integroivan kirjallisuuskatsauksen yksi käyttökohde onkin eri tieteenaloilta nousevan tutkimustiedon koaminen ja synteesin laatiminen.

Integroiva kirjallisuuskatsaus on kaikista katsauksista laajin muoto. Integroivan kirjallisuuskatsaukseen voidaan sisällyttää eri tyyppisiä aineistoja, kuten teoreettisia ja empirisiä tutkimuksia ja artikkeleita. Myös eri tavoin toteutetut tutkimukset voidaan sisällyttää katsaukseen ja näin saada kokonaisvaltainen jäsenitys tutkitusta aiheesta. (Whittemore & Knafel 2005, 552; Flinkman & Salanterä 2007, 85; Salminen 2011, 8.) Usein meta-analyseissa ja joissakin integroivissa katsauksissa tavoitteena on luoda tietystä aiheesta tehtyjen tutkimusten tuloksista synteesi, jolloin katsaukseen valikoidaan vain riittävän laadukkaita ja luotettavia tutkimuksia. Tällä tavoin tutkija päättelee, millaisen painoarvon johtopäätöksissä erilaiset aineistoista nousevat näkemykset saavat. (Flinkman & Salanterä 2007, 93.) Tähän integroivaan kirjallisuuskatsaukseen olen sen sijaan hyväksynyt mukaan myös teoreettisia tekstejä enkä ole lähtenyt arvioimaan tutkimusten luotettavuutta. Tämä johtuu siitä, ettei tarkoitukseni ole luoda synteesiä jonkin paljon tutkitun ja tarkkarajaisen aiheen tuloksista, vaan kartoittaa valitsemani ilmiön osalta olemassa olevaa tietoa. Luon lopuksi kokoavan jäsennyksen tutkimuksen löydöksistä, mutta se ei ole verrattavissa meta-analyysin kaltaiseen synteesiin, jossa yhdistetään

yleensä määrällisiä tutkimustuloksia. Tästä syystä valikoitujen tekstien luotettavuuden arviointi ei ollut tutkimuksessani tarpeellista.

Integroivan kirjallisuuskatsauksen eräs ansio on sen tarjoamat näkemykset tulevan tutkimuksen tarpeisiin. Tutkimuksen yksi odotusarvo on se, että se luo pohjaa tuleville tutkimuksille ja teorianmuodostukselle. Tämä tapahtuu siten, että muodostettu synteesi paljastaa uusia tunnistettuja asioiden välisiä yhteyksiä ja huomioita aihepiirin tutkimuksessa, joita ei ole aiemmin riittävästi tutkittu. Tutkijan tulisi artikkelissaan ilmaista selkeästi nämä heräävät kysymykset ja tulevan tutkimuksen tarpeet. (Torraco 2005, 364.)

Tiedostan valinneeni haastavan tutkimusmenetelmän. Integroivan kirjallisuuskatsauksen tekeminen on vaativaa ja edellyttää tekijältään riittäviä tutkimustaitoja ja näkemystä tutkimusaiheesta (Torraco 2005, 356). Työkokemukseni lastensuojelun sosiaalityössä ja tietojärjestelmän sovelluskehittäjänä vahvistavat osaltaan perehtyneisyyttäni tutkimusaiheeseeni ja tuovat siihen kokempohjaista ymmärrystä. Aloitin perehtymisen lastensuojelun tietojärjestelmiä koskevaan tutkimuskirjallisuuteen jo kandidaatin tutkielmassani. Olen sitoutunut tuomaan näkyväksi tekemäni tutkimukselliset valinnat, jolloin lukija voi itse arvioida niiden pätevyyttä.

Integroivan kirjallisuuskatsauksen laatiminen alkaa aiheen käsitteellisestä jäsenyyksestä, teoreettisten valintojen ja sitoumuksien tekemisestä sekä näkökulman valinnasta. Tutkijan on tärkeää määritellä käsitteiden väliset suhteet jo tutkimusongelman määrittelyvaiheessa. (Torraco 2005, 359; Flinkman & Salanterä 2007, 90.) Tiedonmuodostus käsitteenä on mahdollista ymmärtää eri tavoin, joten olen esittänyt siitä oman jäsenyykseni teoreettisessa osuudessa. Hahmottamisen tueksi olen esittänyt myös kuvion 1 (ks. sivu 24). Lisäksi olen jäsentänyt tiedonmuodostuksen suhdetta tietojärjestelmiin ja esittänyt siitä kuvion 2 (ks. sivu 29), jossa käsitteiden väliset suhteet on kuvattu.

4.4 Systemoitu haku

Integroivan kirjallisuuskatsauksen raportoinnilta edellytetään läpinäkyvyyttä ja tutkijan tulee selkeästi ilmaista tutkimuksen vaiheet ja perustelut valinnoille. Integroivan kirjallisuuskatsauksen aineistona toimii valittu kirjallisuus, joten tutkijan tulee kuvata, miten valittu kirjallisuus tunnistettiin, analysoitiin, jäsennettiin ja raportoitiin. Läpinäkyvyyteen sisältyvät käytettyjen tietokantojen, hakusanojen sekä sisäänotto- ja ulossulkukriteerien kuvaukset. (Torraco 2005, 360; Flinkman & Salanterä 2007, 91.) Tässä luvussa kuvaan aineiston valintani vaiheet.

Systemoidun haun protokollan avulla määritellään kriteerit sille, mitä tekstejä otokseen hyväksytään. Huolellisesti ja laadukkaasti toteutetun systemaattisen katsauksen toteutukseen kuluu joidenkin arvioiden mukaan keskimäärin yli 1000 tuntia. Katsauksiin tulisi sisällyttää myös niin sanottua harmaata kirjallisuutta, jota ei ole julkaistu tai löydy tietokannoista. Suositeltua on myös etsiä soveltuvaa kirjallisuutta löydettyjen artikkelien lähteistä. (Pettigrew & Roberts 2006, 49–50; 80–121.) Hyödynsin tutkimuksessani systemaattista hakua soveltuvin osin. Koska en tehnyt puhtaasti systemaattista kirjallisuuskatsausta, jossa olennaista olisi koota kaikki olemassa oleva tieto kyseisestä aiheesta, pidin riittävänä etsiä aineistoa vain artikkelitietokannoista hakukriteerien avulla.

Tutkimusaiheeni on lastensuojelun sosiaalityö ja tietojärjestelmät osana sosiaalityön tiedonmuodostusta. Olen tutkinut tätä aihetta myös kandidaatin tutkielmassani ja hyödynsin tuolloin tekemiäni kirjallisuushakuja tämän tutkimuksen kartoitusvaiheena. Aiempien hakujen avulla havaitsin, että tiedonmuodostusta ei ole juurikaan tutkittu tästä näkökulmasta. Tästä syystä hain varsinaisessa kirjallisuushaussa ennen kaikkea lastensuojelua ja tietojärjestelmiä käsitteleviä tekstejä ja pyrin analyysissäni löytämään niistä näkökulmia sosiaalityön tiedonmuodostukseen teoreettista viitekehystäni apuna käyttäen.

Systemoidun haun tavoitteena oli löytää tekstejä, joissa käsitellään tietojärjestelmiä/teknologiaa ja lastensuojelua. Näiden tekstien tai niiden taustalla olevien tutkimusten näkökulma voi olla erilainen, mutta tehtäväni on tutkia niitä oman aiheeni näkökul-

masta. Otin huomioon sen, että lastensuojelu käsitteenä ei ole selvärajainen ja että käsitteellä tarkoitetaan erilaisia asioita eri yhteyksissä (Pekkarinen 2011, 12). Olen hyödynnänyt kirjaston informaattikon apua hakusanojen ja hakulausekkeiden määrittelyyn sekä tietokantojen valintaan. Informaatikko suositteli vielä useamman tietokannan käyttöä perusteellisen katsauksen mahdollistamiseksi, mutta jätin muutaman pois johtuen käytettävissä olevien resurssien ja ajan rajallisuudesta. Valitsemani tietokannat tarjosivat riittävät mahdollisuudet tarkkarajaiseen hakuun ja hakutulosten työstämiseen. Rajasin haun koskemaan suomen- ja englanninkielisiä artikkeleita.

Käyttämäni tietokannat:

Social Science database (ProQuest)

Academic Search Elite (Ebsco)

Scopus

Science direct

Taylor & Francis

Sage Journals

Tietokantojen hakutoiminnallisuuksissa oli jonkin verran pieniä eroja, mutta pääsääntöisesti muodostin sisältöön liittyvät hakukriteerit seuraavasti: Missä tahansa (koko teksti, asiasanat, otsikko, abstrakti ym.) tuli löytyä sosiaalityö (social work) käsite. Tällä halusin varmistua, että artikkeli käsitteli aiheitani sosiaalityön näkökulmasta. Alustavissa hauissa nimittäin havaitsin, että esimerkiksi pelkkien hakusanojen perusteella tehty haku tuotti paljon tuloksia terveydenhuollon näkökulmasta. Muodostin hakukriteereistä lopullisen hakulausekkeen Boolean logiikalla seuraavasti:

(Missä tahansa) "social work"

JA

(Avainsanat) "child welfare" TAI "child protection"

JA

(Abstrakti / avainsanat) ict TAI "information systems" TAI "information technology" TAI "information management" TAI "information database" TAI technology

Muut hakukriteerit olivat, että kyseessä oli tieteellinen artikkeli, joka oli saatavilla koko tekstinä joko suomen tai englannin kielellä ja että se oli julkaistu vuoden 1999 jälkeen. Tein systemoidun haun heinäkuussa 2017, joten siihen mennessä julkaistut ja tietokannoista löytyvät artikkelit tulivat hakuun mukaan. En rajannut hakua artikkelin tyyppin perusteella, eli hyväksyin mukaan sekä tutkimuksiin, että teoreettiseen pohdintaan perustuvat artikkelit. Pelkkiä abstrakteja en hyväksynyt.

Systemoidun haun raportoinnissa suositellaan, että löydettyt artikkelit ja niiden karsinta dokumentoidaan vaiheittain läpinäkyvyyden lisäämiseksi (Pettigrew & Roberts 2006, 102). Suoritettuani systemoidun haun valituissa tietokannoissa tallensin hakujen tulokset Ref Worksiin ja loin niistä listan, joka sisälsi 116 artikkelia. Seuraavaksi poistin listalta tupla-artikkelit eli ne, jotka olivat tulleet eri tietokantahauissa useampaan kertaan ja jäljelle jäi 95 artikkelia. Sitten luin kaikkien hakutuloksien abstraktit läpi, jonka perusteella hylkäsin tai hyväksyin ne alustavasti aineistoon. Abstraktien perusteella jäljelle jäi 59 artikkelia. Monen kohdalla abstrakti ei antanut riittävästi tietoa artikkelin sisällöstä tutkimusaiheeseeni liittyen. Tavoitteena oli löytää nimenomaan lastensuojelun sosiaalityön näkökulmasta kirjoitettuja artikkeleita, joissa käsiteltiin tietojärjestelmiä. Lopullisen rajauksen tein koko tekstien perusteella, jonka jälkeen aineistooni jäi 19 artikkelia. Havainnollistan tätä hakutulosten karsintaprosessia taulukolla 1.

Taulukko 1. Tietokannat ja artikkelit hyväksymisprosessin eri vaiheissa

Tietokanta	Ensimmäinen haku	Abstraktien perusteella	Koko tekstin perusteella
ProQuest	19	6	1
Ebsco	21	12	4
Scopus	34	28	12
Science Direct	18	14	5
Taylor & Francis	16	13	5
Sage Journals	8	3	1
Yhteensä	116	76	28
Yhteensä ilman tuplia	95	59	19

On myös suotavaa, että luettelo aineistona käytetystä kirjallisuudesta esitetään raportoinnin yhteydessä (Torraco 2005, 361). Flinkman ja Salanterä (2007, 91) suosittelevat aineiston keräämistä taulukkomuotoon, sillä sen avulla tutkijankin on helpompaa hallita

tutkimusmateriaaliaan. Aakkostettu luettelo aineistostani löytyy liitteestä 1 ja taulukko-muotoinen luokittelu liitteestä 2.

4.5 Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Jari Eskola ja Juha Suoranta (2000, 137–138) kuvaavat aineiston analyysin haasteita laadullisessa tutkimusprosessissa. Toisin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, ei laadullisessa tutkimuksessa ole olemassa yhtä selkeitä kaavoja ja malleja, joiden avulla aineistosta saadaan ulos jäsennettyjä tuloksia. Laadullisessa aineistossa analyysin kohteena on usein kielellisten ilmaisujen kautta tuotettu kuvaus koetusta todellisuudesta. Tutkijan onkin syytä pohtia suhdettaan kieleen onnistuakseen analyysissä. Eskola ja Suoranta (2000, 141) esittävät kahdenlaista suhtautumistapaa kieleen: Kieli voidaan ymmärtää joko suoraan todellisuutta kuvaavana, tai vaihtoehtoisesti välineellisenä, todellisuutta konstruoivana. Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut tietoa sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta, missä korostuu kielen merkitys todellisuutta muovaavana. Aineiston analyysissä tarkoitukseni ei kuitenkaan ole tutkia kielellisiä ilmaisuja ja pohtia niiden merkityksiä, vaan pyrin tavoittamaan tutkimusartikkeleista näkökulmia siihen, miten tietojärjestelmiä koskevassa kirjallisuudessa esiintyy tiedonmuodostuksen näkökulma.

Sisällönanalyysi menetelmänä on oikeastaan eräänlainen kattokäsite monille laadullisen aineiston analyysimenetelmille. Kyse ei siis ole yhdenlaisesta metodista, vaan sisällönanalyysi voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Sisällönanalyysiä voidaan kuvata erilaisen laadullisten aineistojen sisällön analysoimiseksi eri tavoilla. Sisällönanalyysiä voidaan toteuttaa myös määrällisen aineiston analysoimisessa, joten käsitteenä kyse on laajasta ja väljästä teoreettisesta kehyksestä. (Tuomi & Sarajarvi 2002, 93.)

Jouni Tuomen ja Anneli Sarajarven (2002, 120–121) mukaan erityisesti systemaattinen kirjallisuuskatsaus on teoreettista tutkimusta, jossa voidaan kuitenkin käyttää sisällönanalyysin menetelmää aineiston työstämisen apuna. On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että sisällönanalyysin avulla tuotetut luokitukset eivät tässä tapauksessa ole niinkään tutkimuksen tulos vaan ennemminkin keino saada mahdollisesti laajaakin aineistomateriaalia tiivistettyä ja jäsennettyä. Sisällönanalyysin avulla laadittu luokittelurunko

voi olla toimiva apukeino. Tutkimukseni noudattaa systemaattisen katsauksen vaiheita erityisesti systemoidun haun osalta, mutta nähdäkseni sisällönanalyysin hyödyntäminen soveltuu myös integroivan katsauksen tekemiseen.

Sisällönanalyysi on mahdollista toteuttaa eri tavoin. Eräs tapa hahmottaa oman aineiston analyysin tapaa on pohtia, onko se aineisto- vai teorialähtöistä analyysiä. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 98) kertovat, että puhtaasti aineistolähtöinen analyysi on käytännössä todella vaikeaa, sillä tulkinnot ja esiymmärrys aiheesta vaikuttavat väistämättä havaintoihin. Jari Metsämuurosenkin (2006, 122) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysi tapahtuu jossain määrin jo aineiston keruun aikana. Puhtaasti teorialähtöinen analyysi soveltuu hyvin luonnontieteelliseen tutkimukseen, jossa tuloksia verrataan vahvaan teoreettiseen (vakiintuneeseen) malliin. Teoriaohjaava analyysi on puolestaan joustavampi lähestymistapa. Tässä mallissa teoria toimii analyysin tukena ja apuna, mutta erilaiset analyysiyksiköt voidaan muodostaa aineiston pohjalta. (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 98.) Olen noudattanut tutkimuksessani teoriaohjaavaa lähestymistapaa. Teoreettinen ymmärrys sosiaalityön tiedonmuodostuksesta toimi tukena analyysin tekemisessä, mutta varsinaisesti aineisto näytti, mitä sieltä on löydettävissä eli miten tuo tiedonmuodostuksen näkökulma aineistossa esiintyi.

Tutkimuksen raakamateriaali eli aineisto ei sellaisenaan sovellu suoraan analysoitavaksi vaan sitä on ensin käsiteltävä. Tutkijan tehtävänä on saattaa aineisto hallittavaan muotoon, joka mahdollistaa analyysin tekemisen (Ronkainen ym. 2011, 118–120; ks. myös Metsämuuronen 2006, 122). Työstin aineistoani aluksi lukemalla ja sitten alleviivaten tietoa ja tiedonmuodostusta käsitteleviä kohtia. Tein myös muistiinpanoja ja jäsennyksiä havainnoistani erilliseen tiedostoon. Laadin aineistosta taulukon, johon jäsensin eri artikkeleiden julkaisuvuodet ja -kanavat, kirjoittajat ja heidän taustayhteisönsä, artikkelin kontekstin/maan sekä kirjoitin kuvauksen artikkelin aiheesta ja tyypistä (tutkimukseen pohjaava/teoreettinen).

On tärkeää, että tutkija ymmärtää eron raakamateriaalin ja käsitellyn aineiston välillä. Tutkijan alkaessa työstää aineistoaan, se muuttuu ja siitä jää jotain pois sekä mahdollisten luokittelujen ja muiden toimenpiteiden myötä siihen tulee jotain lisää. Tutkijan kan-

nattaa pitää tarkasti kirjaa tekemistään muutoksista aineistoon, eikä alkuperäiseen materiaaliin kannata tehdä merkintöjä, mikäli kyse on ainoasta kappaleesta (Ronkainen ym. 2011, 121). Aineistoni oli minulla tallennettuna sähköisessä muodossa tietokoneelle. Tämän lisäksi tulostin aineiston, jotta voin tehdä siihen merkintöjä. Paperilla olevaa aineistoa oli helpompi lukea ja tehdä alleviivauksia, sekä hahmottaa työstämisen vaiheita. Papereita oli myös helpompaa ryhmitellä tarpeen mukaan. Samaan aikaan alkuperäinen aineisto säilyi tietokoneella.

Tutkimusaineiston analyysivaiheessa aineistosta on tarkoitus löytää tutkimuskysymyksen kannalta olennainen aines. Tämän aineksen luokittelun tai muunlaisen jäsentelyn jälkeen on mahdollista tehdä selkeämpiä tulkintoja. Liian varhain tehdyt tulkinnat ovat harvoin järjestelmällisiä taikka yleistettävissä. Onkin siis tärkeää, että tutkija maltaa työstää aineistoaan riittävästi sitä lukien ja jäsentellen. (Eskola & Suoranta 2000, 150–151.) Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä käsitteet ovat jo tiedossa ja ne ohjaavat tutkijaa aineiston luvussa ja jäsentelyssä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 116).

Luin aineistoni moneen kertaan ja kirjasin ylös alustavia havaintoja. Laatimaani taulukoon lisäsin alustavat havainnot siitä, miten tiedonmuodostuksen näkökulma artikkeleissa esiintyy. Tyypittelyssä aineistoa ryhmitellään samankaltaisuuksien perusteella aihetta tiivistetysti kuvaaviin tyypeihin (Eskola & Suoranta 2000, 181). Tämän alustavan analyysin tuloksena löysin aineistosta neljä erilaista tiedonmuodostuksen orientaatiota. Nimesin orientaatiot alustavasti ja jatkoin aineiston työstämistä hallittavampaan muotoon.

Tutkimusaineiston analyysin voi jakaa kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisen vaihe on enemmänkin aineiston järjestelyä ja muokkaamista sopivaan muotoon varsinaista analyysia varten. Tässä vaiheessa aineistoa voidaan koetella ja kokeilla mihin se taipuu ja mitä siitä löytyy esimerkiksi vertailun avulla. Toisessa vaiheessa alkaa varsinainen aineiston käsitteellistäminen ja tulkinta. Tässä analyysin vaiheessa aineistosta nousevia asioita keskustelutetaan teoreettisen viitekehyksen kanssa. Teorian ja aineiston vuoropuhelu ohjaa tutkijaa analyysin suuntaamisessa. Kolmannessa vaiheessa otetaan lopulta etäisyyttä varsinaiseen analyyttisten työkalujen käyttöön ja palataan tarkastelemaan ha-

vaintoja teoreettisemmalla tasolla. Tässä kolmannessa vaiheessa tutkija tavoittelee tulokintaideoiden hahmottumista ja pyrkii saamaan tutkimuksensa analyysiin selkeyttä. (Ronkainen ym. 2011, 124–125.)

Koko aineistoni oli tulostettuna 266 sivua, joten oli tarpeellista eritellä aineistosta ne kohdat tarkemman analyysin kohteeksi, joissa tiedonmuodostusta käsiteltiin. Tarkemman analyysin kohteeksi valikoitui 370 tekstiotetta. Laadin Word -dokumentin, johon kirjasin jokaisen artikkelin osalta alustavat havainnot sekä tiedonmuodostuksen eri orientaatioiden esiintymisen artikkelissa. Kirjoitin havainnoistani suomeksi, sillä se tuki aiheen syvällisempää ymmärrystä. Halusin pitää mukana alkuperäiskielen ilmaisut, jotta voisin palata niihin helposti myöhemmin, joten liitin dokumenttiin myös alkuperäisistä artikkeleista valikoituneet otteet. Dokumentin pituudeksi tuli 50 sivua, josta noin 30 sivua on otteita artikkeleista.

Seuraavaksi kopioin havaintoni toiselle dokumentille, jonne jäsentelin ne löytämäni näkökulmien alle. Tuloksena oli 20 sivuinen havaintojen kokoelma neljän eri kategorian alle jäsennettyinä. Jatkoin analyysiäni keskittymällä yhteen kategoriaan kerrallaan. Luin läpi havaintoja ja etsin sieltä keskeisiä teemoja. Käytin apuna värikoodausta eri aiheiden ja teemojen tunnistamiseen ja luokitteluun. Kirjoitin lyhyesti muistiinpanoja löydöksistäni lähinnä otsikkotasolla. Tämän jälkeen aloin kirjoittaa löydöksistä raporttia. Tähän tulososioon kirjasin keskeisimpiä havaintoja aineistosta ja sisällytin numeerisella merkinnällä viittauksen kuhunkin aineiston artikkeliin, joista havainnot olivat peräisin. Myöhemmin muutin numeeriset viitteet varsinaisiksi lähdeviitteiksi, jotta lukijan on helppompaa hahmottaa mistä lähteistä havainnot ovat peräisin.

Laadullisen aineiston analyysissä voidaan käyttää myös määrällisiä menetelmiä, kuten kvantifiointia (Eskola & Suoranta 2000, 164; Tuomi & Sarajärvi 2002, 117). Tutkimuksessani hyödynsin kvantifiointia laskiessani, minkä verran eri tiedonmuodostuksen orientaatiot esiintyivät artikkelien teksteissä. Jaottelin jokaisen analyysin kohteeksi valikoituneen tekstiotteen (n=370) johonkin näistä neljästä orientaatiosta ja laskin, montako kunkin orientaation ilmaisuja kustakin artikkelista löytyy. Laadin myös taulukot näistä tuloksista sekä esitin, kuinka monessa artikkelissa kutakin tiedonmuodostuksen näkökulmaa käsiteltiin.

Aineiston analyysi on hyvä ymmärtää prosessina, jossa tutkijan keräämä aineisto ja valitsema teoreettinen viitekehys saatetaan vuoropuheluun keskenään. Tutkijan taustaymmärrys teoriasta ja perehtyneisyys omaan aineistoonsa mahdollistavat hedelmällisen vuoropuhelun, josta tulkinnat ja oivallukset voivat syntyä. (Ronkainen ym. 2011, 126.) Metsämuuronen (2006, 122) kuvaa prosessia abstrahoinniksi, jolla tarkoitetaan tutkimuksesta johdettujen johtopäätösten viemistä yleisemmälle tasolle kohti teoreettista tarkastelutasoa. Viimeisessä analyysin vaiheessa palasin tarkastelemaan teoreettista viitekehystä ja peilasin tutkimustuloksia siihen. Laadin tutkimustuloksista synteesin, johon yhdistin myös taustakirjallisuuden näkökulmia. Loin keskeisistä tuloksista koavan jäsennyksen, jonka tiivistin myös kuvioksi 5 (ks. sivu 67).

4.6 Tutkimuksen eettiset näkökulmat

Tieteellinen toiminta ja käsitykset tiedosta ja tietämisestä ovat myös muuttuneet vuosisatojen aikana. Seppo Raiski (2003, 32–33) kuvailee tieteen suhdetta tietoon toden ja epätoden kautta tapahtuvana jäsennyksenä. Raiskin mukaan tieteellistä toimintaa luonnehtii väitteiden paikkansapitävyyden arviointi sen sijaan, että pohdinnoissa keskityttäisiin arvotettuihin näkemyksiin. Tieto kuitenkin ymmärretään epätäydellisenä ja tiede pyrkii kumulatiivisuutensa avulla sitä jatkuvasti täydentämään. Käytännössä tiedettä kuitenkin tehdään myös varsinaisten tiedeinstituutioiden ulkopuolella. Raiski kuvaakin niin sanottua Triple Helix -käsitettä, jolla tarkoitetaan yliopiston, valtion ja yritysten muodostamaa kolminaisuutta, jotka kaikki ovat osallisia nykypäivän tieteellisessä toiminnassa ja tutkimuksessa.

Koen tutkimuksellani asettuvani tiedon kumuloitumisen ja ennen kaikkea uudelleenjäsentelyn kentälle. Tarkoitukseni on ollut tarkastella aiemman tutkimuksen valossa tutkimaani ilmiötä uudella tavalla ja nostaa esiin tuoreita näkökulmia ja huomionarvoisia seikkoja, jotka toivon mukaan hyödyttävät tieteen täydentymispyrkimyksiä tutkimani aihealueen kohdalla. Tutkimusaiheeni on ajankohtainen kaikilla Triple Helixin alueilla. Suomessakin digitalisaatiota pyritään edistämään poliittisten ohjelmien avulla ja tieto-

järjestelmiä kehitetään kansallisesti valtion tuella. Tieteellisissä julkaisuissa on kansainvälisestikin osoitettu suurta kiinnostusta tietojärjestelmien kehittämiseen ja käyttöön sosiaalityössä. Tämän lisäksi useammat yritykset tekevät työtä pärjätäkseen tietojärjestelmiä tarjoavien ja kehittävien tahojen kilpailussa. Reflektion vaatimus korostui tutkimuksessani johtuen työstäni sovelluskehittäjänä yrityksessä, jossa kehitetään tietojärjestelmää sosiaali- ja terveysalalle.

Jokainen tutkija tekee lukuisia valintoja tutkimuksen alusta loppuun. Lopulta koko tutkimus on tutkijan kautta syntynyt tuotos, jossa jokainen valinta on suunnannut tutkimusta tutkijan valitsemaan suuntaan. (Pohjola 2003, 54.) Tutkimuksen idea, synty, valinnat ja päätelmät ovat tutkijasubjektin tuottamia, joten tutkijan itsereflektio on tärkeää eettisyyden vaatimukseen vastaamiseksi. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen laatiminen ei ole vapaata tutkijan arvovalinnoista. Esimerkiksi valinnat siitä, mitä hakutermejä käytetään ja miten tulokset kootaan ja jäsennellään ovat hyvin implisiittisiä. Tutkijan valinnat avataan kuitenkin arvioinnille ja arvostelulle tuomalla näkyväksi tehdyt valinnat ja niiden perustelut. (Torgerson 2003, 12.)

Eräs keskeinen tutkijan valintoihin liittyvä eettinen näkökulma liittyy tutkijan tekemiin tulkintoihin. Raiki (2003, 44) kuvaa tätä käsitteellä tulkintavalta. Tutkija määrittelee tulkintojensa kautta ilmiöitä ja tuotoksena olevilla jäsennyksillä on vaikutus niille, jotka hyväksyvät määrittelyn totena. Integroivan kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on tuottaa selkeämpi jäsenitys tutkittavasta ilmiöstä, joten tämä tulkintavallan kysymys ja tutkimuksen mahdollisten vaikutusten arviointi ovat tärkeitä myös omassa tutkimuksessani.

Tutkimuksellisten valintojen eettisyyttä tukee kriittisen reflektion hyödyntäminen järjestelmällisesti läpi tutkimusprosessin. Tutkijan on myös ymmärrettävä selkeästi oman toimintansa vaikutukset. Jokaisella valinnalla on merkitystä ja tutkija luo tutkimuksellaan ja tulkinnoillaan todellisuutta sekä tekee kannanottoja. (Pohjola 2003, 59, 61.) Tutkimuksessani hyödynnän systemaattisen haun menetelmää. Lukemissani oppaissa poikkeuksetta painotetaan tutkijan valintojen ja niiden perustelujen kirjoittamista auki (esim. Torgerson 2003; Torracco 2005). Avoimuus on nostettu yhdeksi keskeiseksi laadullisestikin merkittäväksi tekijäksi kirjallisuuskatsausten tekemisessä. On hyvä huomata, että vaatimus avoimuuteen tukee myös vaadetta tutkimuksen eettisyydelle.

Kirjallisuuskatsauksiin liittyy keskeisesti olemassa olevan tiedon katselmointi, arviointi ja uudelleenjäsentely. Haasteena tiedemaailmassa on jo pidempään ollut räjähdysmäisesti kasvava informaation määrä (esim. Raiski 2003, 45). On todella vaikeaa ottaa kaikkea uutta tietoa haltuun. Viime vuosina yhtenä ratkaisuna on nähty kirjallisuuskatsaukset ja systemaattiset metatutkimukset, joissa lukuisia pienempiä tutkimuksia voitaisiin katselmoida ja niiden tietoa koostaa helpommin hahmotettavaan ja sisäistettävään (jopa hyödynnettävään) muotoon. Tämä asettaa kuitenkin näille katsauksille suuren vastuun. Avoimuuden vaatimus katsauksen eri vaiheissa on tästä näkökulmasta hyvin ymmärrettävä. Avoimuus ei kuitenkaan mielestäni riitä, vaan tutkijan on tärkeää ymmärtää eettinen vastuu selkeästi ja toimia tämän mukaisesti. Toisaalta vastuu on myös katsausten lukijoilla ja heillä tulisi olla keinoja arvioida katsausta kriittisesti aukikirjoitettujen valintojen avulla. Kirsi Johansson (2007, 7) toteaaakin, että kirjallisuuskatsauksen systemaattisuus ei takaa sen laatua. Yleensä suositellaan, että systemaattisen kirjallisuuskatsauksen laatimiseen osallistuisi useampi henkilö. Tämä tukisi puolueettomuutta. Koska tein kirjallisuuskatsauksen yksin, olen kiinnittänyt erityistä huomiota tutkimuksellisten valintojen avoimeen ja yksityiskohtaiseen kuvaamiseen.

5 Sosiaalityön tiedonmuodostuksen orientaatiot

Lähdin tutkimaan aineistoa erityisesti tapauskohtaisen ja teoreettisen tiedonmuodostuksen näkökulmia (ks. myös Salovaara 2017) silmällä pitäen. Alustavan analyysin pohjalta näiden näkökulmien selkeä huomioiminen vaikutti aineistossa melko vähäiseltä. Tutkiessani tarkemmin sosiaalityön tiedonmuodostuksen prosessiin liittyvien näkökulmien esiintymistä aineistossa löysin sieltä kaksi muutakin tiedonmuodostuksen orientaatiota, jotka täydensivät tiedonmuodostuksen viitekehystäni. Nimesin löytyneet orientaatiot tehtäväkohtaiseksi ja hallinnolliseksi tiedonmuodostukseksi. Kuvaan seuraavasti lyhyesti mitä eri tiedonmuodostuksen orientaatioilla tarkoitan ja havainnollistan, miten nämä eri orientaatiot aineistossa esiintyivät. Määrällisen esiintyvyyden kuvauksen jälkeen kuvailen tarkemmin laadullisia löydöksiä eri tiedonmuodostuksen orientaatioihin liittyen.

5.1 Tiedonmuodostuksen orientaatioiden esiintyvyys aineistossa

Hallinnollinen tiedonmuodostus

Hallinnollisen tiedonmuodostuksen orientaatiolla kuvataan tapoja ja tavoitteita, joissa tietoa kerätään ja analysoidaan hallinnollisten päämäärien tueksi. Käytännössä tämä tarkoittaa asiakkaista ja työntekijöistä, sekä organisaation toiminnasta tuotettua tietoa päätöksenteon tueksi ja esimerkiksi resurssien kohdentamiseksi.

Tehtäväkohtainen tiedonmuodostus

Tehtäväkohtainen tiedonmuodostus tuottaa työntekijälle tietoa omiin työtehtäviinsä liittyen. Tämän avulla työtehtäviä voidaan priorisoida, hallita ja työtehtävissä edistymistä seurata.

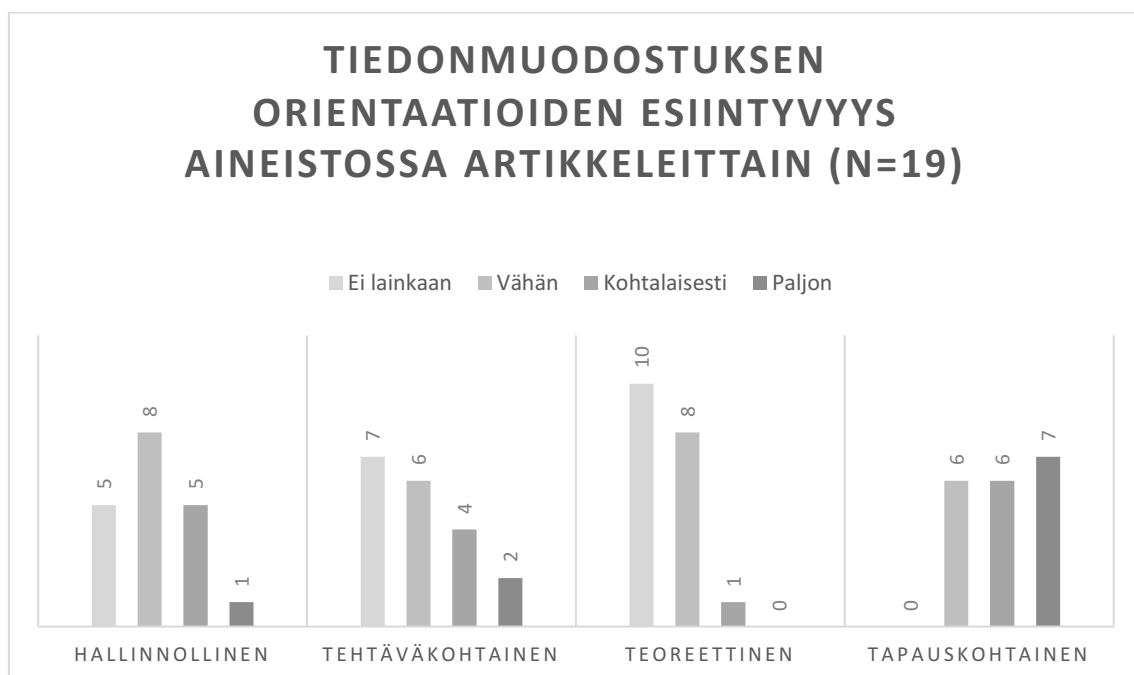
Teoreettinen tiedonmuodostus

Teoreettinen tiedonmuodostus kuvaa prosesseja sosiaalityön teorioiden muodostumiselle ja kehittelylle. Tämä pitää sisällään sekä teoreettis-käsitteellisen että tutkimuksellisen tiedonmuodostuksen.

Tapauskohtainen tiedonmuodostus

Tapauskohtainen tiedonmuodostus on sosiaalityön asiakastapauksesta muodostettavan käsityksen ja jäsenyyksen prosessi, joka tapahtuu yhteistyössä asiakkaan kanssa. Sosiaalityön tehtäviin kuuluu keskeisesti asiakkaan tilanteen arviointi, joten tapauskohtainen tiedonmuodostus kytkeytyy selkeästi arviointiin, mutta on läsnä ja tapahtuu kaikissa työskentelyn vaiheissa.

Eri tiedonmuodostuksen orientaatiot olivat vaihtelevasti eri artikkeleissa esillä. Vaikka useat sosiaalityön tutkimukseen pohjaavat artikkelit olivat kokonaisuutena osa teoreettista tiedonmuodostusta, ei niissä silti esiintynyt teoreettisen tiedonmuodostuksen orientaatiota suhteessa tietojärjestelmiin muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Pidänkin tärkeänä painottaa, että tutkin nimenomaan tiedonmuodostusten orientaatioiden esiintymistä tekstissä tietojärjestelmiin liittyen. Esiintyvyydet on laskettu artikkeleista valitsemieni otteiden pohjalta. Analyysin yhteydessä paikansin aineistosta tekstin kohtia, joissa tiedonmuodostuksen näkökulma tuli esiin. Myöhemmin luokittelin nämä otteet eri tiedonmuodostuksen orientaatioihin sen perusteella, miten tulkitsin tekstiotteen kuvaavan kyseistä tiedonmuodostuksen orientaatiota. Muutamissa otteissa saattoi olla läsnä useampia orientaatioita samaan aikaan, mutta yleensä kukin tekstiote oli luokiteltavissa yhtä tiedonmuodostuksen orientaatiota kuvaavaksi.

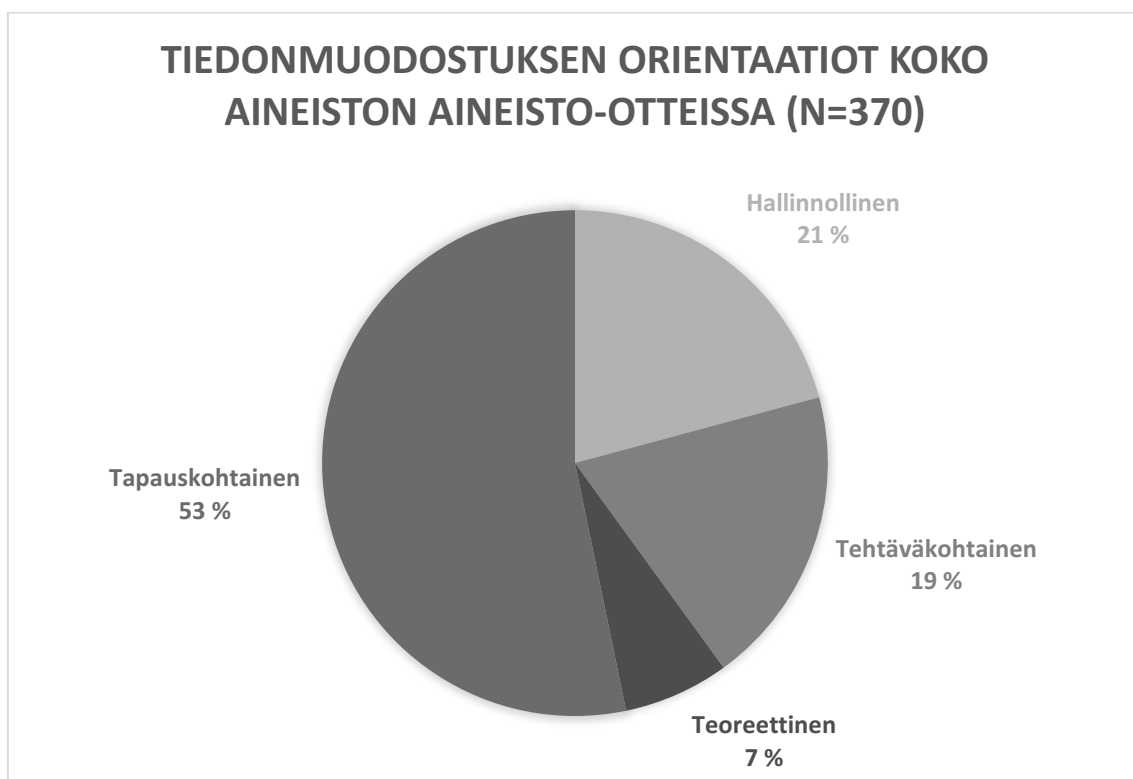

Kuvio 3. Tiedonmuodostuksen orientaatioiden esiintyvyys aineistossa artikkeleittain

Ainoastaan tapauskohtaisen tiedonmuodostuksen orientaatio tuli jossain määrin esiin kaikissa artikkeleissa. Muut tiedonmuodostuksen orientaatiot esiintyivät artikkeleissa vaihtelevasti. Osa artikkeleista painotti selkeästi tiettyä tiedonmuodostuksen orientaatiota aiheessaan, mutta monessa artikkelissa useampi orientaatio oli esillä ainakin jossain määrin.

Koko aineiston tasolla tarkasteltuna eri orientaatioiden osuudet aineisto-otteissa on esitetty kuviossa 4.

Kuvio 4. Tiedonmuodostuksen orientaatiot koko aineiston aineisto-otteissa

Tapauskohtaisen tiedonmuodostuksen orientaatiot painottuvat koko aineiston tasolla. Tämä selittyy osin sillä, että muutama artikkeli keskittyi käsittelemään nimenomaan tapauskohtaista tiedonmuodostusta, joten niiden myötä orientaatiota käsitteleviä otteita löytyi paljon. Teoreettisen tiedonmuodostuksen orientaatio jää selkeästi vähäisimmäksi. Hallinnollisesta ja tehtäväkohtaisesta orientaatiosta löytyi lähes saman verran otteita koko aineiston tasolla.

5.2 Hallinnollinen tiedonmuodostus

Aineistosta nousi esiin näkemys, että tietojärjestelmiä on kehitetty ensisijaisesti hallinnollisten tarpeiden näkökulmasta (Tregeagle & Darcy 2008; Peckover ym. 2009; Hall ym. 2010; White ym. 2010; Wastell & White 2014; De Witte ym. 2016). Aineistosta ilmeni myös, kuinka johtotason tarpeet ovat olleet etusijalla informaation keräämistä määriteltäessä (Parton 2009; Koskinen 2014). Teknologinen kehitys on mahdollistanut hallinnollisen tiedon tallentamisen ja sen käytön erilaisiin tarkoituksiin (Gillingham 2016). Tietojärjestelmien tuottaman datan avulla on pyritty toiminnan tehostamiseen, päätöksenteon automatisoimiseen, suoritteiden mittaamiseen sekä henkilökunnan kontrollointiin (Tregeagle & Darcy 2008). Tavoitteena on ollut myös kerätä tietoa työntekijöiden tekemästä työstä (Parton 2009; Gillingham 2011; Pithouse ym. 2012; Winship 2012; Huuskonen & Vakkari 2013) ja asiakkaista (Parton 2009; Winship 2012; Huuskonen & Vakkari 2013).

Hallinnolliset näkökulmat yhdistettiin aineistossa monin tavoin valvontaan, seurantaan ja arviointiin, joiden avulla tavoiteltiin tehokkuutta ja säästöjä (Peckover ym. 2009). Aineistossa näitä päämääriä kuvattiin tuomalla esiin, miten tietojärjestelmien avulla kerättyä dataa on käytetty kansalaisten luokitteluun (Peckover ym. 2009), ammattilaisten kontrollointiin ja valvontaan (Parton 2009; Peckover ym. 2009; Hall ym. 2010; Pithouse ym. 2012; De Witte ym. 2016) sekä sisäisiin arviointeihin ja tarkastuksiin (Peckover ym. 2009; Pithouse ym. 2012) kuten myös tuloksellisuuden arviointiin (Parton 2009; Hall ym. 2010; White ym. 2010; Pithouse ym. 2012; Wastell & White 2014; De Witte ym. 2016). Dataa kerrottiin hyödynnettävän myös tavoitteiden asettamiseksi (Pithouse ym. 2012) sekä päätöksenteon tueksi hallinnolle ja päättäjille (De Witte ym. 2016).

Hallinnollisten näkökulmien painottuminen on ohjannut kehitettyjä työnkuluja ja tietojärjestelmät ovatkin tulleet monella tapaa hallinnollisten tavoitteiden ja päämäärien välineiksi (De Witte ym. 2016). Taustalla nähdään olevan kyse laajemmasta managerialististen näkökulmien painottumisen trendistä, jota kutsutaan myös uudeksi julkishallinnoksi (Parton 2009; Wastell ym. 2010; De Witte ym. 2016). Tietojärjestelmät on valjas-

tettu uuden julkishallinnon välineiksi osana käytännön sääntelyä erilaisten toimenpiteistämisen ja mittareiden kautta (Wastell ym. 2010). Valtaosa tietojärjestelmien toimintaa kohtaan esitetystä kritiikistä aineistossa kohdistui juuri tähän.

Hallinnollisten näkökulmien painottuminen tietojärjestelmien kehittämisessä on johtanut paikoitellen hyvin jäykkiin työnkulkuihin, jotka vaikuttavat olevan ristiriidassa sosiaalityön käytännön työstä nousevien tarpeiden kanssa (Hall ym. 2010; Wastell ym. 2010; White ym. 2010; Gillingham 2011; Koskinen 2014; De Witte ym. 2016). Eri tahojen tarpeiden välille muodostui jännitteitä (Gillingham 2011) ja hallinnolliset käsitykset alkoivat syrjäyttää sosiaalityön perinteisiä toimintoja ja tietoa (Parton 2009). Aineistossa kuvattiin työntekijöiden kokemuksia siitä, että tietoa kerätään muiden kuin sosiaalityön asiakkaiden ja työntekijöiden tarpeisiin, eivätkä järjestelmät kykene tukemaan ammatillista päätöksentekoa (Hall ym. 2010). Aineiston kuvauksissa työprosesseja on standardoitu ja niitä on tehty sähköisiksi ja ohjaaviksi (Wastell ym. 2010). Suoritteet määrittävät ja ohjaavat työtä (Wastell ym. 2010) jopa niin paljon, että pahimmillaan sosiaalityö on kutistunut datan syöttämiseksi järjestelmään ja ammatillinen harkinta on kavennettu (White ym. 2010). Tällöin työ on muuttunut mekaaniseksi ja merkityksettömäksi ja työntekijästä on tullut datan kerääjä ja ”rasti ruutuun” -arvioinnin toteuttaja (White ym. 2010). Tietojärjestelmien vaatiman datan koetaan olevan merkityksetöntä sosiaalityön käytännölle (De Witte ym. 2016).

Hallinnollisista tiedontarpeista ja lähtökohdista kehitetyt tietojärjestelmät ovat muuttaneet työprosesseja ja muodolliset toimenpiteet ovat tulleet keskeisemmiksi sosiaalityön sisällöllisten toimien sijaan (Koskinen 2014). Käytännön työn ja järjestelmän vaatimusten välinen ristiriita on johtanut siihen, että vaikka tarkoituksena oli kehittää systemaattista lähestymistapaa ja toimintamalleja sosiaalityöhön (White ym. 2010) ovat sosiaalityöntekijät toteuttaneet järjestelmän vaatimuksia hyvin eri tavoin. Työntekijät ovat täyttäneet vaadittuja tietokenttiä sattumanvaraisesti tai jättäneet niitä täyttämättä kokonaan, eikä kerätty tieto ollut näin ollen todenmukaista kokonaisuudessaan (Pithouse ym. 2012; De Witte ym. 2016; Huuskonen & Vakkari 2013). Tuloksena on ollut tilastotietoa, johon ei voida luottaa (Huuskonen & Vakkari 2013). Useammassa aineiston artikkeleissa tuotiin esiin huoli tietojärjestelmien datan eheydestä ja luotettavuudesta (Parton

2009; Gillingham 2011; Winship 2012; Huuskonen & Vakkari 2013; De Witte ym. 2016; Gillingham 2016).

Yksi artikkeli käsitteli datan louhinnan menetelmiä ja niiden tulosten näkyväksi tekemistä ratkaisuna datan luotettavuuden parantamiseen. Artikkelin pohjautui tapaustutkimukseen, jonka tulokset olivat rohkaisevia. Kokemuksen mukaan hallinnollisen datan louhinta ja hallinnollisen tiedon muodostaminen asiakastapauksista ja tehdystä työstä sekä sen tekeminen näkyväksi työntekijöille muutti työntekijöiden suhtautumista dataan, sen keruuseen ja tallennukseen. Työntekijöiden ymmärrys datan eheyden ja tarkkuuden merkityksestä täsmentyi, kun he näkivät konkreettisesti järjestelmästä ulos saadut tilastot ja analyysit. Artikkelissa kerrottiin sosiaalityön yksiköstä, jossa datan louhinta hyödynnettiin toiminnan rahoitushakemuksissa, tulostittauksissa, läpinäkyvyyden parantamisessa ja toiminnan analyysissä esimerkiksi koulutustarpeiden ja työkuormien tunnistamisen tukena (Winship 2012).

Hallinnollisen tiedonmuodostuksen tarpeet ovat siis ohjailleet tietojärjestelmien kehitystä. Tavoitteena on ollut toiminnan tehostaminen ja siihen on pyritty managerialististen periaatteiden avulla. Tietojärjestelmät on valjastettu hallinnollisten toimenpiteiden välineiksi, jonka myötä niiden työkulut ovat alkaneet rajoittaa ja kaventaa sosiaalityön perinteistä työn tekemisen tapaa. Sosiaalityön tekemisen tapa ja tiedon keräämisen logiikka eivät näin ollen olleet yhteensopivia (Huuskonen & Vakkari 2013). Työntekijöiden kokemus ristiriitaisista tietojärjestelmien vaatimusten ja työstä nousevien tarpeiden välillä, on saanut työntekijät vastustamaan järjestelmän vaatimuksia tai jättämään niitä huomiotta vaihtelevassa määrin. Tämän johdosta tietojärjestelmiin kertynyt hallinnollinen data ei ole säilynyt eheänä ja luotettavan tilastotiedon saaminen päätöksenteon tueksi ei ole ollut mahdollista.

5.3 Tehtäväkohtainen tiedonmuodostus

Tehtäväkohtainen tiedonmuodostus tulee aineistossa esiin eri tavoin. Aineistossa kuvattiin sekä tietojärjestelmien tarjoamaa tukea ja mahdollisuuksia, että haittoja tehtävä-

kohtaiselle tiedonmuodostukselle. Osa tietojärjestelmistä tarjosi tukea sosiaalityön työtehtävien, kuten tapaamisten ja dokumentoinnin hallintaan (Gillingham 2011), oman työn seurantaan ja analysointiin (Tregeagle & Darcy 2008; Peckover ym. 2009, 140) tai työtehtävien priorisointiin (Winship 2012; De Witte ym. 2016). Tietojärjestelmissä koettuina puutteina ja tehtäväkohtaisen tiedonmuodostuksen esteinä mainittiin vaikeudet seurata asiakastapauksia ja palveluiden saantia (Gillingham 2011; Huuskonen & Vakkari 2013). Joissakin tapauksissa järjestelmän logiikka ja rakenne haittasivat ammatillista harkintaa ja heikensivät riskien tunnistamista (Pithouse ym. 2012). Tiedonmuodostuksen esteenä voidaan nähdä myös järjestelmässä olevien käsitteiden yhteensopimattomuus ammatillisesti käytössä olevien käsitteiden kanssa (Foster & Stiffman 2009).

Muutamassa artikkelissa kuvattiin työntekijöiden tietojärjestelmiin kohdistamia odotuksia ja toiveita tehtäväkohtaisen tiedonmuodostuksen tueksi. Ihanteellinen tietojärjestelmä tukisi työntekijöiden asiakirjojen hallintaa tarjoamalla välineitä muistiinpanojen tekemiselle ja asiakirjojen järjestelylle tarpeen mukaan, kadottamatta kuitenkaan alkuperäisten asiakirjojen eheyttä (Wastell & White 2014). Keskeinen tarve oli myös asiakaslistojen hallinta ja asiakaskunnan tiedostaminen, johon tietojärjestelmän odotettiin tarjoavan parempia välineitä (Huuskonen & Vakkari 2013). Tehtäväkohtaisen tiedonmuodostuksen tueksi ehdotettiin erilaisia käyttöliittymiä, jotka tarjoaisivat joustavammin välineitä sosiaalityöntekijöille käsitellä omia asiakaslistojaan ja muita työn dokumentteja, sekä tehdä niihin tarpeellisia merkintöjä ja indikaattoreita hahmottamisen tueksi.

Useassa artikkelissa mainittiin tietojärjestelmät ja tiedon jakaminen eri ammattilaisten tai asiakkaiden kesken (Peckover ym. 2008; Tregeagle & Darcy 2008; Peckover ym. 2009; Hall ym. 2010; Huuskonen & Vakkari 2013). Liitän tämän analyysissäni tehtäväkohtaiseen tiedonmuodostukseen, sillä lastensuojelun sosiaalityölle on keskeistä muodostaa ajantasainen käsitys asiakkaan parissa työskentelevistä tahoista ja jakaa heidän kanssaan tarpeellinen tieto tehokkaasti. Tietojärjestelmien nähtiin aineistossa tarjoavan entistä parempia välineitä informaation jakamiselle ammattilaisten kesken (Peckover ym. 2008; Tregeagle & Darcy 2008; Hall ym. 2010), mikä puolestaan helpotti tehtävien koordinoitua ja säästi aikaa (Peckover ym. 2008; Peckover ym. 2009).

Aineisto tarjosi varteenotettavia havaintoja tietojärjestelmien kehittämiseksi sosiaalityöntekijän tehtäväkohtaisen tiedonmuodostuksen tueksi. Paremmat välineet omien asiakastapausten hallintaan ja työn koordinointiin vähentäisivät tarvetta pitää yllä järjestelmän rinnalla paperisia (kenties laittomiakin), Excel-taulukoissa tai muistissa olevia listoja esimerkiksi asiakkaista ja palveluntarjoajista (Foster & Stiffman 2009; Huuskonen & Vakkari 2013). Jotta järjestelmä todella tukisi päivittäisiä sosiaalityön tarpeita, tulisi sen kehittämisessä huomioida tehtäväkohtaisen tiedonmuodostuksen tarpeet. Usean erillisen järjestelmän ylläpitäminen ja päivittäminen on kuormittavaa ja aikaa vievää, joten tehokas ratkaisu on integroida eri toiminnallisuudet asiakastietojärjestelmään (Foster & Stiffman 2009). Erilaisten tietojärjestelmien yhteentoimivuus ja esimerkiksi lähe-tejärjestelmän linkittäminen asiakastietojärjestelmään vähentää päällekkäistä työtä ja nopeuttaa työtehtävien hoitamista (Dellor ym. 2015).

5.4 Teoreettinen tiedonmuodostus

Nykyaikainen tieto- ja viestintäteknologia tarjoavat paljon mahdollisuuksia tulevaisuuden tutkimukselle (Tregeagle & Darcy 2008; Gillingham 2011). Esimerkiksi asiakkaiden kokemusten kerääminen tietojärjestelmien avulla voi mahdollistaa kokemusten ymmärtämistä tukevan rikkaan materiaalin keräämisen (Tregeagle & Darcy 2008). Sosiaalityön asiakkaista ja käytännöistä muodostettu teoriatieto vahvistaisi sosiaalityön teoreettista pohjaa (Gillingham 2011; Winship 2012; De Witte ym. 2016). Tietojärjestelmien datan hyödyntäminen tarjoaa mahdollisuuden kerätä sosiaalityön arkaluontoiselta kentältä tietoa tavalla, joka ei ole tunkeilevaa (Gillingham 2011). Tietojärjestelmät tarjoavat välineitä myös vaikuttavuuden arviointiin (De Witte ym. 2016). Siinä missä ammattilaisten tarve hyödyntää tietojärjestelmien keräämää tietoa on välitön, tutkijoiden tarve on yleensä saada dataa käyttöönsä pitkällä aikavälillä (Tregeagle & Darcy 2008). Teknologinen kehitys ja tietokantojen sisältämän datan määrän kasvu mahdollistavat myös datan louhinnan hyödyntämisen sosiaalityön asiakastiedon avulla (Gillingham 2011; Winship 2012; Gillingham 2016).

Sosiaalityön teoreettisen tiedonmuodostuksen kannalta on keskeistä tarkastella myös tietojärjestelmien käytäntöä muokkaavaa ja ohjaavaa roolia. Kuten luvussa 5.2 toin

eesiin, aineistosta käy ilmi tietojärjestelmien sosiaalityön käytäntöä vahvastikin muovaava luonne (esim. Pithouse ym. 2012). Aineistossa puhutaan jopa sosiaalityön tiedon luonteen muutoksesta sosiaalisesta ja suhdeperustaisesta informaationaaliseen (Parton 2009; Gillingham 2011). Tietojärjestelmät voivat ottaa toimijan roolin (Koskinen 2014) ja määrittää mitä informaatiota pidetään keskeisenä ja kerätään (Parton 2009). Riskinä on, että tieto, jota ei voida tallentaa tietokantojen vaatimaan formaattiin katoaa. Tietokantojen tapa järjestellä ja esittää informaatiota poikkeaa sosiaalityölle perinteisestä narratiivisesta kerronnan tavasta. (Parton 2009.) On tärkeää tutkia tietokantojen avulla tehtävän asiakkaiden ryhmittelyn ja luokittelun vaikutuksia ja ymmärtää niiden sosiaalista todellisuutta muovaava luonne (Gillingham 2016).

Teoreettisen tiedonmuodostuksen yhteydessä tulevat esille haasteet tietojärjestelmän ja työntekijöiden käsitteellisten mallien kohtaamattomuudesta (Foster & Stiffman 2009; White ym. 2010; Huuskonen & Vakkari 2013; Gillingham 2016). Sosiaalityöntekijöiden käsitteellisillä malleilla on taustansa ammatillisessa koulutuksessa vahvistetussa teoreettisessa tietopohjassa. Tietojärjestelmien käsitteelliset mallit ovat voineet kuitenkin rakentua hallinnollisten tai teknologisten näkökulmien painottuessa, jolloin seurauksena voi olla kuvattu epäsuhta tietojärjestelmän ja sosiaalityöntekijän käsitteellisten mallien välillä. Tämä vaikuttaa keskeisesti siihen, miten työntekijät käyttävät tietojärjestelmiä käytännön työssään. Työntekijät ovatkin paikoitellen käyttäneet tietojärjestelmiä vastoin suunnittelijoiden näkemystä luoden kiertoteitä ja keksien keinoja järjestelmän mukauttamiseksi tarpeisiinsa (Huuskonen & Vakkari 2013). Tällä on puolestaan vaikutuksensa datan virheellisyyteen.

Nykyisten lastensuojelussa käytettävien tietojärjestelmien avulla kerätty data voi olla virheellistä (ks. edellä 5.2), mikä vaikeuttaa tietokantojen sisältämän datan käyttöä tutkimuksessa (Gillingham 2011; 2016; De Witte ym. 2016). Hyödynnettäessä tietojärjestelmien dataa teoreettisen tiedonmuodostuksen yhteydessä tulee tutkijoiden selvittää datan tuottamisen tapoja ja huomioida erilaisten järjestelmässä käytettyjen käsitteiden merkitykset ja käyttötarkoitukset käytännön työssä (Huuskonen & Vakkari 2013; Gillingham 2016). Käsitteellisten ristiriitojen pohjalta laaditut analyysit ovat harhaanjohtavia ja tuottavat virheellistä tutkimustietoa lastensuojelusta (Gillingham 2016). Lastensuojelun tietokantojen dataa hyödyntävien tutkijoiden tulee tiedostaa datan luotettavuuteen

liittyvät haasteet ja olla varovaisia datan hyödyntämisessä tutkimuskäyttöön (De Witte ym. 2016).

5.5 Tapauskohtainen tiedonmuodostus

Tapauskohtaisesta tiedonmuodostuksesta löytyi aineistosta määrällisesti eniten sisältöä ja se oli myös alkuperäisen tutkimuskysymyksen kannalta keskeinen kiinnostuksen aiheeni. Olen poiminut aineistosta useampia näkökulmia tapauskohtaiseen tiedonmuodostukseen ja jäsennän löydöksiä seuraavaksi näiden kautta.

Asiakasosallisuus

Sosiaalityön asiakkuuteen liittyvää, tapauskohtaista tiedonmuodostusta voidaan tarkastella asiakkaan näkökulmasta. Tällöin kiinnitetään huomiota erityisesti asiakkaan osallisuuden tapauksen jäsentämisessä ja kokonaiskuvan muodostamisessa omasta tilanteestaan. Asiakasosallisuus ei noussut aineistossa vahvasti esiin. Muutamassa artikkelissa kuitenkin pohdittiin asiakasosallisuuden vahvistamista ja siihen liittyviä haasteita (Tregeagle & Darcy 2008; Peckover ym. 2009; White ym. 2010; Pithouse ym. 2012; Huuskonen & Vakkari 2015). Osallistava ote suhteessa tietojärjestelmiin voisi tarkoittaa vaikkapa sitä, että asiakkailla olisi pääsy järjestelmään lukemaan ja kommentoimaan itseään koskevia tietoja (Tregeagle & Darcy 2008; Huuskonen & Vakkari 2015). Ellei tämä ole mahdollista, voidaan dialogista otetta hyödyntää dokumentoinnissa muutoin. Asiakkaiden kanssa voidaan täyttää arviointilomakkeita yhdessä ja konstruoida koettuja haasteita kirjalliseen muotoon yhteistyössä (Peckover ym. 2009). Yhteistyö koettiin haastavaksi, jos lomakkeet olivat liian vaikeita asiakkaiden ymmärtää (White ym. 2010). On kuitenkin tärkeää ymmärtää sosiaalityöntekijän ja asiakkaan luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen merkitys suhdeperustaisessa sosiaalityössä, jossa yhteisen oivaltamisen mahdollistaminen tukee asiakkaan tilanteen vakauttamista tai muutoksen mahdollistamista (Pithouse ym. 2012).

Tiedon muoto tietojärjestelmässä

Tietojärjestelmien vaikutus tapauskohtaiseen tiedonmuodostukseen liittyy keskeisesti tiedon muotoon ja esitystapaan asiakastietojärjestelmissä. Aineistossa kuvattiin monipuolisesti tiedon muotoon liittyviä haasteita ja ristiriitoja nykyjärjestelmissä. Sosiaalityölle perinteistä ja ominaista tiedon muotoa kuvattiin narratiiviseksi (Parton 2009; Huuskonen & Vakkari 2015; De Witte ym. 2016). Sosiaalityön suullinen ja kirjallinen käytäntö ovat nojanneet ensisijaisesti narratiivisiin konstruktioihin ja jäsenyyksiin tapauksista (Parton 2009). Narratiivia kuvataan tiedon muodoksi, joka tarjoaa sosiaalityölle mahdollisuuden koostaa tapaukseen liittyvistä havainnoista, informaatiosta ja keskeisistä tapahtumista ymmärrettävä kokonaiskuva (Hall ym. 2010; De Witte ym. 2016). Narratiivin avulla tapauksen tiedot voidaan esittää sosiaalityön tavoitteiden kannalta merkityksellisellä tavalla (De Witte ym. 2016).

Tietojärjestelmien on koettu monin paikoin heikentävän narratiivisen perinteen hyödyntämistä (Parton 2009; Peckover ym. 2009; Hall ym. 2010; White ym. 2010; Pithouse ym. 2012; Huuskonen & Vakkari 2013; 2015; De Witte ym. 2016;). Taustalla voidaan ajatella olevan tietokantojen erilaisen logiikan tai kategorisen ajattelun vahvistuminen, jotka ohjaavat tiedon tallentamisen, jäsenyyksen ja esittämisen tapaa tietojärjestelmissä (Parton 2009; Peckover ym. 2009). Asiakastapausta jäsennetään tietojärjestelmissä useammin erilaisten luokkien ja faktorien kautta ja pahimmillaan binääriseen joko-tai-logiikkaan pohjautuva jäsenitys luokittelee asiakkaat häivyttämällä kaiken monimerkityksellisyyden (Parton 2009; Hall ym. 2010). Tällöin syntyy hyvin sirpaleinen ja pilkottu käsitys asiakastapauksesta (Parton 2009; Hall ym. 2010; White ym. 2010; Huuskonen & Vakkari 2013; 2015; De Witte ym. 2016). Sirpaloittavan luokittelun koetaan vaikeuttavan eheän sekä sosiaalityön kannalta käyttökelpoisen ja informatiivisen kokonaiskuvan saamista asiakkaan tilanteesta (Parton 2009; Peckover ym. 2009; White ym. 2010; Pithouse ym. 2012; Huuskonen & Vakkari 2013; De Witte ym. 2016). Erityisesti sosiaalisten suhteiden kuvaus on jäänyt tietojärjestelmien kautta puutteelliseksi (Hall ym. 2010; Pithouse ym. 2012).

Tiedon laatu

Aineistossa pohdittiin myös asiakkaita koskevan tiedon laatua tietojärjestelmissä. Tietojärjestelmien rakenne ja ratkaisut ovat painottaneet pinnallisen informaation keräämistä ja jättäneet huomiotta syvällisemmät selitykset sosiaalisten ongelmien taustalla (Gillingham 2011). Tähän katsotaan vaikuttaneen erityisesti Iso-Britanniassa korostuneet pyrkimykset parantaa kaltoinkohtelun riskissä elävien lasten tunnistamista. Traagisten lapsikuolemien analyysin tuloksena on päätelty, että systemaattinen valitun informaation kerääminen, prosessoiminen ja analyysi voisi auttaa lastensuojelua paremmin tunnistamaan riskissä olevat lapset. Tämä johti tietojärjestelmien kehittämiseen, joissa keskeistä oli informaation kerääminen riskien arvioinnin mahdollistamiseksi, tapauksen luokitteluksi ja resurssien kohdentamiseksi. Muutoksen myötä tiedon luonne muuttui pinnalliseksi käytöksen kuvaamiseksi jättäen sosiaalisten ulottuvuuksien syvällisemmän tarkastelun taka-alalle. (Parton 2009.)

Tietojärjestelmiin rakennetut valmiit kyselylomakkeet, jotka lastensuojelun työntekijöiden odotetaan täyttävän voivat sisältää hyvin ongelmakeskeisiä ja tarkasti määriteltyjä kysymyksiä. Ongelmakeskeisyys kysymyksissä tuottaa vanhemmuudesta kuvaa havaittujen puutteiden ja vaikeuksien kautta. (Hall ym. 2010). Lomakkeet voivat olla hyvin pitkiä ja aikaa vieviä täyttää. Esimerkkinä tästä Englannissa käyttöön otettu ICS (Integrated Children's system), joka toimii sekä asiakasasiakirjoina, arviointityökaluna ja päätöksenteon järjestelmänä ja joka on kokonaisuudessaan 28 sivua pitkä kysymyksineen (Hall ym. 2010). ICS:ää on kritisoitu siitä, ettei se onnistu tavoittamaan lastensuojelun päivittäisen työn tekemisen tapaa eikä sitä näin ollen olla onnistuneesti kyetty integroimaan lastensuojelun arkeen. Systemaattinen lähestymistapa on tuonut työhön yhtenäisyyden vaatimuksen, joka ei jätä työntekijöille tilaa tapauskohtaiseen harkintaan. Jäykkä järjestelmä ei tavoita perheongelmien tilanteita ja muuttuvaa luonnetta sekä ilmiöiden keskinäistä riippuvuutta. (Hall ym. 2010; Pithouse ym. 2012) Kontekstuaalisen informaation sekä sosiaalisten suhteiden kuvauksen puuttuminen nähdään erityisen ongelmallisenä tapauskohtaisen tiedonmuodostuksen kannalta. (Hall ym. 2010) Sosiaalisten ongelmien luotettavaa kuvausta ei näin ollen olla onnistuttu tukemaan tietojärjestelmien avulla ja sosiaalityön ydinosaamisen hyödyntäminen on sivuutettu (Hall ym. 2010).

Työntekijöiden on todettu käyttävän tietojärjestelmiä vastoin niiden suunniteltua tapaa (Hall ym. 2010; Pithouse ym. 2012; Huuskonen & Vakkari 2013; De Witte ym. 2016). Taustalla voi olla halu toimia ammattietiikan mukaisesti tai pyrkiä hyödyntämään tietojärjestelmää suunnitteluvirheistä huolimatta oman työn tukena. (Huuskonen & Vakkari 2013; De Witte ym. 2016) Näiden niin sanottujen kiertoteiden käyttö johtaa kuitenkin siihen, että tietojärjestelmään tallennettuun dokumentaatioon jää aukkoja (Huuskonen & Vakkari 2013). Seurauksena tiedon laatu kärsii. Myös työntekijöiden tietoiset ja tiedostamattomat valinnat siitä, mitä asiakirjoihin dokumentoidaan ja mitä ei, jättävät aukkoja asiakastapauksen dokumentaatioon (Huuskonen & Vakkari 2015).

Tiedon tarve

Aineistossa otettiin paikoitellen vahvastikin kantaa siihen, millainen lastensuojelun sosiaalityön tiedon tarve on ja tutkimuksen avulla oli kerätty ymmärrystä ammattilaisten tarpeille tietojärjestelmiä kohtaan. Tietojärjestelmän toivotaan olevan toiminnaltaan looginen ja helppokäyttöinen (Gillingham 2011). Järjestelmästä tulisi voida helposti tarkistaa tapauksen vaiheet ja johdonmukaisesti esitetty asiakkaan historia palvelun piirissä (White ym. 2010; Gillingham 2011; Huuskonen & Vakkari 2013; Wastell & White 2014; Huuskonen & Vakkari 2015). Tietojärjestelmän sisältämän keskeisen informaation tulisi olla helposti löydettävissä ja tulkittavissa (Peckover ym. 2008; Wastell & White 2014). Tämä voi olla haastavaa, mikäli eri työntekijät tulkitsevat tietokantojen tietoja eri tavoin (Peckover ym. 2008). Asiakkaan tapauksesta tulisi voida muodostaa holistinen kokonaiskäsitelmä tietojärjestelmän tuella (White ym. 2010; Huuskonen & Vakkari 2013; Wastell & White 2014; Huuskonen & Vakkari 2015). Asiakkaana olevat lapset tulee voida sijoittaa heidän sosiaalisiin konteksteihin, kuten perheisiin ja yhteisöön (Hall ym. 2010; White ym. 2010; Wastell & White 2014).

Tietojärjestelmien tulisi hyödyntää paremmin teknologisia innovaatioita esimerkiksi tukemalla sosiaalityöntekijöiden asiakirjojen hallintaa (Huuskonen & Vakkari 2013; Wastell & White 2014). Asiakastapauksista tallennettu informaatio on usein monimutkaista ja runsasta. (Wastell & White 2014). Eri ikäiset ja tyyppiset asiakirjat olisi tärkeää kyetä erottamaan toisistaan, vaikkapa erilaisten informaatio-signaalien, välilehtien, värien ja ikonien avulla (Huuskonen & Vakkari 2013; Wastell & White 2014). Tapauskohtaista tie-

toa muodostettaessa on tärkeää voida ryhmitellä tapahtumia ja asioita yhteen sekä hyödyntää keskeisiä tapahtumia ja trendejä asiakkaan tarpeiden tunnistamisessa (Huuskonen & Vakkari 2013; Wastell & White 2014). Tietojärjestelmän tulisi esittää informaatio tavalla, joka auttaa sen lukemista, ymmärrystä ja tilanteen käsittämistä (Wastell & White 2014). Ajoittain on tarpeen, että asiakastapauksia voi hahmottaa myös yhdellä silmäyksellä (Huuskonen & Vakkari 2013). Tutkittaessa sosiaalityöntekijöiden käsin tehtyjä muistiinpanoja asiakastapaamisista on havaittu sosiaalityöntekijöiden hyödyntävän asiasanoja, miellekarttoja ja nuolia jäsenyyksen tukena (Huuskonen & Vakkari 2015).

Huolimatta nykyisissä tietojärjestelmissä koetuista puutteista aineistosta nousi esiin toiveikkuutta tulevien tietojärjestelmien suhteen, mikäli ne kehitetään tukemaan paremmin lastensuojelun sosiaalityötä (Hall ym. 2010). Jäykän systemaattisissa lomakkeissa ei koeta olevan tilaa ammatilliselle analyysille ja päätöksenteon perusteluille (Wastell ym. 2010; Pithouse ym. 2012). Järjestelmien päätöksenteon tuen työkalujen odotetaan perustuvan sosiaalityön tietoperustaan ja asiantuntijuuteen (Pithouse ym. 2012). On tärkeää, että käyttäjän käsitteellinen malli vastaa järjestelmän tarjoamaa käsitteellistä mallia (Huuskonen & Vakkari 2013).

5.6 Tietojärjestelmän rooli tiedonmuodostuksessa

Aineistosta löytyi lisäksi näkökulmia tietojärjestelmän rooliin suhteessa tiedonmuodostukseen. Sekä riskien arvioinnin, että palveluohjauksen parissa on pyritty kehittämään tietojärjestelmiä, jotka järjestelmän sisältämän datan avulla suorittavat aiemmin sosiaalityön ammattilaiselle kuuluneen tehtävän eli riskiarvion tekemisen tai oikean palvelun määrittämisen (Foster & Stiffman 2009; Pithouse ym. 2012; Dellor ym 2015; Gillingham 2016; Cuccaro-Alamin ym. 2017). Näissä tapauksissa on havaittavissa näkemys siitä, että tietojärjestelmä ottaa tietoa muodostavan roolin. Tämä edustaa hyvin teknistä näkökulmaa informaation käsittelyyn ja tiedonmuodostukseen. Näkökulmaa on perusteltu työntekijöiden prosessoiman informaation monimutkaisuudella ja määrällä (Foster & Stiffman 2009; Cuccaro-Alamin ym. 2017), inhimillisen käsityskyvyn rajoittuneisuudella (Foster & Stiffman 2009) ja työntekijöiden taipumuksilla käyttää virheellisiä heuristisia stra-

tegioita päätöksenteon tukena (Cuccaro-Alamin ym. 2017). Teknologisten innovaatioiden on katsottu voivan tuottaa parempia ratkaisuja nopeammin (Foster & Stiffman 2009; Gillingham 2016) jolloin työntekijöille jäisi enemmän aikaa työskennellä asiakkaiden parissa (Cuccaro-Alamin ym. 2017).

Sekä riskienarvioinnin, että lähetepohjaisten ratkaisujen taustalla ovat terveydenhuollon kokemukset vastaavien teknologioiden käytöstä (Foster & Stiffman 2009; Gillingham 2016; Cuccaro-Alamin ym. 2017). Terveydenhuollon käytänteiden siirtäminen sosiaalihooltoon ei ole kuitenkaan suoraviivaista, sillä terveydenhuollon järjestelmissä muutokset pohjautuvat tekijöihin, joita voidaan empiirisesti havainnoida ja suhteellisen objektiivisesti diagnosoida. Näin ei kuitenkaan ole sosiaalisten ilmiöiden kohdalla ja sosiaalityön käytännölle monenlainen epävarmuus onkin luontaista. (Gillingham 2016.) Raportoidut kokemukset ovatkin osoittaneet, että teknologisen käyttöliittymän, työntekijöiden tarpeiden ja järjestelmän toiminnallisuuksien välillä vallitsee epäsuhta (Foster & Stiffman 2009; Pithouse ym. 2012; Huuskonen & Vakkari 2013; De Witte ym. 2016). Teknologisen päätöksenteon tuen järjestelmän hyödyllisyys edellyttää oikeaoppista ja tarkoituksenmukaista järjestelmän käyttöä (Cuccaro-Alamin ym. 2017). Mikäli käyttäjä ei koe järjestelmän vastaavan tarpeitaan tai vallitsee epäsuhta järjestelmän ja käyttäjän käsitteellisten mallien välillä, on seurauksena epäjohtonmukainen, tarkoituksenvastainen tai jopa virheellinen järjestelmän käyttötapa, joka johtaa vastaavasti virheellisiin järjestelmän tuottamiin arviointeihin (Foster & Stiffman 2009; Pithouse ym. 2012; Cuccaro-Alamin ym. 2017).

Tietojärjestelmän roolin painottuminen tiedonmuodostuksessa on aineiston perusteella yhteydessä tietojärjestelmän käytännön työtä ohjaavaan rooliin. Tietojärjestelmän laskeuma kaltoinkohtelun riski edellyttää riittävästi laadukasta dataa analyysin mahdollistamiseksi (Cuccaro-Alamin ym. 2017). Riittävän datan edellytyksenä saatetaan lastensuojelun työntekijöiden työtehtävissä painottaa tietojärjestelmien määrittelemän informaation keräämistä ja tallentamista (Parton 2009). Tämän kehityssuunnan on koettu kaventavan sosiaalityön tehtävää ja erääseen aineiston tutkimukseen osallistunut haastateltava kuvasikin tätä muutosta kertoen, että hänestä tuntuu, kuin hän olisi robotti, jonka tehtävänä on vain syöttää tietoa järjestelmään, eikä hänen ammatillista arviotaan

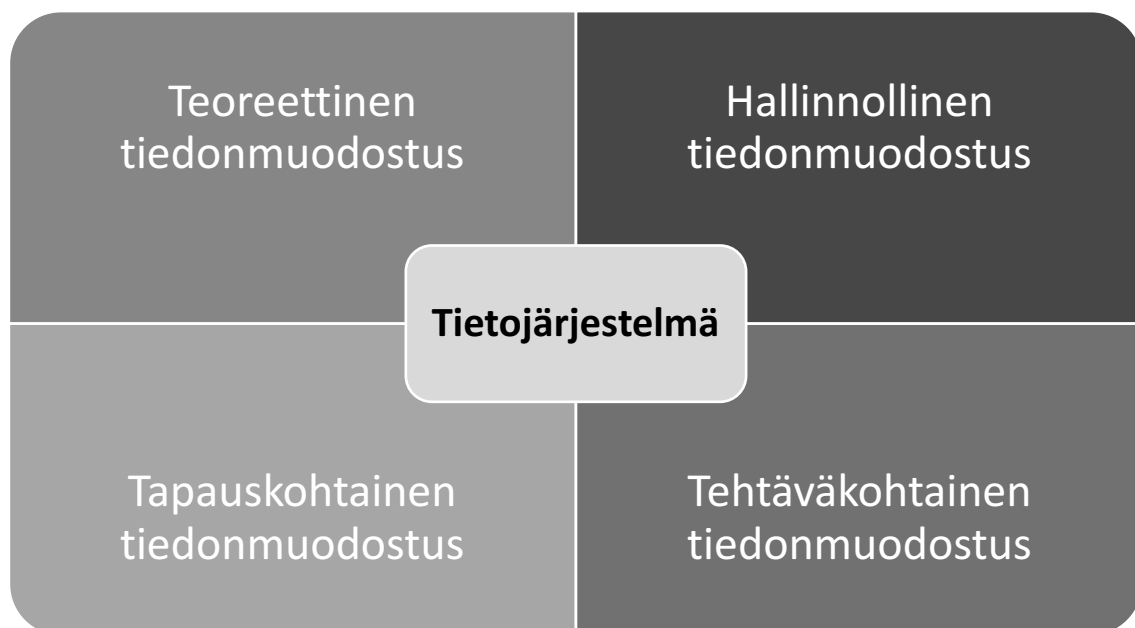
kaivata (Pithouse ym. 2012). Huomionarvoista on myös se, että tietojärjestelmän ohjautessa sitä, mitä informaatiota järjestelmään tallennetaan, jää muunlainen informaatio huomiotta. Sosiaalisten ilmiöiden monimuotoisuus ja asiakkaiden ainutkertainen yksilöllisyys tuottavat kuitenkin varsin rikasta ja monimuotoista informaatiota, jonka ei koeta mahtuvan nykyjärjestelmien edellyttämiin muotoihin. (Parton 2009; Gillingham 2011.)

Eräs näkökulma on, että järjestelmät tulisi kehittää tukemaan paremmin ammatillista reflektiota (Hall ym. 2010; Koskinen 2014). Tietojärjestelmissä, joissa tietojärjestelmän rooli tiedonmuodostuksen suhteen on painottunut ja järjestelmän käytäntöä ohjaava merkitys kasvanut, ei koettu järjestelmän tukevan sosiaalityön reflektiivistä käytäntöä. (Gillingham 2011; Pithouse ym. 2012; Koskinen 2014). Tietojärjestelmän koettiin ottavan jopa työprosesseihin vaikuttavan toimijan roolin tilanteessa, jossa haastavaa lastensuojelutyötä tehtiin puutteellisin resurssein (Koskinen 2014).

6 Yhteenveto

Tässä luvussa esitän yhteenvedon keskeisimmistä tutkimustuloksista ja integroin ne tutkimuksen taustakirjallisuuteen. Näin toteutan integroivalle kirjallisuuskatsaukselle asetettua tavoitetta tuottaa tutkimuskirjallisuuden tietoa integroimalla uusi synteesi tai malli tutkimusaiheesta (Torraco 2005). Kokoamalla keskeiset tutkimustulokset ja saatamalla ne vuoropuheluun sosiaalityön tiedonmuodostukseen liittyvän teoreettisen kirjallisuuden kanssa, luon tutkimusaiheestani kokoavan jäsenyyksen, jota on mahdollista hyödyntää eri tavoin.

Lastensuojelua ja tietojärjestelmiä koskevasta aineistosta oli mahdollista löytää aiheita ja näkökulmia, jotka voidaan sijoittaa tiedonmuodostuksen viitekehykseen. Tarkemman analyysin pohjalta aineistosta löytyi neljä tiedonmuodostuksen orientaatiota. Tiedonmuodostuksen orientaatioita ja suhdetta tietojärjestelmään voi jäsentää kuvion 5 avulla.

Kuvio 5. Tiedonmuodostuksen orientaatiot ja tietojärjestelmä

Hallinnollisen näkökulman painottuminen tietojärjestelmän kehittämisessä ja määrittelyssä on johtanut siihen, etteivät sosiaalityön ammattilaiset koe tietojärjestelmien tukevan työtään (Hall ym. 2010; Gillingham 2011; Huuskonen & Vakkari 2013; 2015; De Witte ym. 2016). Tietojärjestelmien on päinvastoin katsottu jopa haittaavan sosiaalityön käy-

täntöä (Hall ym. 2010; Pithouse ym. 2012; Koskinen 2014). Sosiaalityön käytännön kannalta ristiriitainen ja epälooginen tietojärjestelmä on aiheuttanut työntekijöiden kierto-
teiden käyttöä järjestelmässä ja järjestelmän käyttöä vastoin sen suunniteltua tarkoi-
tusta (Hall ym. 2010; Pithouse ym. 2012; Huuskonen & Vakkari 2013; De Witte ym.
2016). Työntekijät ovat myös voineet jättää tietojärjestelmässä vaadittuja tietokenttiä
täyttämättä tai ne on täytetty puutteellisesti (Pithouse ym. 2012; Huuskonen & Vakkari
2013; De Witte ym. 2016). Tämä on johtanut datan eheyden ja luotettavuuden ongel-
miin (Parton 2009; Gillingham 2011; Winship 2012; Huuskonen & Vakkari 2013; De Witte
ym. 2016; Gillingham 2016). Seurauksena sosiaalityössä on tietojärjestelmiä, joiden si-
sältämän datan pohjalta ei voida tehdä luotettavaa analyysia hallinnollisen päätöksen-
teon tueksi.

Tietojärjestelmien sisältämän datan eheyden ja luotettavuuden ongelmat aiheuttavat
merkittäviä haasteita eri toimijoille ja sosiaalityön tehtävälle. Hallinnollisiin tai tutkimuk-
selliisiin tarpeisiin käytettävä tietojärjestelmien tarjoama data ei palvelekaan enää tar-
koitustaan vaan johtaa virheellisiin päätelmiin (Gillingham 2011). Tämä vaikuttaa tutki-
muksen aineiston pohjalta olevan keskeinen haaste lastensuojelun tietojärjestelmissä.
Hyvän hallinnon laadun ja tehokkuuden vaatimukset toteutuvat vain, mikäli tietojärjes-
telmien informaatio pitää paikkansa. Tietojärjestelmien käytössä ja kehittämisessä tulee
ottaa huomioon hyvän hallinnon tavoitteet, joille datan eheys ja luotettavuus ovat kes-
keisiä. Tietojärjestelmien kehittäjien ja käyttäjien on huomioitava paremmin se, että
puutteet ja virheet asiakasdokumentaatiossa ovat aina riski sekä asiakkaan saaman pal-
velun tai hoidon toteutumiselle, että työntekijän oikeusturvalle. (Saarenpää 2010, 101–
103.)

Hallinnollinen tiedonmuodostuksen orientaatio ohjaavana prioriteettina tietojärjestel-
mien kehittämisessä näyttää tuottaneen eri osapuolia (sosiaalityöntekijät, asiakkaat,
hallinto, tutkijat) vähiten hyödyttäviä tuloksia. Tietojärjestelmien ohjaavuuteen pyrki-
villä toimenpiteillä on ollut odottamattomia ja epäsuotuisia vaikutuksia käytännön työn-
kulkuihin ja toimenpiteiden seurauksiin. (Munro 2011, 111; Koskinen 2014; Pohjola
2014, 184.) On tärkeää, ettei sosiaalityötä kehitetä välineiden, kuten tietojärjestelmien
ehdoilla, sillä tällöin on vaarana myös työn mekaanistuminen (Pohjola ym. 2014, 184;
ks. myös Pohjola 2017). Aineistossa esiin tuotujen näkökulmien mukaan näin onkin jo

tapahtunut paikoitellen uusien tietojärjestelmien myötä (Pithouse ym. 2012; Koskinen 2014).

Eräs tavoite tietojärjestelmien kehittämisessä voi olla työtapojen yhtenäistäminen ja sosiaalityön systemaattisuuden tukeminen (White ym. 2010, Kohti yhtenäistä kirjaamista 2015). Yhtenäisiä toimintatapoja kehitettäessä on kuitenkin tärkeää huomioida työntekijöiden valmiudet ymmärtää järjestelmien toimintaa ja kieltä. Mikäli loppukäyttäjillä on keskenään erilaiset tavat ymmärtää ja tulkita tietojärjestelmän käsitteitä, seuraa siitä epäyhtenäinen järjestelmän käyttö, joka vaikuttaa tallennettavaan dataan tehden siitä epäluotettavaa (Pithouse ym. 2012; Huuskonen & Vakkari 2013; De Witte ym. 2016). Tämä johtaa pahimmillaan järjestelmästä ulos saatavan tilastollisen tiedon virheellisyyteen. Tiedon laadulla on merkitystä kaikkien tiedonmuodostuksen orientaatioiden kannalta. Suomessa kansallisen sosiaalihuollon tiedonhallinnan kehittämisen myötä on huomioitu tarve sosiaalihuollon ammattilaisten kouluttamiselle tietojärjestelmien käyttöön (Tieto hyvinvoinnin ja uudistuvien palveluiden tukena 2014). Käynnissä olevat Kansakoulut tarjoavat koulutusta yhtenäiseen kirjaamistapaan oppimiseksi. (Kohti yhtenäistä kirjaamista 2015; Lehmuskoski 2017, 436.)

Yhtenäisyyden tavoittelu dokumentaation ja käytettyjen käsitteiden suhteen voi tarkoittaa rakenteisen kirjaamisen edistämisyrittämiä esimerkiksi käytettäviä käsitteitä selkeyttämällä. Erilaiset tiedonkuvausmenetelmät kuten tietomallinnus ja ilmiöiden luokittelu mahdollistavat uusia tapoja tietojärjestelmiin tallennetun tiedon hyödyntämiseen (Kuusisto-Niemi & Lehmuskoski 2010). Sosiaalityössä luottamuksellinen vuorovaikutussuhde on merkittävä työskentelyn onnistumisen edellytys. Mikäli luokittelua käytetään asiakkaisiin, voi tämä estää sosiaalityöntekijöiden onnistunutta kohtaamista asiakkaiden kanssa. (Laitinen & Väyrynen 2011, 168–169.) Luokittelut voivat myös tuottaa sirpaleista käsitystä asiakastapauksista, joissa ilmiöiden monimerkityksisyys jää näkymättömiin (Parton 2009, 719; Hall ym. 2010; White ym. 2010; Huuskonen & Vakkari 2013; 2015; De Witte ym. 2016;).

Sosiaalityön tietojärjestelmien rakenteiden luomisessa on tärkeää voida yhdistää sosiaalityön käytännöstä nousevat tarpeet tietohallinnollisten kehittämistarpeiden kanssa

siten, etteivät asiakastyön tavoitteet vaarannu. Tämä voi tarkoittaa sitä, että määritellään sosiaalityön tutkimustietoa hyödyntäen, mitkä asiat olisi kannattavaa luokitella ja rakenteistaa tietojärjestelmissä. Ihmisten luokittelujen sijaan voidaan esimerkiksi keskittyä luokittelemaan palveluita ja toimenpiteitä. Näitä luokituksia onkin Suomessa jo tehty (Mäkelä-Bengs & Vuokko, 2013). Sosiaalityön käytännölle on tarpeen, että tietojärjestelmissä oleva tieto olisi hahmotettavissa tarvittaessa nopeastikin ja että tiedon esittämisen tapa tukisi asiakkaan kokonaistilanteen hahmottamista ja tarpeiden tunnistamista (Huuskonen & Vakkari 2013; Wastell & White 2014). Näiden tarpeiden toteuttaminen voi edellyttää tiedon tallentamista rakenteisessa muodossa. Tämä johtaa josain määrin ilmiöiden pelkistämiseen, mutta monimuotoisuuden huomiointi voidaan saavuttaa tarjoamalla riittävästi tilaa myös narratiivisille ja yksilöllisille asiakastapausten kuvauksille.

Tiedonlouhinta ja rakenteista tietoa analysoivat algoritmit tarjoavat uusia mahdollisuuksia tietojärjestelmien sisältämän datan hyödyntämiseen ja analysointiin. Näistä on saatu paikoin lupaavia kokemuksia (Winship 2012). Tiedonlouhinnan menetelmien hyödyntäminen sosiaalityössä edellyttää kuitenkin sosiaalityön sisällöllisten näkökulmien ja käytännön työtapojen ymmärrystä ja huomioonottamista. Tiedonlouhinnan tulosten onnistunut hyödyntäminen edellyttää myös taustalla olevan datan luotettavuutta (Gillingham 2011). Tietojärjestelmien datan hyödyntäminen tiedonlouhinnan tarpeisiin edellyttää riittävää varovaisuutta tulkintojen osalta sekä perehtyneisyyttä käytännön työkulkuihin, joissa dataa tallennetaan tietojärjestelmiin (Gillingham 2016).

Nykyaikaiset tietojärjestelmät tarjoavat monipuolisia mahdollisuuksia tutkimukselle. Tietojärjestelmien sisältämän datan hyödyntäminen tutkimuksessa mahdollistaa arkojenkin aiheiden ja asiakaskokemusten tutkimisen vähemmän tunkeilevalla tavalla (Tregeagle & Darcy 2008; Gillingham 2011). Tietojärjestelmiä voisi hyödyntää myös tietoperustaisen sosiaalityön kehittämisessä mahdollistamalla eri toimijoiden osallisuus yhteisessä tiedonmuodostuksessa (ks. Pohjola ym.2014, 289). Tiedonmuodostuksen eri orientaatioita voi hyödyntää yhteistyössä viitekehyksenä, jonka avulla eri toimijoiden intressit tuodaan vuoropuheluun keskenään. Yhtenäisten kirjaamiskäytäntöjen kehittämi-

nen mahdollistaa myös tietojärjestelmien sisältämän informaation hyödyntämisen uusilla tavoilla, esimerkiksi vaikuttavuustutkimuksen yhteydessä. (Kuusisto-Niemi ym. 2011.)

Sosiaalityön teoreettisen tietopohjan parempi hyödyntäminen tietojärjestelmiä kehitettäessä voi auttaa kehittämään tietojärjestelmiä ammatillisen reflektion tueksi (Salovaara 2017, 67–68). Esimerkiksi riskien arvioinnin ja päätöksenteon tuen järjestelmissä sosiaalityön teoriapohjan ja ammatillisen tiedon avulla voidaan määritellä mitä tietoa kerätään ja milloin. Terveydenhuollon mallien suoraviivainen soveltaminen sivuuttaa sosiaalityölle ja sosiaalityön tiedolle ominaiset ja erityiset piirteet. (Gillingham 2016.) Sosiaalityön teoreettisen tiedon onnistuneet representaatiot tietojärjestelmissä tukevat sosiaalityöntekijän ammatillista tiedonmuodostusta (Salovaara 2017, 66–67). Tällöin varmistetaan, että sosiaalityöntekijän ja tietojärjestelmän käsitteelliset mallit kohtaavat (Huuskonen & Vakkari 2013).

Tehtäväkohtaisen tiedonmuodostuksen tueksi tietojärjestelmät tarjoavat vaihtelevasti työkaluja. Näissä on painottunut tiedon jakamisen näkökulma (Peckover ym. 2008; Tregagle & Darcy 2008; Peckover ym. 2009; Hall ym. 2010; Huuskonen & Vakkari 2013). Lastensuojelun työntekijät ovat paikanneet järjestelmän puutteita laatimalla paperisia tai muihin teknologisiin sovelluksiin tukeutuvia työkaluja oman työnsä kokonaisuuden hallinnan tueksi (Huuskonen & Vakkari 2013; De Witte ym. 2016). Työntekijän työtehtävien hallinnan kannalta on tärkeää, että hänen on mahdollista tarkastella asiakaskuntaansa kokonaisuutena ja tehdä priorisointeja (Winship 2012; Huuskonen & Vakkari 2013; De Witte ym. 2016). Lastensuojelun sosiaalityössä, jossa työntekijöiden vaihtuvuutta pidetään ongelmallisena (ks. Healy & Oltedal 2010), tehtäväkohtaisten tiedonmuodostuksen tueksi toteutetut ratkaisut tietojärjestelmissä voisivat auttaa vaihtuvuudesta johtuviin haasteisiin (Huuskonen & Vakkari 2013). Erilliset työn tueksi tarkoitetut järjestelmät tulisi integroida asiakastietojärjestelmään, jotta niiden käyttö olisi mielekästä ja tehokasta (Foster & Stiffman 2009).

On tarpeen huomioida asiakaspinnassa työskentelevien lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tarpeet paremmin tietojärjestelmiä kehitettäessä (Munro 2011, 111; Pithouse

ym. 2012). Tapauskohtainen tiedonmuodostus on kriittisen tärkeää lastensuojelun sosiaalisuudelle. Riittävän kokonaisvaltainen, eheä, johdonmukainen ja ajantasainen käsitys asiakkaan tilanteesta on välttämätöntä lastensuojelun tehtävän toteuttamiselle (Peckover ym. 2008; White ym. 2010; Huuskonen & Vakkari 2013; Wastell & White 2014; Huuskonen & Vakkari 2015; De Witte ym. 2016). Nykyiset tietojärjestelmät eivät tarjoa tähän riittävästi tukea (White ym. 2010; Pithouse ym. 2012; Huuskonen & Vakkari 2013; Wastell & White 2014; Huuskonen & Vakkari 2015; De Witte ym. 2016;). Tieto voi olla sirpaloituneessa muodossa eri puolilla tietojärjestelmää, jolloin eheän käsityksen muodostaminen vaikeutuu (Parton 2009; Peckover ym. 2009; White ym. 2010; Pithouse ym. 2012; Huuskonen & Vakkari 2013; De Witte ym. 2016).

Informaatiomuotoilussa käytettävä visualisointi ja sen hyödyntäminen tietojärjestelmissä voisi tukea tapauskohtaisen tiedon hahmottamista. Visualisointi toimii informaation havainnollistamisen välineenä, jonka avulla työntekijä löytää tietojärjestelmiin tallennetusta datasta havaintoja, joiden pohjalta voidaan muodostaa tulkintoja. Visualisointi toimii hyvin erilaisten jatkumoiden kuvaamisessa. (Koponen ym. 2016, 21–26.) Sitä voisi hyvin soveltaa sosiaalityön asiakasprosessien kuvaamiseen, jolloin sekä sosiaalityöntekijä, että asiakas voisivat seurata asiakkaan tilanteen muutosta ajan kuluessa. Visualisointi auttaisi tilanteisiin, joissa tallennettua tietoa on niin paljon, että oleellisen tiedon löytäminen on vaikeaa pitkien narratiivien seasta (Huuskonen & Vakkari 2015). Visualisoinnista voisi olla apua myös sosiaalisten suhteiden kuvaukseen, joiden on koettu jääneen puutteellisiksi tietojärjestelmissä (Hall ym. 2010; Pithouse ym. 2012). Sosiaalisia suhteita voidaan kuvata esimerkiksi verkostokartan avulla, joka on sosiaalityössä tuttu työväline (esim. Lastensuojelun käsikirja).

Nykyaikainen teknologia tarjoaa paljon mahdollisuuksia tiedon esittämiselle tietojärjestelmissä hahmottamista tukevalla tavalla (Huuskonen 2014; Koponen ym. 2016). Uuden polven tietojärjestelmissä näitä keinoja on mahdollista hyödyntää. Tietojärjestelmien avulla on mahdollista analysoida suuria määriä dataa nopeasti (Foster & Stiffman 2009; Gillingham 2016). Tämän mahdollisuuden hyödyntämisessä tulisi pohtia tiedon esittämisen tapoja sosiaalityön tavoitteiden tueksi (esim. Huuskonen & Vakkari 2013; Wastell & White 2014). Tämä edellyttää kuitenkin erilaisten muuttujien määrittelyä. Määrittelytyössä olisi tärkeää huomioida riittävästi sosiaalityön teoreettiset sekä käytännölliset

mallit ja jäsennykset, jotta muuttujien avulla esitettävä tieto olisi ymmärrettävää ja hyödynnettävissä käytännön sosiaalityössä. Sosiaalihuollon tiedonhallinnan asiantunteumuksen hyödyntäminen tässä työssä olisi omiaan.

Tärkeää ja tarpeellista tietoa ei aina tallenneta tietojärjestelmiin. Syynä voi olla sosiaalityöntekijän valinnat tai tietojärjestelmän ohjaavuus tiedon tallennuksessa (Huuskonen & Vakkari 2015). Sosiaalityöntekijän tulisi tehdä näkyväksi hänellä olevaa tietoa kirjaamalla sitä tietojärjestelmiin (ks. Kuusisto-Niemi & Kääriäinen 2005). Tietojärjestelmät voisivat tukea tätä tavoitetta paremmin ohjaamalla tiedonmuodostuksen prosessia. Tämä edellyttää tietojärjestelmien ohjaavien toimintojen kehittämistä siten, että ymmärretään sosiaalityön tiedonmuodostuksen dynamiikkaa. Myös erilaisten tiedon lajien huomiointi voi auttaa pohtimaan sosiaalityöntekijöillä olevan tiedon kuvaamista. Propositionaalisen tiedon sanoittaminen voi olla helpompaa kuin tuttuustiedon näkyväksi tekeminen (ks. Lammenranta 1997, 77–79). Sosiaalityöntekijöille karttuu tuttuustietoa suhteessa asiakkaisiin, mutta sen kirjaaminen tietojärjestelmään ei ole välttämättä helppoa (ks. Huuskonen & Vakkari 2015).

Tietojärjestelmän rooli voidaan hahmottaa välineenä tai toimijana suhteessa sosiaalityön tiedonmuodostukseen. Tietojärjestelmän toimijuuden kaltainen rooli korostuu tietojärjestelmän ohjaavuuden lisääntyessä. Sosiaalityön oman toimijuuden vahvistamisen kannalta olisi tärkeää kehittää tietojärjestelmiä käyttäjälähtöisesti (Pohjola 2017, 184). Tietojärjestelmien ohjaavuutta kannattaisikin kehittää tiedonmuodostuksen prosessien tueksi. Tämä edellyttää sosiaalityölle ominaisen tieto-käsityksen huomioimista tietojärjestelmissä. Sosiaalityössä tieto ymmärretään tilanteittaisena ja vuorovaikutuksessa rakentuvana (esim. Karvinen-Niinikoski 2009). Tietojärjestelmien tulisi tukea tätä tiedon ymmärryksen tapaa ja huomioida sosiaalityölle ominainen tiedon käytön monimuotoisuus (Osmond 2006).

Kehitettyjen tietojärjestelmien haasteiden taustalla vaikuttaa olevan ainakin osittain keskittyminen hallinnollisiin näkökulmiin. Tämä on johtanut ristiriitoihin käytännön työn tarpeiden ja tietojärjestelmän työlle asettamien vaatimusten kanssa. Hallinnollisista näkökulmista johdetut tietojen keruuvaatimukset ovat kuormittaneet käytännön työnte-

kijöitä, eikä työssä tarvittavalle tehtäväkohtaiselle ja tapauskohtaiselle tiedonmuodostukselle ole saatu tietojärjestelmältä kaivattua tukea. Vaikka tietojärjestelmien kehittämisen tavoitteina oli ollut järjestelmän tarjoama tuki käytännön työntekijälle, tässä ei kuitenkaan oltu onnistuttu (Huuskonen & Vakkari 2013, De Witte ym. 2016). Perehtymällä paremmin työntekijöiden käytännön työstä nouseviin tarpeisiin ja huomioimalla tehtäväkohtaisen ja tapauskohtaisen tiedonmuodostuksen tarpeet, voidaan kehittää tietojärjestelmiä paremmin tukemaan käytännön sosiaalityötä.

Sosiaalityön tutkimus tarjoaa mielenkiintoisia näkemyksiä sosiaalityön tiedon luonteesta, joita voitaisiin hyödyntää paremmin tietojärjestelmien suunnittelussa (Salovaara 2017). Aineiston valossa nykyjärjestelmät eivät tarjoa riittävää tukea reflektiiviseen käytäntöön (Gillingham 2011), joka on kuitenkin sosiaalityön ammatilliselle tiedonmuodostukselle keskeistä (Karvinen-Niinikoski 2009; Fook 2016). Tiedonmuodostuksen eri orientaatioiden huomioiminen tietojärjestelmien kehittämistyössä voisi tarjota tasapainoisemman lähestymistavan suunnitteluun. Ymmärtämällä eri tiedonmuodostuksen orientaatioiden vaikutukset ja niiden yhteydet toisiinsa, olisi mahdollista toteuttaa tietojärjestelmiä, jotka tukevat käytännön sosiaalityössä tarvittavaa tapaus- ja tehtäväkohtaista tiedonmuodostusta sekä hallinnollista ja teoreettista tiedonmuodostusta organisaation ja sosiaalityön kehittämiseksi.

7 Pohdinta

Tässä tutkimusraportin viimeisessä luvussa tuon esiin muutamia keskeisiä johtopäätöksiä tutkimuksestani ja nostan esiin tarpeita tulevalle tutkimukselle. Alussa määrittelin tutkimukselle tavoitteeksi tuottaa käyttökelpoisen jäsennyksen tietojärjestelmistä osana lastensuojelun sosiaalityön tiedonmuodostusta. Arvioin onnistumistani tässä sekä tutkimuksen eettisten vaatimusten toteuttamisessa. Pohdin myös tutkimuksen tulosten sovellettavuuden edellytyksiä.

On tärkeää tarkastella sosiaalista ulottuvuutta yhdessä teknologisen kehityksen kanssa sen sijaan, että ne nähtäisiin toisistaan erillisinä. Teknologian kehittämiseen liittyviin kysymyksiin on tarpeen tuoda mukaan sosiaalityön tietämys ja näkökulma. (Pohjola ym. 2010, 9; ks. myös Pohjola 2017.) Tähän olen pyrkinyt tarkastelemalla tietojärjestelmiä osana sosiaalityön tiedonmuodostusta. Tietojärjestelmien kehittämisessä sosiaalityön tarpeisiin on tärkeää pysähtyä tutkimaan mitä tietoa tarvitaan ja ketä varten (Kuronen & Isomäki 2010, 206). Suomessa sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan kehittämisen strategisina tavoitteina on tiedon hyödyntämisen mahdollistaminen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaille, ammattilaisille, johdolle kuten myös tutkimuskäyttöön. Tähän pyritään varmistamalla tiedon yhteismitallisuutta ja ajantasaisuutta. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää tiedon onnistunutta analysointia ja tulkintaa. (Tietohyvinvoinnin ja uudistuvien palveluiden tukena 2014.)

Tutkimukseni tarkoituksena oli kartoittaa olemassa olevaa tietoa lastensuojelun tietojärjestelmiin ja sosiaalityön tiedonmuodostukseen liittyen. Toteutin tätä varten integroivan kirjallisuuskatsauksen, jossa analysoin 19 tieteellistä artikkelia aiheesta. Tiedonmuodostuksen teoreettisen viitekehyksen hahmottamiseksi perehdyin sosiaalityön teoreettiseen kirjallisuuteen erityisesti tiedonmuodostuksen näkökulmiin liittyen. Tarkastelin lyhyesti myös tieto-opillisia jäsennyksiä ja näkökulmia erityisesti tieto-käsitteestä. Sosiaalityön tiedonmuodostukselle ei löytynyt taustakirjallisuudesta yhtä selkeää jäsennyttä, joten kokosin tutkimuksen tarpeista käsin mallin sosiaalityön tiedonmuodostuksen prosessista (kuvio 1). Malli keskittyy kuvaamaan tiedonmuodostuksen elementtejä ja siitä on jätetty pois toimijoiden kuvaaminen. Kokonaisvaltaisemman katsauksen sosi-

aalityön tiedonmuodostuksen teoreettisiin taustoihin olisi saanut hyödyntämällä systemaattista tiedonhaun menetelmää myös taustakirjallisuuden hakemisessa. Toteutettu narratiivinen katsaus tarjosi kuitenkin riittävästi ainesta teoreettisen viitekehysten rakentamiselle tämän tutkimuksen tarpeisiin.

Täydensin teoreettista viitekehystä tarkastelemalla tiedonmuodostuksen suhdetta tietojärjestelmiin. Hyödynsin aiemmin laatimaani jäsenystä tietojärjestelmistä teoreettisen ja tapauskohtaisen tiedonmuodostuksen osana (kuviot 2; Salovaara 2017). Laatimani teoreettinen viitekehys on yksi tapa hahmottaa sosiaalityön tiedonmuodostusta ja sen liittymistä osaksi tietojärjestelmiä. Teoreettisia valintojani ohjasi tutkimuskysymys ja koen, että teoreettinen taustoitus antoi riittävät välineet ja valmiudet tarkastella aineistoa valitusta näkökulmasta. Vaikka aineistossa ei juurikaan mainittu tiedonmuodostusta, saatoin teoreettisen viitekehysten ja mallien avulla paikantaa tiedonmuodostuksen prosesseille olennaisia piirteitä ja aiheita aineistosta ja näin analyysin laatiminen mahdollistui.

Aineiston hankkimiseksi hyödynsin systemaattisen haun menetelmää. Lopullinen aineiston määrä oli 19 artikkelia. Analyysivaiheessa huomasin, että tämä oli varsin laaja aineisto tutkimuksen resursseja ajatellen. Aineistosta valikoitui lopulta vain osa lopullisen ja tarkemman analyysin kohteeksi. Lopullinen analyysin kohteena oleva materiaali tarjosi varsin rikasta ja runsasta sisältöä, jonka analysointia olisi ollut mielenkiintoista jatkaa pidemmällekin. Tutkimuksen resurssien määrittelemässä rajoissa pitäydyin kuitenkin tulosten esittämisessä pääosin tiiviissä muodossa. Toin esiin pääkohdat ja keskityin koavan jäsenyksen esittämiseen. Aineiston analyysia on mahdollista jatkaa ja sen eri näkökulmien saattaminen vuoropuheluun taustakirjallisuuden kanssa voisi olla hyvin hedelmällistä. Tavoitteeni on selvittää, onko minulla tähän mahdollisuus jatko-opintojen myötä.

Integroivan kirjallisuuskatsauksen tavoitteena voi olla tuottaa alustava jäsenyys uudesta tutkimusaiheesta (Torraco 2005, 357). Tutkimusaiheeni ristes useammankin laajemmin tutkitun aiheen kanssa, mutta valitsemani näkökulma oli tuore. Sosiaalityön tiedonmuodostuksen näkökulmaa tietojärjestelmiä koskevassa tutkimuksessa ei ole aiemmin tie-

tääkseni hyödynnetty. Tältä osin tavoittelin myös alustavan jäsenyyksen tuottamista aiheesta. Tutkimustuloksena syntyi jäsenyyksen tiedonmuodostuksen orientaatioista ja niiden suhteista tietojärjestelmiin. Pidän jäsenyyttä onnistuneena alustavana hahmotelmana sille, miten sosiaalityön tiedonmuodostuksen eri näkökulmat ja tarpeet voidaan hahmottaa suhteessa tietojärjestelmiin. Mallin avulla on mahdollista tarkastella tietojärjestelmiä ja niiden kehittämistyötä eri tiedonmuodostuksen näkökulmia eritellen ja arvioiden. Aineiston osalta tarkastelu rajautui lastensuojelun sosiaalityöhön, mutta tutkimuksen tuloksia voi soveltaa myös muualla sosiaalityössä, sillä teoreettinen tiedonmuodostuksen viitekehys on yhteinen sosiaalityölle.

Tutkijana olen asettunut hermeneuttiseen suhteeseen tutkimukseeni nähden (ks. Raatikainen 2004, 94–98; Kakkuri-Knuutila & Heinlahti 2006, 32–33). Koen, että hermeneuttisen kehän käsite kuvaa hyvin tutkimuksen myötä lisääntynyttä ymmärrystä tutkimusaiheestani. Taustaymmärrykseni vaikutukset ovat näkyneet erityisesti siinä, että ne ovat motivoineet minua löytämään vastauksia aineistolle esitettyihin kysymyksiin vastoinkäymisistä ja haasteista huolimatta. Henkilökohtainen kokemukseni tietojärjestelmien aiheuttamista haasteista lastensuojelun sosiaalityössä on innostanut minua toimimaan parempien tietojärjestelmäratkaisujen kehittämisen eteen. Tutkimukseni avulla tuon oman panokseni tähän työhön. Taustaymmärrykseni on auttanut myös tutkimusaiheen ja analysoitavan tekstiaineiston kuvaamien ilmiöiden ymmärtämisessä.

Tutkimukseeni liittyy monia eettisesti merkittäviä ja huomioitavia puolia. Tutkimuksessa voi olla aiheellista myös kysyä, kenen hyödyksi tutkimusta tehdään ja ymmärtää myös tässä valintojen vaikutukset ja sitoumukset (Pohjola 2003, 59). Tutkimukseni on osa lastensuojeluun rajautuvaa sosiaalityön tutkimusta ja tällöin on tärkeää muistaa vastuut sosiaalityön asiakkaisiin nähden. Sosiaalityön asiakkaat ovat usein tukea tarvitsevia ja lapset haavoittuvassa asemassa aikuisiin nähden. Tietojärjestelmien kehittämisessä on syytä huomioida lapsiystävällisyys, jolloin varmistetaan, ettei tietojärjestelmän käyttö vaaranna tai vahingoita lapsia (Kaonga ym 2016). Olen tutkimuksessani sitoutunut sosiaalityön arvoihin ja keskittynyt tarkastelemaan tietojärjestelmien toimintaa sosiaalityön näkökulmasta. Olen tuonut esiin sosiaalityön tavoitteita ja painottanut niiden merkitystä tietojärjestelmien kehittämisessä. Tämä on tuottanut tarpeellista vastapuhetta

teknologiaohjautuvuuteen ja tehokkuusvaatimukseen keskittyvälle puheelle tietojärjestelmistä. Tiedonmuodostuksen eri orientaatioiden näkyväksi tuominen mahdollistaa kuitenkin myös sen, että tutkimukseni voi hyödyttää laaja-alaisesti tietojärjestelmien kehittämisestä kiinnostuneita tahoja.

Eettisesti kestävän tutkimuksen kulmakivenä näen reflektiivisyyden ja avoimuuden. Olen tutkijana pysähtynyt rehellisesti pohtimaan valintojani ja niiden vaikutuksia. Tällöin tutkimukseni on eettisesti kestävämmällä pohjalla. Olen pitänyt tärkeänä kunnioittaa tiedeyhteisöä ja arvostaa aiemman tutkimuksen tekijöitä, sekä heitä, jotka antavat arvokasta palautetta ja kritiikkiä työlleni, sillä tämä mahdollistanut oman kasvun, kehittymisen ja itselleni aiemmin näkymättömän tulemisen näkyväksi. Tutkimuksessani analysoin muiden tutkijoiden tekstejä, joten koin hermeneuttiselle lähestymistavalle tyypillisen suojelevan tulkinnan tukevan kunnioittavaa suhtautumista (ks. Kakkuri-Knuuttila & Heinlahti 2006, 32–33). Tutkimusasetelmani ei edellyttänyt kriittisen tarkastelun painotamista suhteessa analyysin kohteena oleviin teksteihin. Pyrin ensisijaisesti tavoittamaan tekstien taustalla olevan sanoman ja sijoittamaan sen yhteiskunnalliseen kontekstiinsa. Hermeneuttisen lähestymistavan mukaisesti pyrkimykseni oli ymmärtää tekstien sanomaa ja perustaa analyysini tälle. Hermeneuttinen lähestymistapa sopi tutkimusasetelmaan hyvin ja tuki tutkimani ilmiön syvällistä hahmottamista.

Suhteeni tutkimusaiheeseen on monisäikeinen. Olen työskennellyt lastensuojelussa sosiaalityöntekijänä ja käyttänyt siellä olevia tietojärjestelmiä ja nyt olen toiminut sovelluskehittäjänä yrityksessä, joka rakentaa uutta asiakas- ja potilastietojärjestelmää Uudellemaalle sosiaali- ja terveydenhuollon käyttöön. Raiski (2003, 45–46) nostaa esiin kysymyksen sidonnaisuuksien pulmallisuudesta. Hän kannustaa pohtimaan mahdollisia ristiriitatilanteita, joita sidonnaisuuksista voi seurata. Olen pyrkinyt tutkimuksessani avoimuuteen ja pitämään selvänä itselleni roolini sekä työssä, että tutkimuksen teossa. En ole käyttänyt työaikaani tutkimuksen tekemiseen eikä tutkimukseni ole kohdistunut suoraan tekemääni työhön. Tällä hetkellä en myöskään työssäni sovelluskehittäjänä työskentele dokumentaation parissa vaan toimin pääasiallisesti tietojärjestelmän ajanvarustointien ja asiakasportaalin kehittämistyössä. Tämä on tuonut hieman etäisyyttä työni ja tutkimusaiheeni välille, enkä ole kokenut työni aiheuttavan painetta näkökulmani painottumiselle suuntaan tai toiseen.

Raiski (2003, 37–38) tuo esiin vaikeuksia, joita nuorilla tutkijoilla voi olla hahmottaessaan paikkaansa tutkimuksen kentällä. Tiedettä on harjoitettu pitkään ja paljon ja on mahdotonta enää kenenkään täysin perehtyä kaikkeen aiempaan tutkimukseen. Yhä pienempiin erityisaloihin ja -kysymyksiin jakautunut tiede voi auttaa asemoimaan itseään, mutta kumuloituvan tiedon määrä on kuitenkin valtaisia ja jatkaa kasvuaan. Olen itse pohtinut tätä samaa perehtyessäni aiempaan tutkimukseen. Aiheeni on lisäksi hahmotettavissa useamman tieteenalan leikkauspinnoilla risteäväksi ja vaikka pitäydyin sosiaalityön näkökulmassa, on sosiaalityön tutkimuksellisissa perinteissä useampia aihepiirejä, joiden näen liittyvän tutkimusaiheeseeni. On tuntunut mahdottomalta ottaa haltuun kaikkea aiheeseen liittyvää aiempaa tutkimusta ja tietoa annetun ajan ja resurssien puitteissa. Olenkin hahmottanut oman matkani tutkijuuden opettelussa hermeneuttisesti ja jäsentänyt pro gradu -tutkimuksen yhdeksi etapiksi matkalla, joka toivottavasti jatkuu elämänmittaisena ja siten kartuttaa tietoa ja ymmärrystä vähitellen.

Vaikka tutkimuksessa valitsemani viitekehys on vain yksi tapa jäsentää tiedonmuodostusta, ei Kääriäisen (2007, 265) peräänkuuluttamaa tiedonmuodostusprosessien tiedostamista tapahdu laajemmin ilman ilmiön monipuolista tarkastelua ja puheeksi ottoa. Tutkimukseni on yksi keskustelun avaus aiheeseen ja tarjoaa näkökulmia tietojärjestelmien kehittämiseen. Sosiaalityön tiedon käytön luonteen ymmärtäminen on tärkeää tietojärjestelmien onnistuneelle kehittämiselle (Huuskonen 2014). Sosiaalityön tutkimus tarjoaakin meille jo varsin jäsenettyä tietoa sosiaalityön tiedon luonteesta ja käyttötaivoista (esim. Osmond 2006). Näitä tulisi hyödyntää tehokkaammin tietojärjestelmien kehittämistyössä. Tutkimukseni tulokset osoittavat, että tiedonmuodostus on sosiaalityölle keskeistä. Sosiaalityön toteutuksen kannalta on kriittistä, miten tapauskohtaista tietoa muodostetaan ja miten tässä onnistutaan. Myös sosiaalityön alan kehittymiselle on keskeistä, miten teoreettista tietoa muodostetaan. Tutkimalla ja jäsentämällä sosiaalityön tiedonmuodostusta tarjotaan paremmat mahdollisuudet myös tietojärjestelmien kehittämiseksi sosiaalityön tarpeisiin.

Yhdyn Huuskosen (2014, 70) sekä Kurosen ja Isomäen (2012) näkemykseen siitä, että tietojärjestelmien kehittämiseksi sosiaalityön tarpeisiin on kannattavaa tehdä tieteenalat ylittävää yhteistyötä ja tutkimusta. Tieto-opilliset ja tiedonsosiologiset näkökulmat

tarjoavat välineitä pohtia tietoon liittyviä ilmiöitä kriittisesti (Lyotard 1985). Sosiaalityön teoreettisten jäsenysten hyödyntäminen tietojärjestelmien kehittämistyössä mahdollistaa sosiaalityöntekijöiden ja tietojärjestelmien käsitteellisten mallien kohtaamisen (esim. Huuskonen & Vakkari 2013; Salovaara 2017). Sosiaalityön tiedonhallinta voi saattaa sosiaalityön ja informaatioteknologian ymmärrettävään ja hedelmälliseen vuoropuheluun keskenään. Informaatioteknologian, kuten informaatiomuotoilun innovaatiot mahdollistavat teknologian hyödyntämisen sosiaalityön tavoitteita tukevalla tavalla. Kuvattujen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan näiden eri tieteenalojen vuoropuhelua ja yhteistyötä. Tutkimuksellinen yhteistyö voisi olla askel kohti käytännössä sovellettavien jäsenysten hahmottumista.

Lähteet

- Aittola, Tapio & Pirttilä, Ilkka 1988: Sosiologian teoreetikot ja tiedonsosiologia. Johdasta tiedonsosiologisiin teksteihin. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisuja 41. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Ajankohtaista UNA-hankkeesta 2017. <https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/sosiaali-ja-terveysasiat/akusti/akusti-projektit/una/ajankohtaista-una-hankkeesta>. Viitattu 21.3.2018.
- Alasuutari, Pertti 2007: Yhteiskuntateoria ja inhimillinen todellisuus. Gaudeamus. Helsinki.
- Apotti-hanke 2013: Hankesuunnitelma. <http://www.apotti.fi/wp-content/uploads/2016/02/Hankesuunnitelma.pdf>. Viitattu 21.3.2018.
- Arnkil, Tom Erik & Heino, Tarja 2014: Pirulliset ongelmat opettavat. Teoksessa Haverinen, Riitta & Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.): Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Vastapaino. Tampere, 283–300.
- Aveyard, Helen 2010: Doing a literature review in health and social care. A practical guide. 1. painos 2007. McGraw-Hill/Open University Press. Maidenhead.
- Blackmer, Bruce E. 2005: Knowledge on knowledge. *Journal of Interior Design* 31 (1), VII–XII.
- Burr, Vivien 2003: Social Constructionism. 1. painos 1995. Routledge. Lontoo.
- Dewey, John 1999: Pyrkimys varmuuteen. Suom. Pentti Määttänen. Alkuperäinen teos *The quest for certainty. A study of the relation of knowledge and action* vuodelta 1929. Gaudeamus. Helsinki.
- Dix, Alan 2004: Human-computer interaction. 1. painos 1998. Prentice Hall. Harlow.
- Eraut, Michael 1994: Developing professional knowledge and competence. Falmer Press. Lontoo.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.
- Euroopan digitaalistrategia 2010. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aasi0016>. Viitattu 21.3.2018.
- Fink, Arlene 2010: Conducting research literature review: from the Internet to paper. 3. uudistettu painos. 1. painos 1998. Sage Publications. Thousand Oaks, California.
- Flinkman, Mervi & Salanterä, Sanna 2007: Integroitu katsaus – eri metodeilla tehdyn tutkimuksen yhdistäminen katsauksessa. Teoksessa: Johansson, Kirsi & Axelin, Anna & Stolt, Minna & Ääri, Riitta-Liisa (toim.): Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja, A. Tutkimuksia ja raportteja, 51. Turun Yliopisto. Turku.
- Fook, Jan 2016: Social work. A critical approach to practice. 3. uudistettu painos. 1. painos 2002. Sage Publications. Los Angeles.
- Gadamer, Hans-Georg 2004: Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa. Valikoinut ja suomentanut Ismo Nikander. Vastapaino. Tampere.
- Gillingham, Philip 2015: Electronic information systems in human service organisations: The what, who, why and how if information. *British Journal of Social Work* 45 (5), 1598–1613.
- Healy, Karen & Olteidal, Siv 2010: An institutional comparison of child protection systems in Australia and Norway focused on workforce retention. *Journal of Social Policy* 39 (2), 255–274.

- Heino, Tarja & Hiilamo, Heikki & Hytti, Heikki & Rajavaara, Marketta & Saarikallio-Torp, Miia 2010: Lapset huostassa, vanhemmat ahdingossa. Teoksessa Hämäläinen, Ulla & Kangas, Olli (toim.): Perhepiirissä. Kansaneläkelaitos. Helsinki, 236–264.
- Hudson, Julie Drury 1997: A model of professional knowledge for social work practice, *Australian Social Work*, 50 (3), 35–44.
- Huotari, Maija-Leena 2006: Tietohallinto. Teoksessa Mäkinen, Ilkka (toim.): Tiedon tie: johdatus informaatiotutkimukseen. 1. painos 1999. BTJ Kirjastopalvelu Oy. Helsinki, 144–175.
- Huuskonen, Saira 2014: Recording and use of information in a client information system in child protection work. *Acta Electronica Universitatis Tamperensis* 1387. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9368-3>. Viitattu 21.3.2018.
- Hämäläinen, Juha 2011: Perheinterventioiden oikeutus lastensuojelussa. Teoksessa Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja (toim.): Sosiaalityön arvot ja etiikka. PS-kustannus. Jyväskylä, 47–65.
- Hämäläinen, Juha 2014: Tiedontuotanto sosiaalityön rakenteellisena kysymyksenä. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja. UNIpress. Helsinki, 64–86.
- Jaakkola, Outi 2016: Sosiaalityöntekijän tiedot ja taidot lastensuojelutarpeen arvioinnissa. Ammatillinen lisensiaatintutkimus. Jyväskylän yliopisto. <http://www.sonet.fi/loader.aspx?id=c43db2e7-53af-41ef-ba2e-9f3a2fa0c7f1>. Viitattu 21.3.2018.
- Johansson, Kirsi 2007: Kirjallisuuskatsaukset – Huomio systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Teoksessa: Johansson, Kirsi & Axelin, Anna & Stolt, Minna & Ääri, Riitta-Liisa (toim.): Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja, A. Tutkimuksia ja raportteja, 51. Turun Yliopisto. Turku.
- Juhila, Kirsi 2006: Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Vastapaino. Tampere.
- Juti, Riku 2013: Tiedon filosofia. Antiikista nykyaikaan. Gaudeamus. Helsinki.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa & Heinlahti, Kaisa 2006: Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja tieteenfilosofia. Gaudeamus. Helsinki.
- Kaonga, Nadi N. & Batavia, Hima & Philbrick, William C. & Mechael, Patricia N. 2016: Information and communication technology for child protection case management in emergencies: an overview of the existing evidence base. *Procedia Engineering* 159, 112–117.
- Karttunen, Teija & Hietämäki, Johanna 2014: Tiedon käytön kysymyksiä ja haasteita sosiaalityön asiakastyössä. Teoksessa Haverinen, Riitta & Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.): Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Osuuskunta Vastapaino. Tampere, 320–336.
- Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Tapola, Maria 2005: Tieto nousee kentältä. SOCCA:n ja Heikki Waris -instituutin julkaisuja 2. SOCCA ja Heikki Waris -instituutti. Helsinki.
- Karvinen-Niinikoski, Synnöve 2005: Sosiaalityön opetus, tutkimus ja kehittyvä asiantuntijuus. Teoksessa Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marianne & Hoikkala, Susanna (toim.): Sosiaalityön käytäntötutkimus. Palmenia-kustannus. Helsinki, 73–96.
- Karvinen-Niinikoski, Synnöve 2009: Postmoderni sosiaalityö. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.): Sosiaalityö ja teoria. PS-kustannus. Jyväskylä, 131–159.
- Karvinen-Niinikoski, Synnöve 2010: Ongelmanratkaisuperinne ja kriittinen ammatillisuus sosiaalityössä. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.): Asiakkuus sosiaalityössä. Gaudeamus. Helsinki, 247–276.

- Kaukonen, Erkki 1979: Tieteen tutkimuksen teoreettisista lähtökohdista: tieteesosiologinen tarkastelu. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, E. Katsauksia ja keskustelua, 12. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Kemppainen, Tarja & Ojaniemi, Pekka 2012: Tieto ja vaikuttavuuden arviointi käytännön sosiaalityössä. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kemppainen, Tarja & Väyrynen, Sanna (toim.): Sosiaalityön vaikuttavuus. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi, 43–64.
- Kilpeläinen, Arja & Salo-Laaka, Marja 2012: Asiakasosallisuus teknologisoituvassa palvelujärjestelmässä. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kemppainen, Tarja & Väyrynen, Sanna (toim.): Sosiaalityön vaikuttavuus. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi, 303–322.
- Kivistö, Mari 2017: Sosiaalityö digitalisaatiossa ja eettisyyden vaade. Teoksessa Kivistö, Mari & Pääkkönen, Kirsi (toim.): Sosiaalityö digitalisaatiossa. Lapin yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja, C. Työpapereita, 58. Lapin yliopisto. Rovaniemi, 21–41.
- Kohti yhtenäistä kirjaamista ja yhteisiä toimintaprosesseja. THL:n tiedote 1/2015. https://www.thl.fi/attachments/tiedonhallinta/Kansakoulu_tiedote_1_2015.pdf. Viitattu 21.3.2018.
- Koponen, Juuso & Hildén Jonatan & Vapaasalo, Tapio 2016: Tieto näkyväksi. Informaatiomuotoilun perusteet. Aalto-yliopiston julkaisusarja. Taide + muotoilu + arkkitehtuuri 1. Aalto-yliopisto. Helsinki.
- Kortelainen, Pekka 2010: Strategiasta tietoyhteiskuntapolitiikaksi – katsaus sosiaalihuollon tietotekniikan kansalliseen kehittämiseen. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kääriäinen, Aino & Kuusisto-Niemi, Sirpa (toim.): Sosiaalityö, tieto ja teknologia. PS-kustannus. Jyväskylä, 21–44.
- Kuronen, Marjo & Isomäki Hannakaisa 2010: Parempaa sosiaalityötä vai teknologian orjuutta? –ihmisläheisen tietojärjestelmien kehittämisen mahdollisuudet sosiaalityössä. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kääriäinen, Aino & Kuusisto-Niemi, Sirpa (toim.): Sosiaalityö, tieto ja teknologia. PS-kustannus. Jyväskylä, 185–209.
- Kuusisto-Niemi, Sirpa 2016: Tiedon hallinta sosiaalihuollossa: tiedonhallinnan paradigma opetuksen ja tutkimuksen perustana. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies, no 134. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-2279-3>. Viitattu 21.3.2018.
- Kuusisto-Niemi, Sirpa & Lehmuskoski, Antero 2010: Asiakastiedon kuvausmenetelmät sosiaalityössä. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kääriäinen, Aino & Kuusisto-Niemi, Sirpa (toim.): Sosiaalityö, tieto ja teknologia. PS-kustannus. Jyväskylä, 47–77.
- Kuusisto-Niemi, Sirpa & Kääriäinen, Aino 2005: Hiljaisen tiedon vallasta näkyvän tiedon valtaan – puheenvuoro tiedon näkyväksi tekemisen puolesta. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, Janus 13 (4), 452–460.
- Kuusisto-Niemi, Sirpa & Rissanen, Sari & Saranto, Kaija 2011: Asiakastiedon käyttö sosiaalityön tutkimuksessa – eettinen näkökulma. Teoksessa Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja (toim.): Sosiaalityön arvot ja etiikka. PS-kustannus. Jyväskylä, 257–273.
- Kääriäinen, Aino 2003: Lastensuojelun sosiaalityö asiakirjoina. Dokumentoinnin ja tiedonmuodostuksen dynamiikka. Sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimuksia 1. Helsingin yliopisto. Helsinki.
- Kääriäinen, Aino 2005: Dokumentointi tiedonmuodostuksena. Teoksessa Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marianne & Hoikkala, Susanna (toim.): Sosiaalityön käytäntötutkimus. Palmenia-kustannus. Helsinki, 159–171.

- Kääriäinen, Aino 2007: Epävarmuuden sieto ja kirjoitettu tieto sosiaalityössä. Teoksessa Vuori, Jaana & Nätkin, Ritva (toim.): Perhetyön tieto. Vastapaino. Tampere, 247–265.
- Kääriäinen, Aino 2016: Sosiaalityön dokumentointi: suhde tietoon ja toimintaan. Teoksessa Törrönen, Maritta & Hänninen, Kaija & Jouttimäki, Päivi & Lehto-Lundén, Tiina & Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.): Vastavuoroinen sosiaalityö. Gaudeamus. Helsinki, 189–197.
- Kääriälä, Antti & Hiilamo, Heikki 2017: Children in out-of-home care as young adults: A systematic review of outcomes in the Nordic countries. *Children and Youth services review* 79, 107–114.
- Laaksonen, Maarit & Suhonen, Marko & Paakkanen, Esa & Mykkänen, Juha & Satama, Riikka 2013: Kansallinen sosiaalihuollon asiakastietovaranto (KanSa). Yhteenveto toteutusvaihtoehdoista ja linjauksista. Työpaperi: 2013_005. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-829-2>. Viitattu 21.3.2018.
- Laitinen, Merja & Väyrynen, Sanna 2011: Eettiset haasteet lastensuojelutyön prosessissa. Teoksessa Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja (toim.): Sosiaalityön arvot ja etiikka. PS-kustannus. Jyväskylä, 163–187.
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 9.2.2007/159. Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 20.3.2015/254.
- Lammenranta, Markus 1993: Tietoteoria. Gaudeamus. Helsinki.
- Lammenranta, Markus 1997: Tiedon luonne. Teoksessa Hellsten, Sirkku & Lammenranta, Markus (toim.): ajatus 53. Suomen filosofisen yhdistyksen vuosikirja, teemanumero Tieto. Suomen filosofinen yhdistys. Helsinki, 77–84.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Lastensuojelun käsikirja. Verkostokartta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/verkostokartta>. Viitattu 21.3.2018.
- Lehmuskoski, Antero 2017: Tiedonhallinta sosiaalityössä. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.): Sosiaalityön käsikirja. 4. uudistettu painos. 1. painos 2007. Tietosanoma. Helsinki, 417–437.
- Liotard, Jean-Francois 1985: Tieto postmodernissa yhteiskunnassa. Suom. Leevi Lehto. Alkuperäinen teos *La condition postmoderne* vuodelta 1979. Vastapaino. Tampere.
- Metsämuuronen, Jari 2000: Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia -sarja 4. International Methelp Ky. Helsinki.
- Metsämuuronen, Jari 2006: Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa: Metsämuuronen, Jari (toim.): Laadullisen tutkimuksen käsikirja. International Met-help Ky. Helsinki.
- Munro, Eileen 2011: The Munro review of child protection: Final report: A child centred system. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/175391/Munro-Review.pdf. Viitattu 21.3.2018.
- Mursu, Anja & Tiihonen, Tuija 2011: Kestävä tietojärjestelmäkehitys organisaatiossa. Teoksessa Laakkonen, Mika & Lamminpää, Suvi & Malaprade, Jarno. (toim.): Informaatioteknologian filosofia. Rovaniemen yliopistokustannus. Rovaniemi, 361–373.
- Mäkelä-Bengs, Päivi & Vuokko, Riikka 2013: Sosiaali- ja terveydenhuollon koodistopalvelutoiminta - THL:n koodistopalvelun prosessikuvaus. Ohjaus: 2013_009. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-920-6>. Viitattu 21.3.2018.
- Naccarato, Toni 2010: Child welfare informatics: A proposed subspecialty for social work. *Children and Youth Services Review* 32 (12), 1729–1734.

- Niiniluoto, Ilkka 1996: Informaatio, tieto ja yhteiskunta. Filosofinen käsiteanalyysi. 5. täydennetty painos. 1. painos 1989. Hallinnon kehittämiskeskus Edita. Helsinki.
- Niiniluoto, Ilkka 1997: Tietoyhteiskunta. Teoksessa Hellsten, Sirkku & Lammenranta, Markus (toim.): ajatus 53. Suomen filosofisen yhdistyksen vuosikirja, teemanumero Tieto. Suomen filosofinen yhdistys. Helsinki, 233–244.
- Niiniluoto, Ilkka 2002: Pragmatismi. Teoksessa Niiniluoto, Ilkka & Saarinen, Esa (toim.): Nykyajan filosofia. WSOY, Helsinki. 111–164.
- Niemelä, Pauli 2016: Hyvinvoinnin edistäminen sosiaalisena eetoksena. Teoksessa Törönen, Maritta & Hänninen, Kaija & Jouttimäki, Päivi & Lehto-Lundén, Tiina & Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.): Vastavuoroinen sosiaalityö. Gaudeamus. Helsinki, 97–108.
- Osmond, Jennifer 2006: Knowledge use in social work practice. Examining its functional possibilities. *Journal of Social Work* 6 (3), 221–237.
- Payne, Malcolm 2001: Knowledge *bases* and knowledge *biases* in social work. *Journal of Social Work* 1 (2), 133–146.
- Pekkarinen, Elina 2011: Lastensuojelun tieto ja tutkimus – asiantuntijoiden näkökulma. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 51. Nuorisotutkimusseura. Helsinki.
- Pekkarinen, Elina 2014: Positiomalli rakenteellisen sosiaalityön tukena. Teoksessa Anneli Pohjola & Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja. UNIpress. Helsinki, 214–233.
- Pettigrew, Mark & Roberts, Helen 2006: *Systematic reviews in the social sciences: A practical guide*. Blackwell Publishing. Oxford.
- Pihlström, Sami 1997: Tieto ja toiminta. Teoksessa Hellsten, Sirkku & Lammenranta, Markus (toim.): ajatus 53. Suomen filosofisen yhdistyksen vuosikirja, teemanumero Tieto. Suomen filosofinen yhdistys. Helsinki, 127–142.
- Pohjola, Anneli 2003: Tutkijan eettiset sitoumukset. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.): Eettisesti kestävä sosiaalityö. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja, C. Työpapereita, 47. Lapin yliopisto. Rovaniemi, 53–67.
- Pohjola, Anneli 2016: Sosiaalityöohjautuva digitalisaation kehittäminen. Teoksessa Kivistö, Mari & Pääkkönen, Kirsi (toim.): Sosiaalityö digitalisaatiossa. Lapin yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja, C. Työpapereita, 58. Lapin yliopisto. Rovaniemi, 181–190.
- Pohjola, Anneli & Kääriäinen, Aino & Kuusisto-Niemi, Sirpa 2010: Sosiaalityön, tiedon ja teknologian kohtaamisista. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kääriäinen, Aino & Kuusisto-Niemi, Sirpa (toim.): Sosiaalityö, tieto ja teknologia. PS-kustannus. Jyväskylä, 9–20.
- Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana 2014: Rakenteellisen sosiaalityön jäsentyminen. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja. UNIpress, 281–294.
- Pohjola, Anneli & Särkelä, Riitta 2011: Tarttumapintoja kestävään kehitykseen. Teoksessa Pohjola, Anneli & Särkelä, Riitta (toim.): Sosiaalisesti kestävä kehitys. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki, 299–310.
- Pösö, Tarja 2007: Lastensuojelun puuttuva tieto. Teoksessa Vuori, Jaana & Nätkin, Ritva (toim.): Perhetyön tieto. Vastapaino. Tampere, 65–82.
- Raatikainen, Panu 2004: Ihmistieteet ja filosofia. Helsinki: Gaudeamus.
- Raiski, Seppo 2003: Hyvä tiede myyntipuheen, väärin tekemisen ja eettisten ongelmien puristuksessa. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.): Eettisesti kestävä sosiaalityö. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja, C. Työpapereita, 47. Lapin yliopisto. Rovaniemi, 23–52.

- Ratkaisujen Suomi 2015. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82. Viitattu 21.3.2018.
- Raunio, Kyösti 2009a: Olennainen sosiaalityössä. Gaudeamus. Helsinki.
- Raunio, Kyösti 2009b: Positivismi – havaintoon perustuva teoria. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.): Sosiaalityö ja teoria. PS-kustannus. Jyväskylä, 161–181.
- Ronkainen, Suvi & Pehkonen, Leila & Lindblom-Ylänne, Sari & Paavilainen, Eija 2011: Tutkimuksen voimasanat. WSOYpro Oy. Helsinki.
- Russel, Cynthia L. 2005: An overview of the integrative research review. *Progress in transplantation* 15 (1), 8–13.
- Räsänen, Jenni-Mari 2014: Tietotekniikkaan pohjautuva asiakastiedon käyttö sosiaalipäivystyksessä: Etnometodologinen puheen ja vuorovaikutuksen tutkimus. *Acta Electronica Universitatis Tamperensis* 1416. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9447-5>. Viitattu 21.3.2018.
- Saarenpää, Ahti 2010: Kansalainen, yksilö oikeudellisesti kaiken keskipisteenä. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.): Asiakkuus sosiaalityössä. Gaudeamus. Helsinki, 75–137.
- Saario, Sirpa 2014: Audit techniques in mental health. Practitioners' responses to electronic health records and service purchasing agreements. *Acta Electronica Universitatis Tamperensis* 1391. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9379-9>. Viitattu 21.3.2018.
- Salminen, Ari 2011: Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. *Julkisjohtaminen* 4. http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf. Viitattu 21.3.2018.
- Salonen, Toivo 2008: Filosofia sanat ja konseptit. Sanakirja. 4. uudistettu painos. 1. painos 2000. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi.
- Salovaara, Susanna 2017: Tietojärjestelmät osana sosiaalityön tiedonmuodostusta. Teoksessa Kivistö, Mari & Pyykkönen, Kirsi (toim.): Sosiaalityö digitalisaatiossa. Lapin yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja, C. Työpapereita, 58. Lapin yliopisto. Rovaniemi, 59–72.
- Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marianne 2005: Mitä sosiaalityön käytäntötutkimus on? Teoksessa Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marianne & Hoikkala, Susanna (toim.): Sosiaalityön käytäntötutkimus. Palmenia-kustannus. Helsinki, 9–19.
- Saurama, Erja & Julkunen, Ilse 2009: Käytäntötutkimuksen lähteillä. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.): Sosiaalityö ja teoria. PS-kustannus. Jyväskylä, 293–314.
- Savolainen, Reijo 2006: Tiedontarpeet ja tiedonhankinta. Teoksessa Mäkinen, Ilkka (toim.): Tiedon tie: johdatus informaatiotutkimukseen. 1. painos 1999. BTJ Kirjasto-palvelu Oy. Helsinki, 73–109.
- Sintonen, Matti 2002: Empirismi ja positivismi. Teoksessa Niiniluoto, Ilkka & Saarinen, Esa (toim.): Nykyajan filosofia. WSOY, Helsinki. 45–109.
- Sosiaalialan tiedonhallinnan sanasto 2017. Palveluihin, palveluprosesseihin ja asiakastietoihin liittyviä käsitteitä Versio 4.0. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://thl.fi/documents/920442/2940835/Sosiaalialan_tiedonhallinnan_sanasto_4_0.pdf/1854a756-2662-4f47-80e3-a8b413340fce. Viitattu 21.3.2018.

- SOTKANet-tilasto- ja indikaattoripankki. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>. Viitattu 21.3.2018
- Talsi, Noora 2014: Kodin koneet: teknologioiden kotouttaminen, käyttö ja vastustus. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies, no 75. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-1376-0>. Viitattu 21.3.2018.
- Taylor, Carolyn & White, Susan 2000: Practising reflexivity in health and welfare. Making knowledge. Open University Press. Buckingham.
- Tieto hyvinvoinnin ja uudistuvien palveluiden tukena 2014: Sote-tieto hyötykäyttöön - strategia 2020. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3548-8>. Viitattu 21.3.2018.
- Torgerson, Carole 2003: Systematic Reviews. Continuum. Lontoo.
- Torraco, Richard 2005: Writing integrative literature reviews: Guidelines and examples. *Human Resource Development Review* 4 (3), 356–367.
- Tregeagle, Susan 2016: Heads in the cloud: An example of evidence-based information and communication technology in child welfare. *Journal of Technology in Human Services* 34 (2), 224–239.
- Trevithick, Pamela 2008: Revisiting the knowledge base of social work: A framework for practice. *British Journal of Social Work* 38 (6), 1212–1237.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Vakkari, Pertti 2006: Tiedonhankinnan tukeminen ja informaatiotutkimus. Teoksessa Mäkinen, Ilkka (toim.): Tiedon tie: johdatus informaatiotutkimukseen. 1. painos 1999. BTJ Kirjastopalvelu Oy. Helsinki, 9–31.
- Vierula, Tarja 2012: Asiakkaiden ja asiakirjojen väliset suhteet lastensuojelussa. Vanhempien näkökulma. *Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, Janus 20 (2), 149–167.
- Walls, Georg 2005: Sosiaalityön käytäntötutkimus – koordinaatteja ja paikannusta. Teoksessa Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marianne & Hoikkala, Susanna (toim.): Sosiaalityön käytäntötutkimus. Palmenia-kustannus. Helsinki, 23–46.
- Wastell, David & White, Sue 2014: Beyond bureaucracy: Emerging trends in social care informatics. *Health Informatics Journal* 20 (3), 213–219.
- Whittemore, Robin & Knafl, Kathleen 2005: The integrative review: updates methodology. *Journal of Advanced Nursing* 52 (5), 546–553.
- Yliruka, Laura 2015: Itsearviointi reflektiivisenä rakenteena: Kuvastin-menettelyn toimivuus, käyttöönotto ja kehittäminen. Akateeminen väitöskirja. Heikki Waris -instituutin tutkimuksia 1:2015. Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-5616-74-3>. Viitattu 21.3.2018.
- Yliruka, Laura & Vanhanen, Jonna & Jaakkola, Outi & Saurama, Erja 2016: Collaborative knowledge production in research practice: the development of the "mirror method" in team settings. Teoksessa Ruch, Gillian & Julkunen, Ilse (toim.): Relationship-based research in social work: understanding practice research. Jessica Kingsley Publishers. Philadelphia, 69–75.

Liitteet

Liite 1. Aineisto aakkostettuna

HALL, C., PARTON, N., PECKOVER, S., & WHITE, S. (2010). **Child-centric information and communication technology (ICT)** and the fragmentation of child welfare practice in England. *Journal of Social Policy*, 39, 393–413.

Cuccaro-Alamin, S., Foust, R., Vaithianathan, R., & Putnam-Hornstein, E. (2017). **Risk assessment and decision making** in child protective services: Predictive risk modeling in context. *Children and Youth Services Review*, 79, 291–298.

De Witte, J., Declercq, A., & Hermans, K. (2016). **Street-level strategies of child welfare social workers in Flanders: The use of electronic client records in practice.** *British Journal of Social Work*, 46(5), 1249–1265.

Dellor, E., Lovato-Hermann, K., Price Wolf, J., Curry, S. R., & Freisthler, B. (2015). **Introducing technology in child welfare referrals: A case study.** *Journal of Technology in Human Services*, 33(4), 330–344.

Foster, K. A., & Stiffman, A. R. (2009). **Child welfare workers' adoption of decision support technology.** *Journal of Technology in Human Services*, 27(2), 106–126.

Gillingham, P. (2011). **Computer-based information systems and human service organisations: Emerging problems and future possibilities.** *Australian Social Work*, 64(3), 299–312.

Gillingham, P. (2016). **Predictive risk modelling to prevent child maltreatment and other adverse outcomes for service users: Inside the 'black box' of machine learning.** *British Journal of Social Work*, 46(4), 1044–1058.

Huuskonen, S., & Vakkari, P. (2013). **"I did it my way": Social workers as secondary designers of a client information system.** *Information Processing & Management*, 49(1), 380–391.

Huuskonen, S., & Vakkari, P. (2015). **Selective clients' trajectories in case files: Filtering out information in the recording process in child protection.** *British Journal of Social Work*, 45(3), 792–808.

Koskinen, R. (2014). **One step further from detected contradictions in a child welfare unit - a constructive approach to communicate the needs of social work when implementing ICT in social services.** [Askel eteenpäin lastensuojeluyksikössä esiin tulleista ristiriidoista-rakentava, sosiaalityön tarpeista nouseva lähestymistapa informaatio- ja kommunikaatioteknologian käyttöönottoon sosiaalipalveluissa] *European Journal of Social Work*, 17(2), 266–280.

Parton, N. (2009). **Challenges to practice and knowledge in child welfare social work: From the 'social' to the 'informational'?** *Children and Youth Services Review*, 31(7), 715–721.

Peckover, S., Hall, C., & White, S. (2009). **From policy to practice: The implementation and negotiation of technologies in everyday child welfare.** *Children & Society*, 23(2), 136–148.

Peckover, S., White, S., & Hall, C. (2008). **MAKING AND MANAGING ELECTRONIC CHILDREN: E-assessment in child welfare.** *Information, Communication & Society*, 11(3), 375–394.

Pithouse, A., Broadhurst, K., Hall, C., Peckover, S., Wastell, D., & White, S. (2012). Trust, risk and the (mis)management of contingency and discretion through new information technologies in children's services. *Journal of Social Work*, 12(2), 158–178.

Tregeagle, S., & Darcy, M. (2008). Child welfare and information and communication technology: Today's challenge. *British Journal of Social Work*, 38(8), 1481–1498.

Wastell, D., & White, S. (2014). Making sense of complex electronic records: Socio-technical design in social care. *Applied Ergonomics*, 45(2, Part A), 143–149.

Wastell, D., White, S., Broadhurst, K., Peckover, S., & Pithouse, A. (2010). Children's services in the iron cage of performance management: Street-level bureaucracy and the spectre of Svejkism. *International Journal of Social Welfare*, 19(3), 310–320.

White, S., Wastell, D., Broadhurst, K., & Hall, C. (2010). When policy o'erleaps itself: The 'tragic tale' of the integrated children's system. *Critical Social Policy*, 30(3), 405–429.

Winship, K. (2012). Data mining in children and family services: The contra costa county experience. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 9(1–2), 19–26.

Liite 2. Aineiston luokittelu

Tietokanta	Nimi	Kirjoittaja(t)	Julkaisu vuosi	Julkaisukanava	Konteksti
Science Direct	Risk assessment and decision making in child protective services: Predictive risk modeling in context.	Cuccaro-Alamin Stephanie, Foust Regan, Vaithianathan Rhema, & Putnam-Hornstein Emily	2017	Children and Youth Services Review, 79, 291–298.	USA
Scopus	Street-level strategies of child welfare social workers in flanders: The use of electronic client records in practice.	De Witte, J., Declercq, A., & Hermans, K.	2016	British Journal of Social Work, 46(5), 1249–1265.	Belgia
Scopus	Introducing technology in child welfare referrals: A case study.	Dellor, E., Lovato-Hermann, K., Price Wolf, J., Curry, S. R., & Freisthler, B.	2015	Journal of Technology in Human Services, 33(4), 330–344.	USA
Taylor & Francis	Child welfare workers' adoption of decision support technology.	Foster, K. A., & Stiffman, A. R.	2009	Journal of Technology in Human Services, 27(2), 106–126.	USA
Academic Search Elite	Computer-based information systems and human service organisations: Emerging problems and future possibilities.	Gillingham, P.	2011	Australian Social Work, 64(3), 299–312.	Australia
Scopus	Predictive risk modelling to prevent child maltreatment and other adverse outcomes for service users: Inside the 'black box' of machine learning.	Gillingham, P.	2016	British Journal of Social Work, 46(4), 1044–1058.	Australia
ProQuest	Child-centric information and communication technology (ICT) and the fragmentation of child welfare practice in England.	HALL, C., PARTON, N., PECKOVER, S., & WHITE, S.	2010	Journal of Social Policy, 39, 393–413.	Iso-Britannia
Science Direct	"I did it my way": Social workers as secondary designers of a client information system.	Huuskonen, S., & Vakkari, P.	2013	Information Processing & Management, 49(1), 380–391.	Suomi

Scopus	Selective clients' trajectories in case files: Filtering out information in the recording process in child protection.	Huuskonen, S., & Vakkari, P.	2015	British Journal of Social Work, 45(3), 792–808.	Suomi
Scopus	One step further from detected contradictions in a child welfare unit-a constructive approach to communicate the needs of social work when implementing ICT in social services. [Askel eteenpäin lastensuojeluyksikössä esiin tulleista ristiriidoista-rakentava, sosiaalityön tarpeista nouseva lähestymistapa informaatio- ja kommunikaatioteknologian käyttöönottoon sosiaalipalveluissa]	Koskinen, R.	2014	European Journal of Social Work, 17(2), 266–280.	Suomi
Academic Search Elite, Scopus, Science Direct	Challenges to practice and knowledge in child welfare social work: From the 'social' to the 'informational'?	Parton, N.	2009	Children and Youth Services Review, 31(7), 715–721.	Iso-Britannia
Academic Search Elite	From policy to practice: The implementation and negotiation of technologies in everyday child welfare.	Peckover, S., Hall, C., & White, S.	2009	Children & Society, 23(2), 136–148.	Iso-Britannia
Taylor & Francis	MAKING AND MANAGING ELECTRONIC CHILDREN: E-assessment in child welfare.	Peckover, S., White, S., & Hall, C.	2008	Information, Communication & Society, 11(3), 375–394.	Iso-Britannia
Scopus	Trust, risk and the (mis)management of contingency and discretion through new information technologies in children's services.	Pithouse, A., Broadhurst, K., Hall, C., Peckover, S., Wastell, D., & White, S.	2012	Journal of Social Work, 12(2), 158–178.	Iso-Britannia

Scopus	Child welfare and information and communication technology: Today's challenge.	Tregeagle, S., & Darcy, M.	2008	British Journal of Social Work, 38(8), 1481–1498.	Australia
Scopus, Science Direct	Making sense of complex electronic records: Socio-technical design in social care.	Wastell, D., & White, S.	2014	Applied Ergonomics, 45(2, Part A), 143–149.	Iso-Britannia
Scopus	Children's services in the iron cage of performance management: Street-level bureaucracy and the spectre of Svejism.	Wastell, D., White, S., Broadhurst, K., Peckover, S., & Pithouse, A.	2010	International Journal of Social Welfare, 19(3), 310–320.	Iso-Britannia
Scopus	When policy o'erleaps itself: The 'tragic tale' of the integrated children's system.	White, S., Wastell, D., Broadhurst, K., & Hall, C.	2010	Critical Social Policy, 30(3), 405–429.	Iso-Britannia
Scopus	Data mining in children and family services: The contra costa county experience.	Winship, K.	2012	Journal of Evidence-Based Social Work, 9(1–2), 19–26.	USA